

**ÖZEL EĞİTİM DEĞERLENDİRME KURULUNDA GÖREVLİ REHBER
ÖĞRETMENLERİN EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA
SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

M.Erkan KIRBIYIK

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

Uşak

Haziran , 2011

Bu araştırma UŞAK ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR BİRİMİ tarafından desteklenmiştir.

**ÖZEL EĞİTİM DEĞERLENDİRME KURULUNDA GÖREVLİ REHBER
ÖĞRETMENLERİN EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA
SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

M.Erkan KIRBIYIK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Yönetimi ABD

Danışman

Yrd.Doç.Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2011

Bu araştırma UŞAK ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR BİRİMİ tarafından desteklenmiştir.

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

ÖZEL EĞİTİM DEĞERLENDİRME KURULUNDA GÖREVLİ REHBER ÖĞRETMENLERİN EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

M.Erkan KIRBIYIK

Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şubat 2011

TEZ DANIŞMANI: Yrd.Doç.Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY

31.05.2006 tarihli ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim görme haklarından yararlanabilmelerine yönelik usul ve esasları düzenlemektir. Yönetmeliğe göre engellilerin özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerinden yararlanabilmesi için eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitim değerlendirme kurul raporu alınmalıdır. Eğitsel tanılama sürecine ait aksaklıklar, yanlış bilgilenme veya mesleki yetersizlikler maalesef engelli bireyleri ve ailelerini ciddi mağdur etmektedir. Bu sürecin iyileştirilmesinin engelli bireyler ve ailelerini eğitim hizmeti alma konusunda daha istekli hale getireceği umulmaktadır. Bu nedenle araştırma konusunu eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde iyileştirilebilecek alanlar olarak belirledik. Araştırmada özel eğitim değerlendirme kurulunda görev yapan rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın amacı özel eğitim hizmetlerinde görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ait görüşlerini saptayarak eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ait iyileştirilebilecek alanlar hakkında öneriler sunabilmektir. Araştırma nitel yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Veriler, uzman görüşleri doğrultusunda son hali verilen standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu kullanılarak yapılan görüşmeler ile toplanmıştır. Veriler üzerinde yapılan içerik analizi sonucunda eğitsel tanılama ve değerlendirme sürecine ait iyileştirilebilecek alanlar hakkında öneriler geliştirilmiştir. Araştırma Uşak Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi (BAP) tarafından 2011/ TP007 sayı ile desteklenmiştir.

Anahtar Sözcükler : Özel Eğitim, Rehabilitasyon, Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama, Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM), Rehber Öğretmen

ABSTRACT**OPINIONS OF GUIDE TEACHERS IN SPECIAL EDUCATION EVALUATION
COMMITTEE ABOUT PROCESS OF EDUCATIONAL ASSESSMENT AND
DIAGNOSTIC****M.Erkan KIRBIYIK****Department of Educational Management****Social Sciences Institutes Uşak University, February 2011****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Arzu TAŞDELEN KARÇKAY**

It is required for people with disabilities to benefit from the educational requirements of the diagnostic process is taking the committee report according to Special Education Services Regulation No. 26184 dated 31.05.2006. The failures of the educational process, misinformation or lack of professional individuals effects handicapped people and their families are severely disadvantaged. If these processes improve it makes disabled individuals and their families will receive more willing to educational services. Therefore, the subject of research were identified as areas for improvement in educational diagnosis and evaluation processes. In this study to determine the views are guide teachers in special education who served on the board of assessment and evaluation process of educational diagnosis. The purpose of this study offer suggestions for improvement about areas of educational diagnosis and evaluation process by determining the views are guide teachers in special education who served on the board of assessment and evaluation process of educational diagnosis. Descriptive research methods will be carried out. Data, collected by using a standardized open-ended interview form which in accordance with expert opinion given in the final version. As a result on content analysis on the data according to the recommendations will be developed on areas for improvement of educational diagnosis and evaluation process. Uşak University Scientific Research Unit (BAP) is supported the research by a number of 2011 / TP007.

Keywords: Special education, Educational Assessment and Diagnostic, Guidance and Research Center, Guide Teacher

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “ **ÖZEL EĞİTİM DEĞERLENDİRME KURULUNDA GÖREVLİ REHBER ÖĞRETMENLERİN EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11/05/2011
M.Erkan KIRBIYIK

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Mustafa Erkan KIRBIYIK'ın "Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunda Görevli Rehber Öğretmenlerin Eğitsel Değerlendirme Ve Tanılama Sürecine İlişkin Görüşleri" başlıklı tezi 17/06/2011 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Üye (Tez Danışmanı)

:Yrd.Doç.Dr.Arzu TAŞDELEN KARÇKAY.....

Üye

: Yrd.Doç.Dr. Hakan GÜLVEREN.....

Üye

: Yrd.Doç.Dr. Hafız BEK .....

Enstitü Müdürü

Doç.Dr.Musa ÇİFCİ

M. Çifti

ÖNSÖZ

Bu tezi hazırlamamda bilgisini, zamanını ve tecrübelerini esirgemeyen, düzeltme ve yol göstermeleri ile tezi daha nitelikli bir hale dönüştüren saygıdeğer danışmanım Yrd.Doç.Dr.Arzu Taşdelen KARÇKAY'a,

Uzman görüşleri ile tezin niteliğine katkıda bulunan Yrd.Doç.Dr. Hakan GÜLVEREN ve Yrd.Doç.Dr. Hafız BEK hocalarıma,

Araştırmayı 2011/TP007 numara ile tez projesi kapsamında destekleyen Uşak Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi (BAP)'a ve BAP personeli Erol TOSUN bey'e.

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Eğitim Yönetimi bölümünde ders aldığım ve bizleri akademik hayat ve düşünce tarzına ısındıran tüm hocalarıma,

Antalya, Afyonkarahisar ve Isparta illerindeki görüşmeyi kabul edip değerli fikir ve tecrübelerini paylaşan RAM özel eğitim değerlendirme kurulu üyelerine,

Lisansüstü eğitim almam için gerekli izni veren okul idareme,

Tezi yazma sürecinde beni sürekli motive eden kıymetli ailem ve dostlarıma,

Sonsuz teşekkür ve minnettarlığımı sunarım.

M.Erkan KIRBIYIK

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Mustafa Erkan KIRBIYIK

Doğum Yeri ve Tarihi: Antalya 29/03/1976

Lisans : Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

e-mail: erkankirbiyik@hotmail.com

Telefon: 0505 263 36 39

Aldığı Eğitimler

Socrates Essential Skills In Family Learning- Finland

Hızlı Okuma Uzmanlığı- İzmir

Hafıza Geliştirme Uzmanlığı- İzmir

MMPI Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri Uygulayıcılığı

TAT Tematik Algı Testi Uygulayıcılığı

Etkili Yönetim Ve Liderlik- Afyon

Eğiticilerin Eğitimi – Gebze

Temel İlk Yardım Uygulamaları Eğitimi

Verdiği Eğitimler

Hızlı Okuma, Hafıza Geliştirme, Ben Dili

Etkin Dinleme Ve Empati, Deprem Ve Ruh Sağlığımız

Alan Ve Meslek Seçimi, Sınav Kaygısı İle Başa Çıkabilme

Verimli Ders Çalışma Teknikleri, Veli Okul İlişkileri

Öğrenciye Pozitif Yaklaşımlar, Üniversite Sınav Sistemi Ve Yurtdışı Eğitim

İÇİNDEKİLER

TEZ ÖZETİ	iii
ABSTRACT	v
YEMİN METNİ	vi
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLESİ	4
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	5
1.6. TANIMLAR	6
1.6.1. Özel Eğitim	6
1.6.2. Rehabilitasyon	6
1.6.3. Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama	6
1.6.4. Destek Eğitim Hizmeti	7
1.6.5. Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)	7
1.6.6. Rehber Öğretmen (Psikolojik Danışman)	7

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ÖZEL EĞİTİM	8
2.1.1. Özel Eğitimin Amaçları	9
2.1.2. Özel Eğitimin Temel İlkeleri	9
2.1.3. Özel Eğitimde Sınıflandırma	10
2.2. EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA	13

2.2.1. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama	14
2.3. ÖZEL EĞİTİM DEĞERLENDİRME KURULU	15
2.3.1. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunun Görevleri	16
2.4. EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA HİZMETLERİNDE	
SORUMLULUKLAR	18
2.4.1. Milli Eğitim Müdürlüklerinin Sorumlulukları	18
2.4.2. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin Sorumlulukları	18
2.4.3. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunun Sorumlulukları	18
2.4.4. Özel Eğitim Kurumlarının Sorumlulukları	19
2.4.5. Okulların Sorumlulukları	19
2.4.6. Velilerin Sorumlulukları	19
2.5. YURTDIŞINDA EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA	21
2.5.1. Amerika’da Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama	21
2.5.2. Avustralya’da Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama	22
2.5.3. Avrupa Birliği Ülkelerinde Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	25
3.2. ARAŞTIRMANIN DESENİ	25
3.3. ORTAM VE ÇALIŞMA GURUBU	26
3.4. VERİLERİN ELDE EDİLMESİ	27
3.4.1. Araştırmada Kullanılan Görüşme Yöntemi	27
3.4.2. Araştırmanın Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	29
3.4.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	29
3.4.4. Araştırmada Kullanılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	30
3.5. VERİLERİN ANALİZİ	30
3.5.1. Görüşmecilere Verilen Kodlar	30
3.5.2. Belirlenen Tema Ve Alt Temalar	30

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1.	TEMA 1: EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNDE RAM'LARDA YAŞANAN ADIMLAR	32
4.1.1.	RAM'lara Başvuru Şekli	32
4.1.2.	RAM'larda Eğitsel Değerlendirme Ve Tanılamanın Uygulama Basamakları	33
4.2.	TEMA 2: EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNDE RAM'LARIN İŞLEV VE ROLLERİ	37
4.2.1.	Fiziksel Ortam	37
4.2.2.	Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimdeki Yeterlilikleri	39
4.2.3.	RAM Modülü	41
4.2.4.	RAM Bütçesi	42
4.2.5.	Eğitsel Tanılamada Görevli Rehber Öğretmenlerin Özlük Hakları ...	43
4.3.	TEMA 3: EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR	45
4.3.1.	Tıbbi Tanılama İle İlgili Sorunlar	45
4.3.2.	Aile Kaynaklı Sorunlar	47
4.3.3.	Okullardan Kaynaklanan Sorunlar	50
4.3.4.	Kurumlar Arası Sorunlar	52
4.3.5.	Sürecin Denetimi İle İlgili Sorunlar	54
4.4.	TEMA 4: EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNE AİT ÖNERİLER ...	57
4.4.1.	RAM'lar İle İlgili Öneriler	57
4.4.2.	Özel Eğitimde Görevli Rehber Öğretmenlerle İlgili Öneriler	62
4.4.3.	Kurumlar İle İlgili Öneriler	63
4.4.4.	Engelli Aileleri İle İlgili Öneriler	65
4.4.5.	Denetim İle İlgili Öneriler	67

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. RAM'ların Fiziki Şartları	69
5.2. RAM'larda Yapılan Test Uygulamaları	70
5.3. RAM Modülü	70
5.4. RAM Bütçesi Ve Eğitsel Tanılama	71
5.5. RAM Personelinin İşbölümü	72
5.5. Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimdeki Yeterlilikleri	72
5.7. Hizmet İçi Eğitimler	73
5.8. Rehber Öğretmenlerin Özlük Hakları	74
5.9. Rehber Öğretmenlerin Kurul Görevleri	74
5.10. Tıbbi Tanılama Önerileri	75
5.11. Aile Rehberliğine Yönelik Öneriler	76
5.12. Okul ve RAM'ların işbirliği	77
5.13. Engellilere Hizmet Sunan Kurumların Eşgüdümü	78
5.13.1. Önerilen “Yüksek Özel Eğitim Kurulu”	79
5.14. Sürecin Denetimi	79
5.14.1. Önerilen “Özel Eğitim Teftiş Kurulu”	80
5.15. Sonraki Araştırmalar İçin Sunulan Öneriler	80
KAYNAKÇA	81
EKLER	
EK-1: Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu	83
EK-2: Eğitsel değerlendirme isteği formu	85
EK-3: Özel eğitim değerlendirme kurul rapor örneği	90
EK-4: Araştırma izni	91

KISALTMALAR

BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

G: Görüşülen

KURUL: Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

PDR: Psikolojik Danışma ve Rehberlik

RAM: Rehberlik ve Araştırma Merkezi

SGK: Sosyal Güvenlik Kurumu

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

YÖNETMELİK: 31.05.2006 tarihli ve 26184 sayılı MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı'nın Temmuz 2004 "Türkiye Özürlüler Araştırması"na göre, ülkemizde yaklaşık 8,5 milyon özürli vatandaşımız bulunmaktadır ve özürli olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %12.29 olduğu görülmüştür. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre özel gereksinimi olan bireylerin genel nüfus içerisindeki oranı, gelişmiş ülkelerde %10 gelişmekte olan ülkelere %12'dir. 1999 yılında toplanan I. Özürlüler Şurası komisyon raporları ve genel kurul görüşmelerinde, ülkemizdeki engellilerin eğitim hizmetlerinden yararlanma oranının % 2.97 düzeyinde olduğu belirtilmiştir. Özürlüler İdaresi Başkanlığınca başlatılan çalışmalar sonucunda 07.07.2005 tarihinde 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede özel eğitim gerektiren birey, "çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey" olarak ifade edilmektedir. Özel eğitim gerektiren bireyler, zedelenme sonucunda ortaya çıkan yetersizlikleri doğrultusunda gelişimlerinde olağanüstü farklılıklar gösterebilmektedirler (Cavkaytar ve Diken, 2005). Dolayısıyla bu bireyler gelişim dönemlerinde akran grubundaki çocuklardan farklı gereksinimlere ihtiyaç duyabilmektedirler. Bu bireylerin gereksinimleri doğrultusunda ihtiyaçları karşılanmadığı zaman toplum yaşamında ve okul ortamında çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar.

Özel gereksinimli bireylerin topluma kazandırılmaları ve üretken bireyler haline gelmeleri, bireylere uygun eğitim imkanlarının sunulmasına bağlıdır. Bütün çocukların eğitiminde olduğu gibi engelli çocukların eğitiminde de, onların ileride başkalarına bağımlı olmadan yaşamlarını sürdürmeleri, kendi kendilerine yeterli duruma gelmeleri ve toplumla bütünleşmeleri amaçlanmaktadır. Çağımızda, eğitim sisteminin dışına atılacak hiçbir çocuğun olamayacağı kabul edilmektedir. Temel

insan hakları açısından yaklaşıldığında da her insanın eğitim görme hakkı olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Tüm çocuklar bedensel özellikleri ve öğrenme yetenekleri yönlerinden birbirinden farklılık gösterir (Eripek, 2005). Okul ortamında bulunan risk altındaki öğrenciler akademik, sosyal ve uyum problemleri yaşayabilirler ve buna bağlı olarak akademik yetersizlik, okul başarısızlığı ve uyumsal sorunlar gibi durumlar ortaya çıkabilir (Werts, Culatta ve Tompkins, 2007). Özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde performanslarına bağlı olarak hazırlanan bireyselleştirilmiş ve işlevsel öğretim teknikleri anahtar rol oynar (Wood, 2006).

Özel eğitimde bireylerin bağımsız olarak toplum yaşamına katılabilmeleri için bireyin bireysel farklılıkları ile yapabildikleri dikkate alınarak eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve gereksinimlerine uygun eğitim ortamlarının sunulmasıyla mümkün olabilmektedir (Cavkaytar, 2000). Eğitim imkanlarının iyi bir şekilde sunulabilmesi için de özel gereksinimli öğrencilerin performanslarını dikkate alarak doğru bir şekilde tanılanmaları, yerleştirilmeleri, izlenmeleri ve değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bireylerin özel eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi, öncelikle gelişim süreçlerindeki sorunların tanılanması ile mümkündür. Bu sorunlar ne kadar erken tanılanırsa, eğitime o kadar erken başlanacaktır. Bazı davranışların ortaya çıkar çıkmaz çözümlenmesi, kökleri uzun döneme yayılan öğrenme yetersizliklerinin giderilmesinden çok daha kolaydır (MEB, 2004).

Tanılama (teshis), özel gereksinimli çocukların eğitiminde atılması gereken ilk adım ve temel dayanaklarından biridir. Çünkü eğitimin tüm öğeleri teşhise dayanır. Eğitimde ilk cevaplandırılması gereken soru "kim?" dir. Kime eğitim verileceği ve eğitim verilecek kişilerin çeşitli durumları ayrıntılı olarak saptanmadıkça uygulanacak eğitim havada kalacaktır (Çağlar, 1979). Erken tanı; bireyin ve engelinin bir an önce kabul edilmesini olanaklı kılacağı, tıbbi tedavi ve rehabilitasyon çalışmalarının, eğitim hizmetlerinin bireye zamanında ve işlevsel olarak ulaşmasını sağlayacağı için önemlidir (Gürsel, 2005). Bireyin erken tanılama sürecine alınabilmesi için fark edilmesi gerekir. Tanılama süreci; öğretmenlerin ya da öğrencinin anne-babasının, eldeki kanıtlara dayanarak çocuğun özel eğitim gereksinimleri olduğu yönünde belirtiler gösterdiğine ilişkin kaygılarını dile getirmesiyle başlar. Bu dönemde öğrenci ile ilgili temel bilgilerin toplanması, çocuğun özel eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve kayda alınması, bu gereksinimlerinin normal sınıfında karşılanması için harekete geçilmesi, kaydettiği

ilerlemelerin izlenmesi ve incelenmesi gerekmektedir (MEB, 2004). Zeka geriliği gösteren çocukların tanılanmaları ve uygun özel eğitim programlarına yerleştirilebilmeleri için öncelikle psikoeğitsel olarak değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bu değerlendirme zeka geriliği tanımlarına göre zeka ve uyumsal davranışlar üzerinde yoğunlaşmaktadır (Ataman, 2003).

Eğitsel tanılama gelişimsel gerilik tanısı almış veya alma riski taşıyan çocukların tüm gelişim alanlarında (özellikle gerilik gösterdikleri gelişim alanlarında) var olan performans düzeylerinin belirlenmesi sürecidir (Cavkaytar ve Diken,2005).

Türkiye’de zihin engelli bireylerin tanılanması, eğitsel performanslarının belirlenmesi, uygun eğitim ortamlarına yerleştirilmesi, uygun eğitim programlarının geliştirilmesi, bu programlarda öğrencilerdeki gelişimlerin izlenmesi ve değerlendirilmesinde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin 19. maddesi uyarınca Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Özel Eğitim Değerlendirme Kurulları oluşturulmuştur.

Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılanması rehberlik ve araştırma merkezlerinde oluşturulan bu “özel eğitim değerlendirme kurulu” tarafından yapılır. Bu tanılamada bireyin; Zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal gelişim öyküsü, tıbbî ve psiko-sosyal değerlendirme raporu, bireysel yeterliliklerine dayalı gelişim özellikleri, eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi ve eğitim performansı dikkate alınır. Eğitsel tanılamalar sonucu özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerine gereksinimi olduğu belirlenen engelli bireyler, özelliklerine uygun eğitsel düzenlemelere yerleştirilirler.

Bu önemli süreç yaşanırken çeşitli sorun gurupları ile karşılaşılabilir. Örneğin engelli birey ile aile içi iletişimin şekli, uzmanlar ile bilgi paylaşımı gibi konularda ailelerden kaynaklanan sorunlar gözlenmiştir. Yine eşgüdüm içerisinde olması beklenen eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, sosyal hizmetler gibi kurumların sorumluluk paylaşımı ve yönlendirme prosedüründe tam anlamıyla ortak bir hareket tarzına sahip olamadıkları bilinmektedir. Engelli bireye devletçe yapılan para yardımlarının yerinde kullanılmaması gibi aile tutumları veya bu yardımın bazı kişi ve kuruluşlarca istismar edilmesi mali sorunları gündemden düşürmemektedir.

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinin RAM’larla ilgili kısmı çok önemlidir. Çünkü tıbbi tanılamadan sonra engelli bireylere uygulanan testler, bireyin eğitim planının hazırlanması, yönlendirme ve izleme hizmetleri RAM’lar tarafından yerine getirilmektedir. Kurumların RAM’larla işbirliği, RAM’ların en uygun fiziksel, psikolojik ve sosyal ortam olabilmesi, uzman personelin niteliğinin

arttırılması konularında iyileşme yaşanması halinde süreç çok ciddi gelişmeler gösterecektir. Bu amaçla yürütülen araştırmada “Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunda Görevli Rehber Öğretmenlerin Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama Sürecine İlişkin Görüşleri'nin belirlenerek alanyazına katkı sağlayacak verilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN PROBLEM CÜMLESİ

Araştırmanın problem cümlesi “Özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ait görüşleri”dir.

Araştırmanın alt problem cümleleri ise şunlardır:

Özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli rehber öğretmenlere göre:

- Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde RAM'ların işlev ve rolleri nelerdir, nasıl olmalıdır?
- Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde karşılaşılan sorunlar nelerdir?
- Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde karşılaşılan sorunlara ait önerileriniz nelerdir?

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim görme haklarından yararlanabilmelerine yönelik usul ve esasları düzenlemektir. Yönetmeliğe göre engellilerin özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerinden yararlanabilmesi için eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitim değerlendirme kurul raporu alınmalıdır.

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ait aksaklıklar, yanlış bilgilendirme veya mesleki yetersizlikler engelli bireyleri ve ailelerini ciddi mağdur etmektedir. Bu sürecin iyileştirilmesi birçok engelli birey ve bunların ailelerini özel eğitim ve destek eğitim hizmeti alma konusunda daha istekli hale getirecektir. Bu çalışmanın amacı özel eğitim hizmetlerinde görevli rehber öğretmenlerin eğitsel tanılama ve

değerlendirme sürecine ait görüşlerini saptayarak eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ait iyileştirilebilecek alanlar hakkında öneriler sunabilmektir.

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışmadan beklenen yarar engellilerin karşılaştığı özel eğitim ve destek eğitim hizmeti alma ve kurul raporu edinme iş akışını hızlandırmak, engelli bireylerin eğitim hizmetinden en üst derecede yararlanabilmelerini sağlamak, eğitsel tanılama sürecine ait aksaklıklar, yanlış bilgilendirme veya mesleki yetersizlikleri tespit edip öneriler geliştirerek engelli bireyleri ve aileleri ciddi mağdur eden etmenleri azaltmaktır.

Bu sürecin iyileştirilmesi birçok engelli birey ve bunların ailelerini eğitim hizmeti alma konusunda daha istekli hale getirecektir. Ayrıca eğitim hizmetlerinden yararlanan engelli bireyler çeşitli iş kollarında istihdam edilebilmektedir. Bu da hem engellilerin hayata tekrar tutunabilmesi için bir neden hem de engelli ailelerine bir ekgelir kapısı olmaktadır. Engellilerin ve dolayısıyla engelli ailelerin mutluluğunun artması toplum ruh sağlığını da olumlu yönde etkileyecek ve ülkemiz adına arzu edilen sonuçlara ulaşılabilecektir.

Ayrıca alanındaki ilk çalışmalardan olması özelliğinden dolayı alana katkı sağlayacağı ve sonraki çalışmalara öncülük edebileceği umulmaktadır. Araştırma sonuçları eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinin uygulayıcıları ve karar vericileri için paylaşılmış yeni deneyimlerin bilgilerine ulaşılması ve sürece yeni bakış açısı kazanma ve iyileştirmeye açık alanlar hakkında öneriler sunma açısından kullanılabilir.

1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırmada Ege ve Akdeniz bölgemize ait üç ilin özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli 10 öğretmen ile görüşülmüştür.

1.6. TANIMLAR:

Özel Eğitim, Rehabilitasyon, Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama, Destek Eğitim Hizmeti, Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM), Rehber Öğretmen

1.6.1. Özel Eğitim: Kırcaali-İftar (1998, s. 3) özel eğitimi; "ortalama öğrenci özelliklerinden önemli ölçüde farklılaşan öğrencilere sağlanan, bireysel olarak planlanmış ve bireyin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim hizmetlerinin bütünüdür" şeklinde tanımlamaktadır. Özel eğitime gereksinim duyan bireyleri; "zihin özürlüler, öğrenme güçlüğü gözlenerler, duyu ve davranış bozukluğu olanlar, bedensel yetersizliği olanlar, konuşma ve dil sorunlular, işitme özürlüler, üstün zekalılar ve üstün yeteneği olanlar" olarak gruplandırmaktadır. Bu bireyler, farklı özelliklerinden dolayı normal bireyler gibi genel eğitimden yeterince faydalanamamakta ve özel eğitim hizmetlerine ihtiyaç duymaktadırlar.

1.6.2. Rehabilitasyon: Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle oluşan özürlü ortadan kaldırmak veya özürlülüğün etkilerini mümkün olan en az düzeye indirmek, özürlüye yeniden fiziksel, zihinsel, psikolojik, ruhsal, sosyal, meslekî ve ekonomik yararlılık alanlarında başarabileceği en üst düzeyde yetenekler kazandırarak; evinde, işinde ve sosyal yaşamında kendine ve topluma yeterli olabilmesi ve özürlünün toplum ile bütünleşmesi, ayrımcılığa karşı tüm tedbirlerin alınması amacıyla verilen koruyucu, tıbbî, meslekî, eğitsel, rekreasyonel ve psiko-sosyal hizmetler bütünüdür. (01/07/2005 tarihli ve 5378 sayılı Özürlüler ve bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılması hakkında kanun).

1.6.3. Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile yeterli ve yetersiz yönlerinin, bireysel özelliklerinin ve ilgilerinin belirlenmesi amacıyla tıbbî, psiko-sosyal ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecidir. (31.05.2006 tarihli ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği).

- 1.6.4. Destek Eğitim Hizmeti:** Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tıbbî ve eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda belirlenen eğitim ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine, ailelerine, öğretmenlerine ve okul personeline uzman personel, araç-gereç, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlamayı ifade eder. (31.05.2006 tarihli ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği).
- 1.6.5. Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM):** Eğitim öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesine ilişkin çalışmalarla, hizmet bölgesindeki özel eğitim gerektiren bireylerin eğitsel tanılması ve değerlendirilmesi ile bu bireylere yönelik rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütmek amacıyla her il merkezi ile nüfus ve hizmet gereklerine göre ilçelerde Bakanlıkça açılan merkezlerdir. (10/06/2008 tarihli Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Ve Araştırma Merkezi Açma Yönergesi). Rehberlik ve araştırma merkezleri; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme, tanılama, izleme ve yönlendirme hizmetlerini yürüterek birey için en az sınırlandırılmış eğitim ortamını önerir, birey ve ailesine destek eğitim ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sunar. (31.05.2006 tarihli ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği).
- 1.6.6. Rehber Öğretmen (Psikolojik Danışman):** Eğitim-Öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servisleri ile rehberlik ve araştırma merkezlerinde öğrencilere rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti veren, üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik ile eğitimde psikolojik hizmetler alanında lisans eğitimi almış personeldir. (17.4.2001 tarihli ve 24376 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği).

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde özel eğitim, eğitsel değerlendirme ve tanılama, özel eğitim değerlendirme kurulu, eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerinde sorumluluklar, yurtdışında eğitsel değerlendirme ve tanılama konularında kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ÖZEL EĞİTİM

Dünyada, gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun her ülkede, sahip oldukları fiziksel, zihinsel, duygusal ve öğrenme özellikleri nedeniyle yaşatlarının yararlandığı normal eğitim hizmetlerinden yeterince yararlanamayan ve bundan dolayı özel eğitime gereksinim duyan bireyler bulunmaktadır.

31/05/2006 tarihli ve 26184 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde, özel eğitime ihtiyacı olan birey; "çeşitli nedenlerle, bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren birey" olarak tanımlanmaktadır. Kırcaali-İftar özel eğitime gereksinim duyan bireyleri; "zihin özürlüler, öğrenme güçlüğü gözlenenler, duyu ve davranış bozukluğu olanlar, bedensel yetersizliği olanlar, konuşma ve dil sorunlular, işitme özürlüler, üstün zekalılar ve üstün yeteneği olanlar" olarak guruplandırmaktadır. Bu bireyler, farklı özelliklerinden dolayı normal bireyler gibi genel eğitimden yeterince faydalanamamakta ve özel eğitim hizmetlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Kırcaali-İftar (1998, s. 3) özel eğitimi; "ortalama öğrenci özelliklerinden önemli ölçüde farklılaşan öğrencilere sağlanan, bireysel olarak planlanmış ve bireyin bağımsız yaşama olasılığını en üst düzeye çıkarmayı hedefleyen eğitim hizmetlerinin bütünüdür" şeklinde tanımlamaktadır.

Bu bağlamda özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitiminde amaç; özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitim ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayarak onları toplumla bütünleştirmek ve meslek sahibi yapmaktır (I. Özürlüler Şurası, 1999).

Son yıllarda Türkiye'de özel eğitim ve özel eğitime gereksinim duyan bireyler açısından önemli sayılabilecek gelişmeler görülmektedir. 31/05/2006 tarihli ve 26184 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nin günümüzde uygulanmaya başlanması bu gelişmenin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu yönetmelikte yetersizlikten etkilenen tüm çocuklara eğitim hakkı verilmiş, kaynaştırma, bireysel eğitim programları, erken eğitim, eğitsel değerlendirme, en az sınırlayıcı eğitim ortamlarında eğitim ve ailelerin çocuklarının eğitimleri hakkındaki tüm süreçlere katılımları ve sorumluluk almaları gibi önemli ilkelere yer verilmiştir.

2.1.1. Özel Eğitimin Amaçları

31.05.2006 tarihli ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel eğitimin amaçları aşağıdaki şekilde açıklanmıştır.

Özel eğitim, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin;

- a) Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini,
- b) Toplum içinde bağımsız yaşamaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
- c) Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını amaçlar.

2.1.2. Özel Eğitimin Temel İlkeleri

31.05.2006 tarihli ve 26184 sayılı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde özel eğitimin temel ilkeleri aşağıdaki şekilde açıklanmıştır. Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır;

- a) Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- b) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.
- c) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- ç) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.
- d) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için, rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- e) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
- f) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.
- g) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.
- ğ) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

2.1.3. Özel Eğitimde Sınıflandırma

Her bireyin yetersizliği kendine özgü olmasına karşın, tanınması, ihtiyaçlarının belirlenmesi, eğitimlerinde daha uygun düzenleme ve planlamaya yol

gösterici olması için ortak özellikleri ve eğitim ihtiyaçlarına göre sınıflandırma yapılmaktadır. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde geçen;

Zihinsel yetersizliği olan birey: Zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan bireyi,

Hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde hafif düzeydeki yetersizliği nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine sınırlı düzeyde ihtiyaç duyan bireyi,

Orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki sınırlılık nedeniyle temel akademik, günlük yaşam ve iş becerilerinin kazanılmasında özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine yoğun şekilde ihtiyaç duyan bireyi,

Ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: Zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerindeki eksiklikleri nedeniyle öz bakım becerilerinin öğretimi de dahil olmak üzere yaşam boyu süren, yaşamın her alanında tutarlı ve yoğun özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Çok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey: Bireyin zihinsel yetersizliği yanında başka yetersizlikleri bulunması nedeniyle öz bakım, günlük yaşam ve temel akademik becerileri kazanamaması nedeniyle yaşam boyu bakım ve gözetime ihtiyacı olan bireyi,

Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan birey: Yaşına ve gelişim seviyesine uygun olmayan dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, hiperaktivite ve dürtüsellik belirtilerini en az iki ortamda ve altı ay süreyle gösteren, bu özellikleri yedi yaşından önce ortaya çıkan, özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Dil ve konuşma güçlüğü olan birey: Dili kullanma, konuşmayı edinme ve iletişimdeki güçlük nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Duygusal ve davranış bozukluğu olan birey: Yaşına uygun olmayan sosyal ve kültürel normlardan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Görme yetersizliği olan birey: Görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybindan dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

İşitme yetersizliği olan birey: İşitme duyarlılığının kısmen veya tamamen kaybindan dolayı konuşmayı edinmede, dili kullanma ve iletişimde yaşadığı güçlükler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Ortopedik yetersizliği olan birey: Hastalıklar, kazalar ve genetik problemlere bağlı olarak kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi sonucunda meydana gelen hareket ile ilgili yetersizlikler nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Otistik birey: Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığı erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bu özellikleri nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Özel öğrenme güçlüğü olan birey: Dili yazılı ya da sözlü anlamak ve kullanabilmek için gerekli olan bilgi alma süreçlerinin birinde veya birkaçında ortaya çıkan ve dinleme, konuşma, okuma, yazma, heceleme, dikkat yoğunlaştırma ya da matematiksel işlemleri yapma güçlüğü nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Serebral palsili birey: Doğum öncesi, doğum sırası veya doğum sonrasında meydana gelen beyin hasarının neden olduğu kas ve sinir sistemi bozukluklarına bağlı motor becerilerde yetersizliğinden dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

Süreğen hastalığı olan birey: Sürekli ya da uzun süreli bakım ve tedavi gerektiren hastalığı nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireyi,

ifade eder.

2.2. EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre tanılama; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile yeterli ve yetersiz yönlerinin, bireysel özelliklerinin ve ilgilerinin belirlenmesi amacıyla tıbbî, psiko-sosyal ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecini ifade eder.

Özel eğitimde ilk ve temel ilke “tanılama”dır. Özel eğitim hizmetlerine gereksinimi olan bireylerin uygun eğitim programlarına yerleştirilmeleri tanılama süreciyle başlamaktadır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama; yetersizlikten etkilendiği tespit edilen bireyin, yapabildiklerinin yani yeterliliklerinin belirlenerek ihtiyaçlarının ortaya çıkarılmasıdır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde, eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları belirlenerek en az sınırlandırılmış eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine karar verilir. (Yönetmelik, Madde 7). Eğitsel değerlendirmedeki amaç, bireyi etiketlemek, özel eğitim kurumlarına sevk etmek değil; çocuğun neleri yapıp neleri yapamadığını belirlemek, bireyin eğitsel gereksinimlerini yeterli ölçüde karşılayabilecek kararların alınabilmesini kolaylaştırmak; diğer bir deyişle özel eğitime gereksiniminin saptanmasıdır.

Millî eğitim müdürlükleri, örgün ve yaygın eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, üniversiteler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı birimler ve yerel yönetim birimleri özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve tanılanması amacıyla RAM'a yönlendirilmesinde sorumluluğu paylaşırlar. Eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerine ilişkin bilgi işlem hizmetleri Bakanlıkça geliştirilir. (Yönetmelik, Madde 7).

Kısaca eğitsel tanılama;

- Eğitim öğretime nereden başlanacağına,
- Nasıl ve nerede eğitim ortamı oluşturulacağına,
- Hangi araçların kullanılabilmesine,
- Bireyin ne tür bir eğitim programına alınması gerektiğine,
- Bireyin eğitim ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılanabileceği ve akranlarıyla beraber olmasına en üst düzeyde olanak sağlayan ortamların belirlenmesine,

- Gelişim ve disiplin alanlarındaki performansın ortaya çıkarılmasına,
  - Bireyin yerleştirilebileceği kurumlar konusunda,
- bizlere ışık tutmaktadır. (Afyonkarahisar RAM, 2011)

2.2.1. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama

Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılması rehberlik ve araştırma merkezinde oluşturulan özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından nesnel, standart testler ve bireyin özelliklerine uygun ölçme araçlarıyla yapılır. Tanılamada bireyin; tıbbî değerlendirme raporu ile zihinsel, fiziksel, ruhsal, sosyal gelişim öyküsü, tüm gelişim alanlarındaki özellikleri, akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri, eğitim performansı, ihtiyaçları, eğitim hizmetlerinden yararlanma süresi ve bireysel gelişim raporu dikkate alınır. Eğitsel değerlendirme ve tanılama; eğitimin her tür ve kademesindeki geçişler ile bireylerin eğitim performansı ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak veli ya da okulun/kurumun isteği üzerine gerektiğinde tekrarlanır. (Yönetmelik, Madde 7).

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda özel eğitime ihtiyacı olduğu belirlenen bireyler için Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu hazırlanır. Bu rapor, özel özel eğitim kurumlarından eğitim ve destek eğitim hizmeti alan öğrenciler için her yıl yenilenir. (Yönetmelik, Madde 7).

Rehberlik ve araştırma merkezleri; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme, tanılama, izleme ve yönlendirme hizmetlerini yürüterek birey için en az sınırlandırılmış eğitim ortamını önerir, birey ve ailesine destek eğitim ile rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri sunar.

2.3. ÖZEL EĞİTİM DEĞERLENDİRME KURULU

31/05/2006 tarihli ve 26184 sayılı “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nin 19. maddesi gereğince eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerini yürütmek üzere RAM'larda özel eğitim değerlendirme kurulu oluşturulur.

Özel eğitim değerlendirme kurulu, RAM müdürü ya da görevlendireceği bir müdür yardımcısının başkanlığında;

- a) Özel eğitim hizmetleri bölüm başkanı,
- b) Psikolojik ölçme araçlarını kullanabilen bir rehber öğretmen,
- c) Görme, işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenlerinden bir öğretmen,
- ç) Gezerek özel eğitim görevi yapan bir öğretmen,
- d) Bireyin velisi,
- e) Varsa, bir çocuk gelişimi ve eğitimcisi tarafından oluşur.

Özel eğitim değerlendirme kuruluna üyelerin dışında gerektiğinde; eğitim programcısı, odyolog, psikolog, psikometrist, sosyal çalışmacı, dil ve konuşma terapisti, fizyoterapist, uzman hekim gibi diğer meslek elemanlarından seçilecek birer kişi, çiraklık ve yaygın eğitime gidecekler için ilgili kurum temsilcisi, özel eğitime ihtiyacı olan bireyin çalıştığı kurumdaki iş yeri temsilcisi kurula üye olarak katılabilir. Özel eğitim değerlendirme kurulunca, bilgilerine başvurulmak üzere; özel eğitime ihtiyaç duyan bireyin sınıf ve alan öğretmeni, sınıf rehber öğretmeni, kayıtlı olduğu okulun veya kurumun müdürü, başvuru yapan kurum temsilcisi, özel eğitim hizmetleri kurul üyesi, üniversitelerin ilgili bölümlerinden öğretim üyesi ve sivil toplum kuruluşu temsilcisi çağrılabilir. (Madde 19)

2.3.1. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu'nun Görevleri

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre özel eğitim değerlendirme kurulunun görevleri şunlardır:

- a) Özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanınmasını yapmak.
- b) Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanınması sürecinde bireyin ailesini ve/veya okulu/kurumu, gerektiğinde tıbbî değerlendirme ile RAM'da yapılamaması durumunda psiko-sosyal değerlendirme için ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirmek.
- c) Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunu dikkate alarak birey için en az sınırlandırılmış eğitim ortamı ve özel eğitim hizmetine ilişkin öneride bulunmak.
- ç) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim planlarını hazırlamak.
- d) İhtiyacı olan bireyin alacağı destek eğitimin türüne ve süresine karar vermek.
- e) Eğitsel değerlendirme ve tanılaması yapılan bireyler için uygun eğitim ortamı, alacağı destek eğitim hizmeti ve eğitim planını içeren değerlendirme sonuçlarını Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporunu (Ek-3) düzenleyerek millî eğitim müdürlüklerinin onayına sunmak.
- f) Bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sonuçları ile diğer bilgi ve belgelerinin yer aldığı özel eğitim değerlendirme dosyası oluşturmak.
- g) Özel eğitim hizmetleri kurulu tarafından verilen yerleştirme kararı doğrultusunda ilgili okul veya kurum ile iş birliği yaparak uygulamayı takip etmek.
- ğ) Bireyin uygun yerleştirilmediği durumlarda eğitsel değerlendirme ve tanılamayı tekrarlamak.
- h) Özel eğitim değerlendirme kurulu raporu doğrultusunda, yerleştirmenin yapıldığı okula/kuruma, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere, eğitim planının uygulanması ve destek eğitim hizmetlerinin yürütülmesinde görev alanlara ve aileye rehberlik etmek.
- ı) Ailenin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine katılımını ve bilgilendirilmesini sağlamak.

i) Ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda aile eğitim programları düzenlemek, diğer kurum ve kuruluşlarda düzenlenen aile eğitim programları hakkında aileyi bilgilendirmek.

j) ıraklık ve mesleki eğitime devam etmek isteyen bireyleri; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda sağlık kurulu raporunu da dikkate alarak uygun alanlara yönlendirmek ve bu kurumlara devam eden bireylerin izlenmesini sağlamak.

k) Yüksek ğrenime başvuracak özel eğitime ihtiyaı olan öğrencilerin, meslek seçimi ile meslekler ve niversiteler konusunda bilgilendirilmesini sağlamak.

2.4. EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA HİZMETLERİNDE SORUMLULUKLAR

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği “Millî eğitim müdürlükleri, örgün ve yaygın eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, üniversiteler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı birimler ve yerel yönetim birimleri özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitsel değerlendirme ve tanılanması amacıyla RAM’a yönlendirilmesinde sorumluluğu paylaşırlar” demektedir.

MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün 2006 yılı hizmetiçi eğitim notlarına göre eğitsel tanılama kurum ve kişilere düşen sorumluluklar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Afyonkarahisar RAM,2011).

2.4.1. Milli Eğitim Müdürlüklerinin Sorumlulukları

- Özel eğitim değerlendirme kurullarının oluşturulması ve çalışma ortamının sağlanması.
- Kurulun sekreteryaya hizmetlerinin desteklenmesi.
- Kurul kayıtlarının tutulması ile ilgili bilgi iletişim sistemini gerçekleştirmek.

2.4.2. Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin Sorumlulukları

- Bireyin eğitsel tanılmasını,
- Bireyin yöneltme raporunu,
- Bireyin özel eğitim ihtiyacı ile ilgili eğitim planlamasını,
- Kurula sunulmak üzere bireyin özel eğitim değerlendirme dosyasını,
- Kurul kararlarının düzenli olarak tutulmasını,
- Eğitsel tanılama ve değerlendirme talebine yönelik yapılan başvurular için randevu sistemini gerçekleştirmek.

2.4.3. Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu’nun Sorumlulukları

Bireyin özel eğitim değerlendirme dosyasında yer alan;

- Eğitsel tanılama ve değerlendirme sonucunda düzenlenen yöneltme raporlarını,

- Özel eğitim hizmetine ilişkin eğitim ve rehberlik plânlama ve önerilerini,
- Bireyin alması gereken özel eğitim hizmetine göre eğitim plânlamasını,
- Ailenin bilgilendirilmesi ve kurula katılımını,
- Tereddüt edilen durumlarda gerekli gördüğü ilgili kişi ve meslek elemanının kurula katılımını gerçekleştirmek.

2.4.4. Özel Eğitim Kurumlarının Sorumlulukları

Özel eğitim hizmeti verdikleri bireyler için;

- Düzenledikleri eğitim programının bitimine 1 ay kala aileyi uyararak eğitsel değerlendirmesinin yapılması için dosyasının bulunduğu RAM'a yönlendirilmesini,
- Eğitsel değerlendirmesinin yenilenmesi amacıyla RAM'a gelecek bireyler için, verilen eğitim sonucu geldiği nokta ve gereksinimlerini içeren ayrıntılı bireysel gelişim raporu ile bir sonraki eğitim planının hazırlanmasını,
- Kurum tarafından hazırlanan "Bireysel Gelişim Raporu" ve "Eğitim Planı"nı rehberlik ve araştırma merkezine gizliliğini koruyarak ulaştırılmasının sağlanması.

2.4.5. Okulların Sorumlulukları

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı her tür ve derecedeki okullar;

- Gelişim sorunları ile ilgili olarak rehberlik ve araştırma merkezinde eğitsel tanılama ve değerlendirilmesini isteyecekleri öğrenci için "gönderme öncesi raporu"nun düzenlenmesi ,
- Gönderme öncesi raporunun kapalı bir zarf ile gizlilik içinde RAM'a ulaştırılması,
- İl Özel Eğitim Hizmetleri Kurulunun kararlarının uygulanmasını ve önerilen özel eğitim programının gerçekleştirilmesi.

2.4.6. Velilerin Sorumlulukları

Bireyin gelişiminin bir bütün olarak değerlendirilmesi için aile;

- Eğitsel Tanılama İzleme ve Değerlendirme Ekibine bireyle ilgili gerekli bilgi ve belgeleri sunma,
- Eğitsel Tanılama İzleme ve Değerlendirme Ekibi ile Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunun çalışma davetine ve eğitsel değerlendirmeye katılma,
- Eğitsel tanılama ve değerlendirme için verilen randevulara uyma konularında sorumlu davranacaktır. (Afyonkarahisar RAM, 2011)

2.5. YURTDIŞINDA EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA

Bu bölümde Amerika, Avustralya ve Avrupa Birliği ülkelerindeki eğitsel değerlendirme ve tanılama uygulamalarına deĐinilmiŐtir.

2.5.1. Amerika'da EĞitsel Değerlendirme ve Tanılama

Amerikan eğitim sisteminde özel gereksinimli bireylerin hizmet alabilmesi için eğitsel değerlendirme ve tanılması kısaca IDEA diye bilinen Yetersiz Bireylerin EĞitim Yasası'na (Individuals with Disabilities Education Act) göre yapılmaktadır. Ülkemizdeki Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) yerine Amerika' da Özel EĞitim Programları Ofisi (OSEP) vardır. Özel eğitim programları ofisi; özel eğitime dahil olan bireylerdeki geliŐmeleri ve eğitim sürecini değerlendirir.

Amerika'da özel gereksinimli bireylerin tanılama ve sınıflandırmalarında Koretz ve Barton (2003) yaşanan sorunlarla ilgili yaptıkları araştırmada; eyaletlere göre ciddi farklılık ve tutarsızlıklar olduğunu belirlemiŐlerdir. Özel gereksinimli bireylerin değerlendirilmesinde yanlış teŐhisin nedeni olarak ise; 1) Tespit ve sınıflandırma sorunları, 2) Uygun yerleŐtirmeyle ilgili sorunlar, 3) Özel gereksinimli bireyleri ölçen testlerle ilgili sorunlar, 4) Test etmeyle ilgili sorunlar olduğu sonucuna varmıŐlardır. Amerika New Jersey Eyaleti Özel EĞitim Programları Ofisinin Özel EĞitim İzleme Raporuna göre; özel gereksinimli bireylerle ilgili etkili gözlem ve izlemelerin olmadığı, belge yetersizliği, hizmet koordinasyonunda hatalar, yetersiz aile destek hizmeti gibi sıkıntılar yaŐandıĐı belirtilmiştir. Ayrıca çocuk ve gençlerin özel eğitim almalarıyla ilgili; devletin izleme sisteminin yetersizliği, Şikayet prosedürlerinin yetersizliği, değerlendirme sürecinde alternatif değerlendirmenin yapılmadığı, bireyleri en az kısıtlayıcı ortama yerleştirme eksikliği, psikolojik danışma hizmetlerinin yetersizliği, hizmetin gecikmesi, personel azlığı nedeniyle değerlendirmenin yetersizliği konularında sorunlar yaŐandıĐı ifade edilmektedir. Bireyleri izlemede, eksikleri belirlemede, teknik yardım konularında, 60 günlük süre içinde Őikayetlere yönelik takip ve yazılı kararlarda, doğal ortamlarda hizmet verme, aileyi tüm hizmet koordinasyonuna katma ve destekleme, 45 gün içinde yapılması gereken BEP toplantılarında sorunlar yaŐandıĐı belirtilmektedir. İzleme prosedürlerinin etkisiz olduğu, bireylerin tespit edilmesinde genel ve yerel yönetimler, genel sağlık ve sosyal hizmet kuruluşlarının koordineli çalıŐmadıĐı,

devlet, doktor ve hastanelerin erken müdahale hizmetlerine erişim sağlamadıkları, değerlendirme için toplantıların her zaman yapılmadığı, bireylerin programlarının ihtiyaçlarına dayalı değil de hastalıklarına dayalı yapıldığı, bireylerin talep edildiği halde her zaman özel hizmet alamadığı, bireyin gerekli destek hizmetleri ile ilgili anne ve babaların tam bilgilendirilmediği, koordinasyon sorunu olduğu şeklinde ifade edilmiştir. Yerel eğitim kurumlarının bireyler için aktivite ve uygun eğitim yapamadığı, yerel eğitim kurumları yıllık eğitim planının dışında özel gereksinimli bireyler için plan hazırlamadığı, ücretsiz ve en uygun kamu eğitiminin zamanında sağlanmadığı, mevcut prosedürle sürecin başlama kararının verilmesi için gerekli zaman sağlanmadığı, eksiklerin belirlenmesi ve devletin bunları düzeltmeye çalışmasının yeterli olmadığı ifade edilmiştir.

2.5.2. Avustralya’da Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama

Avustralya’da, özel eğitim hizmetleri ve eğitsel tanılama faaliyetlerinin organizesi 1997 yılında kurulan Avustralya Özel Eğitim Müdürleri Birliği (ASEPA) tarafından yürütülmektedir. Avustralya’da özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle çalışırken ülkenin yüz ölçümünün genişliği ve coğrafyasının gereği farklı yaklaşımlar kullanılmaktadır. Her eyaletin kendi yetki alanı vardır ve federal politikaları yorumlamaları farklıdır. Okulların masrafları ve yatırım fonları yedi eyalette farklılıklar gösterir.

ASEPA;

- 1) Özel Eğitim Müdürleri’nin ve özel eğitimde söz sahibi diğer liderlerin profesyonel gelişimlerine,
- 2) Özel eğitime dahil etme, yerleştirmesine kadar her türlü özel eğitim hizmetlerine, materyal temin etme konusunda,
- 3) Özel eğitimdeki araştırma ve uzmanlık çalışmalarına destek olmaktadır (Forbes, 2007).

2.5.3. Avrupa Birliği Ülkelerinde Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama

Avrupa Birliği ülkelerinde özel eğitim değerlendirme kurulunun yaptığı işlerin yürütülmesi “European Agency for Development in Special Need Education” gibi organizasyonları tarafından sağlanmaktadır. Avrupa birliği ülkelerinde kurul raporu sonucu destek eğitim alması kesinleşen bireylerin eğitim masraflarının tamamı devlet tarafından karşılanmaktadır.

AB’ne üye ülkeler özel gereksinimli bireylere geleneksel yollardan hizmet vermek yerine onlara fırsat eşitliği sağlayarak toplum içinde yerlerini almaları amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaktadır. AB’ne üye ülkelerde özel gereksinimli bireylere yönelik çalışmaların özellikle 1980’li yılların sonlarında yoğunlaştığı gözlenmektedir (Güneş, 2001a; DPT, 1991). 1988 yılında onaylanan HELIOS I (1988-1991) ve HELIOS II (1993-1996) programı AB ülkelerinde yaşayan 30 milyonu aşkın özel gereksinimli bireyin ihtiyaçlarına cevap verebilmek, toplumla bütünleşmesini sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

HELIOS programı, üye ülkelere ve sivil toplum kuruluşlarına, özel gereksinimli bireylere yardım etme çabalarında yeni açılımlar yapmakta yardımcı olmuştur. Program AB, üye ülkeler, sivil toplum kuruluşları ve sosyal ortaklar ile işbirliğini de içine alan geniş bir stratejiyi benimsemiştir. Amacı, problemi kaynağında çözmek ve insanlara kendi ayakları üzerinde durmak için yardım etmektir. Kadınlar ve erkekler için fırsat eşitliği gibi, özel gereksinimli bireylerin ihtiyaçları da bütün AB politikalarının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Böylece AB, çalışma çağındaki her on vatandaştan birinin fiziksel veya zihinsel bir özur taşıdığı gerçeğini dikkate almaktadır. Avrupa Sosyal Fonu ve Avrupa İstihdam Stratejisi, kapsamlı bir entegrasyon politikasının biçimlendirilmesinde gittikçe daha önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, AB özel program ve projeler yoluyla dezavantajlı kişilerin entegrasyonunu desteklemek niyetindedir (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2003).

Ayrıca HANDYNET adlı iletişim sistemi ile AB içindeki özel gereksinimli bireylere ilişkin bilgi akışı sağlanmıştır. 1989 yılında Strasbourg’da onaylanan Avrupa Sosyal Şartı’nın içinde ise özel gereksinimli bireylerin korunması ile ilgili sosyal hedefler bulunmaktadır. Avrupa Sosyal Şartı’nın 15/2. maddesi Avrupa

Topluluğu üyesi ülkeleri; özel gereksinimli bireylerin korunması, işe yerleştirilmesi, mesleki ve sosyal uyumlarının sağlanması için teşvik edici tedbirler almayı, işyerlerinde korunmak için yeterli önlemler almayı, ulaşım imkanlarını iyileştirmeyi öngörmektedir (Güneş, 2001a).

Özel eğitim değerlendirme kurulu benzeri yapıların Avrupa Birliği ülkelerindeki sorumluluk alanları aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir.

-Özel gereksinimi olan çocukların ve gençlerin uygun eğitim ve mesleki eğitim yoluyla topluma tam katılımlarının desteklenmesini ve ihtiyaçlarına uygun eğitim sistemlerine yerleştirilmeleri,

-Özörlü bireylerin kendilerinin ya da gerekiyorsa ailelerinin veya sorumlu kişilerin, özörlü bireye uygun eğitim tarzını seçebilmeleri için gerekli bilgi ve rehberliğin sağlanması,

-Genel ya da özel kurumlardaki, özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin kaynaştırılması için, çocuk ve genç yaştaki özörlülerin eğitim ve mesleki eğitimleriyle doğrudan ve profesyonel olarak ilgilenen kişilerle işbirliği yapılması.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, deseni, ortam ve çalışma gurubu, verilerin elde edilmesi ve verilerin analizi konularına yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma, doğal ortamlarda, uzun bir süre içinde o ortam hakkında derinlemesine veri toplanmasını içeren bir araştırma biçimidir. Nitel araştırmacı araştırdığı ortamdaki insanların yaşayış biçimlerini, değer yargılarını, deneyimlerini ve dünyaya bakış açılarını nasıl anlamlandırdıklarını inceler. Buna yönelik sorular üzerinde odaklaşır. Nitel araştırmalarda veriler; görüşme dökümleri, saha notları, fotoğraflar, video teyp kayıtları, kişisel belgeler ve resmi kayıtlar ile toplanır. Elde edilen veriler, sözlü ifadeler şeklinde araştırmacı tarafından olduğu gibi ve bütün zenginliğiyle tümevarımsal olarak analiz edilir (Bogdan ve Biklen, 1992). Nitel araştırma yöntemleri ilk kez antropologlar ve sosyologlar tarafından kullanılmış ve saha ya da doğal çalışma olarak da isimlendirilmiştir.

3.2. ARAŞTIRMANIN DESENİ

Nitel araştırma desenleri araştırmacıya yön göstermekle birlikte sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş bir yönlendirme yapmaz. Nitel araştırmalarda konu edinilen olay, olgu ya da durumlara göre değişebilen bir araştırma süreci söz konusudur. (Yıldırım, Şimşek 2008).

Bu çalışmada iki araştırma deseninin uygulama sahasına girilmiştir. Araştırmada olgubilim deseni ve durum çalışması deseni birlikte kullanılmıştır.

Olgubilim deseninde veri kaynakları araştırmanın odaklandığı olguyu yaşayan ve bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek bireyler ya da guruplardır. Olgubilimde örnekleme dahil edilecek birey sayısı genellikle 10'u geçmemelidir. Bu tür çalışmalarda uzun görüşmeler, hatta birden fazla seans gerektiren görüşmeler söz konusu olacağı için örneklemin sınırlı kalması doğaldır. Bazen de bu sınırlılık araştırılacak olguyu yaşayan bireylerin sayısının çok fazla

olmamasından, dolayısıyla örnekleme dahil edilebilecek bireylerin sınırlı olmasından kaynaklanabilir.

Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir ve görüşmeler genellikle uzundur. Görüşmelerde araştırmacının ulaştığı açıklamaları ve anlamları görüşülen kişiye teyit ettirme fırsatı olduğu için araştırmanın geçerliği ve güvenilirliği artmaktadır. Olgubilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örneklemler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir. Bu yönüyle hem bilimsel alanyazına hem de uygulamaya önemli katkılar getirebilir. Olgubilim araştırmalarında olgulara ilişkin kuramlar oluşturma söz konusu değildir. (Yıldırım, Şimşek 2008).

Durum alışması deseninde amaç belirli bir duruma ilişkin etkenlerin araştırılarak sonuçlar ortaya konmasıdır. (Yıldırım, Şimşek 2008).

Bu araştırmada durum çalışması deseni tanımında belirtildiği şekilde fiziksel ve psikolojik ortam, aileler, kurumlar, mesleki yeterlilik, mali sorunlar, denetim gibi birden fazla etmen bütüncül bir yaklaşımla araştırılmış ve eğitsel tanılama sürecini nasıl etkiledikleri ve süreçten nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılmıştır.

3.3. ORTAM VE ALIşMA GURUBU

Araştırmanın evreni Ege ve Akdeniz bölgesinde yer alan üç ilin Rehberlik ve Araştırma Merkezleridir. Bu araştırmada Ege ve Akdeniz bölgesindeki üç ilimizin özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli 10 öğretmen ile görüşülmüştür.

Evreni temsil etmek amacıyla seçilecek örneğe girecek birimlerin tesadüfi olarak seilemeyip araştırmacının kendi inisiyatifi ile seçtiği birimlerden oluşan örneklemler olasılıklı olmayan örneklemlerdir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004).

Araştırmada olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örneklemenin temeli, araştırmanın amaçları doğrultusunda bir evrenin temsilci bir örneği yerine, amaçlı olarak bir ya da birkaç alt kesimini örnek olarak almaktır. Başka bir deyişle amaçlı örnekleme, evrenin soruna en uygun bir kesimini gözlem konusu yapmak demektir (Sencer, 1989, s.386).

3.4. VERİLERİN ELDE EDİLMESİ

Araştırmacının aktif katılımı ile algılar, deneyimler, düşünceler ve önerilerle ilgili veriler görüşme yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Yapılan görüşmelerde rehber öğretmenlerin eğitsel tanılama sürecine ilişkin bakış açıları, deneyimleri, duygu düşünce ve algıları sözlü iletişime geçilerek ve ses kayıt cihazı kullanılarak kayda alınıp elde edilmiştir. Görüşmeler farklı şehirlerde gerçekleştirildiğinden dolayı belirli bir tarihe randevular alınmış ve ilgili şehire gidildiğinde aynı gün sırayla ve bire bir görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesi kişilerce yarı yapılandırılmış görüşme formu incelenmiş, görüşmenin içeriği ve araştırma sonucunun ne amaçla kullanılacağı hakkında bilgi verilmiş, gizlilik ilkeleri anlatılarak görüşmelerin doğallık ve içtenlikle yapılabilmesi için gerekli yapılandırılmalarda bulunulmuştur. Araştırma konusu kendi ortamında incelenmiştir.

3.4.1. Araştırmada Kullanılan Görüşme Yöntemi

Araştırmacı, görüşmenin avantajlarını dikkate alarak ve hedeflediği amaçların belirlenebilmesinde daha ayrıntılı veriler elde edebileceğini düşünerek araştırmasında görüşme tekniğini kullanmıştır. Görüşmeler için Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde eğitsel tanılama ve değerlendirmede görev yapmış rehber öğretmenler seçilmiştir.

Görüşme, iki kişi arasında biri diğerinden bilgi almak amacıyla gerçekleşen amaçlı bir sohbetir (Bogdan ve Biklen, 1992). Görüşmede belirlenen sorular katılımcılara sözel olarak sorulur ve katılımcılardan gelen cevapların da sözel olarak bildirilmesi beklenir (Gay, 1996). Ancak bu sözlü iletişim, bireylerin zaman zaman birbirini duymadığı, mesajların yanlış alındığı ve çok az derinliğin bulunduğu sıradan bir görüşmeden farklıdır (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

Görüşmeci, görüşmenin amacı ve gizliliği hakkında diğer kişiye bilgi vermek ve görüşme sırasında sorulan sorulara karşı tarafın rahat, dürüst ve doğru bir şekilde tepkide bulunmasını sağlamak zorundadır. Aynı zamanda görüşmeci, görüşme yaptığı kişilerin gerçek düşünceleri, duyguları ve deneyimlerine dayanarak verdikleri örneklerle o kişilerin dünyayı nasıl yorumladıklarına ilişkin görüş geliştirir (Bogdan

ve Biklen, 1992; Yıldırım ve Şimşek, 1999). Görüşmenin bu özelliğinden dolayı ve iyi uygulanması sonucunda da elde edilen verilerden ayrıntılı bilgilere ulaşılır (Gay, 1996). Yıldırım ve Şimşek (1999) bu şekilde elde edilen verilerin ayrıntılı olmasının, araştırma sonucunda ulaşılan sonuçların geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin önemli bir gösterge olduğunu belirtmektedirler.

Diğer araştırma yöntemlerinde kullanılan veri toplama tekniklerinde olduğu gibi görüşme tekniğinin de dezavantaj ve avantajları bulunmaktadır. Görüşme tekniğinin dezavantajları şunlardır:

- (a) Pahalı ve uygulama sürecinin zaman alması ve bu yüzden de sınırlı sayıda kaynak kişi ile görüşülerek sonuca gitme eğilimlerini arttırarak araştırmayı sınırlandırması (Karasar, 1995; Yıldırım ve Şimşek, 1999),
- (b) Katılımcının görüşme yapan kişinin görünüşünden, cinsiyetinden, yaşından, sosyal statüsünden, aksanından ya da tavırlarından olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilenecek sorulara önyargıyla cevaplar vermesi,
- (c) Elde edilen bilgilerin bireyin öznel yargısını ya da sadece görüşme anındaki anımsadıklarını kapsamaması (Yıldırım ve Şimşek, 1999)
- (d) İletişim ve kişilerarası ilişki kurma becerilerini iyi kullanmayı gerektirmesidir (Gay, 1996).

Görüşmenin avantajları ise: (a) görüşmede ses tonu, mimikler, soruları cevaplama gösterilen istekliliğin söylenenlerin değerlendirilmesinde önemli ipucu olabilmesi, (b) değişen koşullara uyum sağlamada veya ortam düzenlemede esnek olabilmesi, (c) sözel olarak yapıldığı için okuma-yazma bilmeyenler dahil herkese rahatlıkla uygulanabilmesi, (d) verilen cevaplarda bireyselliğin korunabilmesi (Karasar, 1995; Yıldırım ve Şimşek, 1999), (e) yarım bırakılan ya da açıkça anlaşılamayan soruları değiştirerek ya da daha açıklayıcı ek sorular sorarak daha net cevaplar alınabilmesi (Gay, 1996; Yıldırım ve Şimşek, 1999), (f) veri kaynağının doğrudan onaylanabilmesi ve (g) bireyler arası farklılıklardan dolayı veri toplama sürecinde şekiller, grafikler veya ayrıntılı açıklamalar yoluyla istenen bilgilerin elde edilebilmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 1999).

3.4.2. Araştırmanın Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bu araştırmanın verileri nitel araştırma yöntemlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Formdaki sorular hazırlanırken süreçte görülen sorunlara ve tereddüde düşülen hususlara ait bakanlık genelgeleri ve özel eğitim rehberlik ve danışma hizmetlerinin konularla ilgili yazışmaları incelenmiştir. İnternet üzerindeki mesleki forumlarda gezinilmiş ve rehber öğretmenlerin eğitsel tanılama süreci ile ilgili şikayet ve önerileri belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu eğitim bilimleri alanında deneyimli üç uzmanın görüşleri ile son halini almıştır. Araştırmacı, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinin gerektirdiği şekilde araştırmanın amaçlarına yönelik görüşme soruları hazırlamıştır. Araştırmacı, yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinin uygulama sürecinde dikkat edilmesi gereken noktaları göz önünde bulundurarak veri toplama sürecine geçmiştir.

3.4.3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yapılandırılmış görüşme, önceden görüşülecek kişilere ne tür sorular sorulacağı belirlenerek bu kişilerin duygu, düşünce, tutum ve önerilerini almak amacıyla bir grup soru hazırlanarak yapılan bir görüşme şeklidir. Bu görüşmede, kendileriyle görüşülen kişilere sorulan sorularda sürekli aynı sorular sorulur ve böylece kişilerin verdiği cevapların birbirleriyle karşılaştırılabilir olması hedeflenir (Bogdan ve Biklen, 1992). Yapılandırılmış görüşmelerde, görüşmeyi yapan kişinin hareket özgürlüğü çok düşük olmasına rağmen verilen cevapların kontrolü ve sayısallaştırılması da bir o kadar kolaydır (Karasar, 1995).

Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde, tüm görüşmelerde kullanılmak üzere görüşme yapılacak kişilerin bildiği terminoloji de dikkate alınarak bir dizi soru hazırlanır. Bu sorular görüşülen kişilere aynı sırayla sorulur ve kişilerin istedikleri genişlikte cevap vermelerine izin verilir. Bu görüşmelerde, görüşülen kişinin görüşmeyi yönlendirmesi görüşmenin kalitesini artırır ve bu durumda araştırmacıya veri zenginliği getirir (Bogdan ve Biklen, 1992). Görüşme sırasında sorulan sorular kişiler tarafından anlaşılmazsa görüşmeci gerekli açıklamaları yapabilir (Gay, 1996).

3.4.4. Araştırmada Kullanılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmada Ek-1’de sunulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu form ile özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ilişkin görüşleri toplanmış ve araştırma amaçlarına göre incelenmiştir. Görüşme formu araştırma izni alınma safhasında MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı’nca gerekli tutulan Ek-4’deki kapalı uçlu soru formatına çevrilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde Rehberlik ve Araştırma Merkezleri’nde yaşanan adımlar, RAM’ların bu süreçte işlev ve rolleri, karşılaşılan sorunlar ve öneriler üzerinde durulmuştur.

3.5. VERİLERİN ANALİZİ

Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Bütün kayıtlar amr formatında ham olarak bilgisayara aktarılmış ve daha sonra amr to mp3 converter programı kullanılarak ses dosyaları mp3 dosyaları haline dönüştürülmüştür. Mp3 dosyaları dinlenerek yazıya dökülmüş ve word belgesi haline almıştır. Kayıtların word belgesini almış hali alandan bir uzmana kontrol ettirilerek araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği sınanmıştır.

3.5.1. Görüşmecilere Verilen Kodlar

Araştırmacı her bir görüşmeyi gidilen şehir adı ve görüşülen kişinin gizliliği açısından G (Görüşülen) sırasına göre kodlamıştır. Örneğin Afyonkarahisar iline gidildiğinde herhangi bir il kodu verilmemiş toplamda dördüncü sırada görüşülen kişi G4 kodunu almıştır.

3.5.2. Belirlenen Tema Ve Alt Temalar

Eğitsel tanılama ve değerlendirme hizmetlerini yürüten özel eğitim değerlendirme kurulu üyelerinin araştırmanın problem ve alt problem cümlelerine göre görüşmelerde verdikleri bilgilerden elde edilen ve araştırmanın bulgularını

oluşturan dört ana tema ve bunlara bağlı 17 adet alt tema aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

3.5.2.1. Tema 1: Eğitsel Tanılama Sürecinde Ram'larda Yaşanan Adımlar

- RAM'lara başvuru şekli
- RAM'larda eğitsel değerlendirme ve tanılamanın uygulama basamakları

3.5.2.2. Tema 2: Eğitsel Tanılama Sürecinde Ram'ların İşlev Ve Roller

- Fiziksel ortam
- Rehber öğretmenlerin özel eğitimdeki yeterlilikleri
- RAM Modülü
- RAM bütçesi
- Eğitsel tanılamada görevli rehber öğretmenlerin özlük hakları

3.5.2.3. Tema 3: Eğitsel Tanılama Sürecinde Karşılaşılan Sorunlar

- Tıbbi tanılama ile ilgili sorunlar
- Aile kaynaklı sorunlar
- Okullardan kaynaklanan sorunlar
- Kurumlar arası sorunlar
- Sürecin denetimi ile ilgili sorunlar

3.5.2.4. Tema 4: Eğitsel Tanılama Sürecine Ait Öneriler

- RAM'lar ile ilgili öneriler
- Özel Eğitimde Görevli Rehber Öğretmenlerle İlgili Öneriler
- Kurumlar ile ilgili öneriler
- Engelli aileleri ilgili öneriler
- Denetim ile ilgili öneriler

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölüm araştırmacının ses kayıtlarından elde edilen görüşme notlarını word belgesi haline getirip görüşlerin dağılımını araştırmanın problem ve alt problem cümlelerine göre düzenlediği dört ana tema ve bunlara bağlı 17 adet alt temaya göre oluşturulmuştur Her bir görüşmeci gidilen şehrin ve görüşülen kişinin gizliliğine dikkat edilerek G harfi (Görüşülen) ile kodlanmıştır.

4.1. TEMA 1: EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNDE RAM’LARDA YAŞANAN ADIMLAR

Araştırmacı RAM’larda yaşanan adımları başvuru süreci ve tanılamaya kadar uygulanan işlemler olarak guruplandırılmıştır. Bu konunun sorulmasının amacı kurumlar arasındaki uygulama farklarından yola çıkılarak örnek iyi uygulamaların tespit edilmesi ve alanda çalışanlara önerilmesidir.

4.1.1. RAM’lara Başvuru Şekli

Araştırmacı RAM’lara başvuru şeklinin mevzuatın belirlediği standartlar uyarınca yapıldığını göz önüne alarak bu bölümde görüşmecilerin verdiği bilgileri özetleyerek derlemiş ve özgün bireysel anlatımlara yer verilmemiştir.

Uygulamalara göre başvurular birkaç şekilde yapılabilmektedir. Hastane tarafından yapılan tıbbi tanılama sonucunda özürlü sağlık kurulu raporunda en az yüzde 20 fonksiyon kaybını belirtir bir ifade bulunduğu takdirde engellinin anne veya babasından veyahut kanuni vasisinden herhangi biri RAM’lara başvurabilmektedir.

Okul idarelerinin ve okul rehberlik servislerinin yönlendirdiği özel eğitime ihtiyaç hisseden bireylerin aileleri de RAM’lardan tanılama amacıyla randevu alabilirler. Okullar Ek-2’de örneği bulunan eğitsel değerlendirme isteği formunu doldurarak üst

yazıyla birlikte RAM'a başvurduğunda RAM okula randevu tarihini bildirir ve öğrenci yönlendirilmiş olur. Başka bir yol ise her yıl Ekim ve Kasım aylarında anasınıfı ve ilköğretim birinci sınıfa başlayan çocuklar için gönderme öncesi bilgi formları RAM'lar tarafından okullara gönderilir ve yetmiş günlük izleme süresinin sonunda çoğunluktan sapma gösteren, yetersizliği olduğu düşünülen öğrencilerin tanılama amacıyla yönlendirilmesi istenir. Randevu tarihi ve saati RAM tarafından resmi yazı ile çocuğun okuluna ve velisine bildirilir.

Randevu gününde tanılması yapılacak bireyin iki adet vesikalık fotoğrafı, kimlik fotokopisi, okulu tarafından doldurulan gönderme öncesi bilgi formu alınarak kayıt defterine geçilir ve eğitsel değerlendirme ve tanılama süreci başlar. Aileler son dönemde özel rehabilitasyon merkezleri tarafından yönlendirildikleri için RAM'a gelmeden önce zaten hastaneden özürlü sağlık kurulu raporunu almış olarak geliyor ve öylece özel eğitim değerlendirme kuruluna giriliyor.

4.1.2. RAM'larda Eğitsel Değerlendirme Ve Tanılamanın Uygulama Basamakları

Araştırmacı bu bölümden itibaren görüşme yapılan uzmanların kendi doğal anlatımlarına yer vermiştir. Anlatımlar kaset çözümlenmelerinin word belgesi halini almasının ardından belirlenen temalara göre dağıtılmıştır. Her bir görüşmeci yöntem bölümünde açıklanan G2 örneğindeki gibi kodlarla tanımlanmış ve ifadelerin başında bu kodlar kullanılmıştır.

G1: *“Uygulamalar bireyin yaşına ve özür durumuna bağlı. Zorunlu eğitim döneminde ise kaynaştırma uygulaması ya da işitme, görme, otistik gibi özel eğitim okullarına yönlendirilir. RAM'dan aldığı destek eğitim raporu doğrultusunda her yıl bireyin performansı takip edilmektedir. Bu takiplerde tekrar testlere tabi tutulup gelişme varsa raporu normal birey şeklinde değiştirilmekte gelişme yok ise aynı destek eğitimin bir yıl daha devamına karar verilir.”*

G2: *“RAM'da uygulama basamaklarına ilgili personelin görev dağılımı ve paylaşımı içerisinde geçilir. Testi bir başka uzman, performans alımını bir başka arkadaş, aile*

görüşmesini başka bir uzman gerçekleştirir. Görev dağılımının faydası adam kayırma veya istismarı engellemek amacıyla bir bireyin beş altı uzman tarafından değerlendirilmesine imkan vermesidir. Özel eğitim değerlendirme kurulunda veli de hazır edilerek bilgiler toplanıyor. Bilgileri toplanan bireye en sonunda ihtiyacı şudur, şu alanda eğitime devam etmesi uygundur diye sorumluluk paylaşımı içinde rapor veriliyor. Çoğu RAM'da bir kişi bir bireyin tüm sürecini tamamlıyor fakat bizim RAM'da böyle bir uygulama yok.”

G3: *“Randevu sistemi ile resmi tanılama yapılacak gün ve tarih okula bildiriliyor ve veli formlar ile birlikte geliyor. Geniş bantlı bir değerlendirme için yaş gurubuna göre testler uygulanıyor. Testler genellikle bir gün içinde bitiriliyor. O gün için bireyin teste uyum sağlayamadığını düşünürsek bir başka gün test tekrarlanıyor.”*

G5: *“RAM'a ilk kez gelen öğrencilerin görüşmesini rehber öğretmenler yapmalı. İlk görüşmede öğrencinin kimlik bilgileri, adresi, ailevi durumu, gelişim süreci ile ilgili bilgiler alınıyor. Bu bilgiler doğrultusunda acaba psikolojik süreçler mi yoksa çocukta gerçekten özürlü olabilecek bir durum mu söz konusu ona bakıyoruz. Anne baba ayrılığı gibi psikolojik süreçlerin engellilik sürecinde etkili olabileceğini düşünüp ona göre değerlendiriyoruz. Görüşmeden sonra test uygulaması yapılıyor. Test uygulaması ile daha net bir bilgi elde ettikten sonra veliye ve okula bilgilendirme yapıyoruz. Yönlendirme sürecinde çocuğun nereye gidebileceği bizim için önemli. Orta ve ağır düzey olması ve engel çeşidine göre değişik kurumlara gidebilir.”*

G6: *“Öncelikle performans dediğimiz kaba değerlendirmeye tutulur birey. Öğrenci ilk kez geliyorsa yaş gurubuna göre testlerimiz var. Denver gelişimsel tarama testimiz var, LEITER zihinsel tarama testimiz var. Zihinsel gelişime yönelik Denver testini uyguluyoruz. Büyük çocuklar için WISC-R testi var Standford Binet var. Daha çok engelli bireylere dönük dil gelişimi, zihinsel gelişim, bedensel gelişimi ölçücek uygulamalar yapıyoruz. Bunların sonucunda zihinsel yetersizlik olduğu düşünülüyorsa ve aile rehabilitasyon merkezi eğitimi için maddi destek istiyor ve eğitim aldırarak istiyorsa tıbbi tanılama ve heyet raporu için hastaneye yönlendiriyoruz. En sonunda özel eğitim değerlendirme kuruluna öğrencimizi sunarız. Kuruldan raporu çıkan öğrenci engel gurubuna göre yönlendiriliyor.”*

G7: “Hem sağlık kurulu olan bireylere hem okullardan yönlendirilen bireylere her ihtimale binaen LEITER, Binet, WISCR gibi zeka testleri yapıyoruz. Çocukların durumu ve testörün hangi teste ehliyeti varsa yapılacak test buna göre belirleniyor. Test sonuçlarına göre hastane veya rehabilitasyon merkezlerine yönlendiriyoruz.”

G8: “ğretmen gözüyle öğrenciyi tanıma amaçlı formlar, okuldaki sınıf ve rehber öğretmenin görüşleri, anne babanın çocukla ilgili görüşleri, hastane raporundaki bilgiler, buradaki ilk incelemede alınan performans değerlendirilir ve öğrenciye uygulanacak test belirlenir. Sonuçta zel eğitim değerlendirme kuruluna girer. Bizim testlerimiz 6-16 yaş guruplarına uygulanabiliyor. Zihinsel engelli bireyin tanılması RAM’larda yapılabiliyor fakat diğer engel türlerinin fonksiyon kaybı için mutlaka hastane sağlık kurulu raporu gerekiyor. Ya destek eğitim için yönlendiriyoruz ya da bulunduğu okulda devam etmesi için resmi tedbir alıyoruz. Aile tarafından devletten eğitim giderleri için maddi destek isteniyorsa mutlaka hastane raporu olması gerekiyor. Testleri testör rehber ğretmen arkadaşlar uyguluyor, performans kayıt tablolarını özel eğitimci arkadaşlar alıyor. Bunların değerlendirmesi de kurulda yapılıyor. Önerilecek alan belirlenip ilgili arkadaş seçiliyor ve bu arkadaş eğitim planları çıkarıp kurula sunuyor. Öğrencinin yönlendirilmesi kurul kararına göre yapılmaktadır. Destek eğitimde alınacak özel bir eğitim türü varsa onunla ilgili bir yıllık bireysel eğitim planı hazırlanır. O plan doğrultusunda destek eğitimden yararlanır.”

G9: “Gerekli evraklarla birlikte randevu günü tanılama için gelen bireylere inceleme bölümünce gönderme öncesi formlara ve engelin durumuna göre karar verilen testin uygulanması için testör arkadaşına yönlendiriliyor. Standford Binet, WISCR, LEITER testlerinin yanında n testler dediğimiz testler var. Çocuk işitme engelli ise işitme engelliler testi, görme engelli ise görme engelliler testi uygulanır ayrıca performans testi var. Çeşitli sorularla çocuğun performansı alınır, en son kurula geldiği zaman test sonuçları, kaba değerlendirme formları, okuldan gelen gönderme öncesi bilgi formu, hastane raporu biz bunların hepsini önümüze koyarız ve resmi tedbir ne olmalı buna öncelikle karar veririz, destek eğitime hangi alanlarda ihtiyacı var bunlara bakarız, arkadaşımızın önerisine bakarız ve sisteme giriş yaparız. Bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlanır ve imzalanır.”

G10: “Eğer çocuk test almayacaksa incelemeleri özel eğitim öğretmenleri yapıyorlar. Eksik evrakı olan bir öğrencinin dosyası kurula giremiyor. Kurula giren bir dosyanın incelemesi öğrencinin yararına göre 2-3 dakikadan 1,5 saate kadar değişebiliyor. Bireyin en çok ihtiyacı olan eğitim türünü tartışmak bazen ciddi zaman istiyor. Kurul yapmayan RAM’ların da olduğu bazen kulağımıza gelebiliyor.”

Araştırmaya katılanlardan G2 tarafından adam kayırma veya istismarı engellemek amacıyla bir bireyin beş altı uzman tarafından değerlendirilmesi tavsiye edilmiştir. Katılımcı G3, o gün için bireyin teste uyum sağlayamadığı düşünülürse bir başka gün testin tekrarlanması gerektiğini söylemektedir. Bunu destekleyen benzer bir görüş G5’ten gelmiştir. G5’e göre RAM’a ilk kez gelen öğrencilerin görüşmesini rehber öğretmenler yapmalı ve psikolojik süreçler mi yoksa çocukta gerçekten özürlü olabilecek bir durum mu sözkonusu ona bakılmalıdır.

Katılımcıların deneyimlerine göre, ilk defa geldiği resmi bir ortamda tanımadığı büyüklerince teste tabi tutulan engelli birey, ortama yeterince ısınamaması sonucu performansını testöre net bir şekilde gösteremeyebilmektedir. Kendini tam olarak ifade edemeyip yeterliliklerini yani yapabildiklerini tam olarak ortaya koyamayabilmektedir. İlk gelişinde bireyi uygulamaya alan testör veya görüşmeyi yapan psikolojik danışmanın, tanılanan bireydeki psikolojik bir süreçle ilgili yetersizlikleri engellilik gibi algılayabilme ve değerlendirme hatasına düşme riski var. Örneğin ebeveyninin boşanma sürecine şahit olan veya aşırı şiddet gören bir çocuğun okuldaki öğrenme veya uyum sorunları zihinsel bir yetersizlik gibi algılanabilir. Şartları oluşmadan uygulanan testte bireyin hafif, orta veya ağır düzey gibi engel seviyelerinde uygulayıcılar yanılabilmektedir.

4.2. TEMA 2: EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNDE RAM'LARIN İŞLEV VE ROLLERİ

Fiziksel ve psikolojik ortam olarak RAM'lar konusunda görüşler alınırken her bir görüşmecinin kendi çalışma çevresinden etkilenmesi göz önünde bulundurulmuş ve belirtilen olumsuzlukların o bina ve il ile sınırlı kalabileceği olgusuna dikkat edilmiştir.

4.2.1. Fiziksel Ortam

G1: *“Görevin 2006'dan sonra verilmesinden dolayı RAM'lar yeterli altyapıya henüz sahip olamadı. Görüşme odaları, test ortamları fiziksel olarak yetersiz.”*

G2: *“2006 yılındaki mevzuat değişiklikleri sonucu RAM'lara bu görev verilince ilimizde bu alanda en deneyimli kişilerden kurul oluşturuldu. Ne yapacağımızla ilgili bize bir bilgi gelmemiştir. Uzun uğraşlar sonucunda değerlendirmeyi nasıl yapacağımıza ilişkin bir format oluşturduk. Bu işi kucağımızda bulduk. İLSİS'e girecek bilgisayarımız bile yoktu. Acil bir bilgisayar temin edildi, araç gereç sıkıntıları giderildi. Ama şimdi bu sıkıntılar geçti. Kurul odaları oluşturuldu.”*

G4: *“Eğitsel değerlendirme sürecinde karşılaştığımız en büyük sıkıntılardan bir tanesi de çeşitli özür guruplarındaki bireylere dönük olarak değerlendirme yapabileceğiniz ortamların olmaması. İşitme engelli bir çocukla yalıtılmış bir odaya ihtiyacınız var, okul öncesi çağı bir çocukla inceleme yaparsanız bir gözlem odasına ihtiyacınız var, aynalı odaya ihtiyacınız var, binanın ve katların engelli giriş çıkışlarına uygun olması gerekiyor, kuruma rahatlıkla girip çıkma, park etme sorunları ile karşılaşıyoruz. Bunlar aşılması gereken problemler. 100 kilonun üzerinde kiloya sahip bir çocuğu binaya sokmak mümkün olmamıştı ve ben değerlendirmeyi arabaya giderek yapmak zorunda kalmıştım. Ortaöğretim projesi kapsamında RAM'ları geliştirmeye yönelik birtakım çalışmalardan haberdarız.”*

G5: *“Fiziksel imkanlar yetersiz. Çoğu RAM'da personel sıkıntısı var, özel eğitim öğretmeni yok. Her ilde iki üç tane testör var ve sayı çok yetersiz. Her testör günde bir veya iki öğrenci aldığı zaman randevular doluyor. Tek bir ölçme aracı yeterli değil. Ama biz ne süre ne fiziksel ortam ne de testör sayısı olarak yeterliyiz.”*

G6: “2006 yılından sonra RAM'lara özel eğitimle ilgili yeni görevler verildi ama RAM'lar mevcut binalarında devam ettiler. Oda ve envanter yönünde fiziksel eksiklikler mevcut, odyometri odası, bedensel engellere göre dizayn edilmiş oda olması lazım, tekerlekli sandalyeler için rampalı yol lazım, asansör sistemi lazım. Yeni RAM'lar yapılırken bunlar düşünülmesi.”

G7: “Çeşitli engel guruplarına sahip çocuklar aynı ortamı kullanıyor. Bütün malzemeleri aynı odaya koyuyoruz. Engellilerin kullanabileceği binalar değil. Merdivenle çıkılması, asansör ve rampaların olmaması, yalıtılmış odaların yokluğu, test odalarının yetersizliği büyük sorun.”

G8: “2006'daki resmi düzenleme ile destek eğitim alınabilmesi için RAM'lardan eğitsel tanılama raporu çıkması gerekti ve bu yıllık 1000-1500 olan başvuruları 5000-6000 gibi rakamlara yükseltti. Aslında bu yoğunluk ve yeni görevler için projeli binalar gerektiriyor. Her testörün veya psikolojik danışmanın kendine ait görüşme odası, yalıtılmış test odaları olması gerekir.”

G9: “Aile görüşmelerinde kaba değerlendirme alınacaksa eğer bir odada iki üç arkadaşımız aynı anda aile görüşmelerini yapıyor. Bence bu sağlıklı, bire bir görüşülmeli aile ile. Katı bir şekilde sorularla geçiyor ve aile duygularını ifade edemiyor. RAM'lara bu ortam sağlanmalı. Bizde test odası var.”

G10: “RAM'lar rahat bulunabilecek, tarif edilebilecek bir yerde olmalı. Kurul görüşmeleri, testler, ailelerle görüşmeler bağımsız odalarda yapılmalı. Aynı odayı paylaşan danışman sayısı az olmalı.”

Tüm katılımcılar RAM'ların fiziki şartlarının 2006 yılından itibaren yüklendiği eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetleri için yeterli olmadığını vurgulamışlardır.

RAM'ların mevcut durumunda yalıtılmış odalar, bireysel test odaları, bağımsız görüşme odaları, aynalı gözlem odası, oyun parkı, engelli rampa ve tuvaletleri, araç park yeri, tutunma yerleri, kurul odası, depo birçok önemli faktörün eksikliği hissedilmektedir. Bilgisayar, yazıcı, dolap vesaire gibi donanımların bile henüz eksikliği tam olarak giderilememiştir.

4.2.2. Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimdeki Yeterlilikleri

Rehber öğretmenler çalıştığı kurumlara göre özel eğitim alanının kapsamına giren bir kısım görevler ile sorumlu tutulabiliyorlar. Bu kısımda engelli bireylerin eğitsel tanılması sırasında rehber öğretmenlerin özel eğitim alanına bilgi ve ruh durumu olarak hazırbulunuşluğu, yeterlilik düzeyleri araştırılmıştır.

G1: *“Rehber öğretmenlerin lisans programında özel eğitim konuları çok sınırlı. Bireylere yaklaşım tarzı olarak bir sıkıntı yok yalnız engel türlerini daha iyi tanıyabilmek için özel eğitim bilgisi şart. Zihinsel bozukluk türlerinin iyi bilinmesi gerekiyor. Eğitilebilir veya öğretilir kavramlarının iyi bilinmesi gerekiyor. Rehber öğretmenler özel eğitim konusundaki eksiklerini hizmetiçi eğitimler yoluyla gidermeye çalışıyor. LEITER veya Denver testleri bu yolla öğrenilebiliyor.”*

G3: *“Lisans programındaki 3 saatlik özel eğitim dersi yeterli değil. Kaynaştırma, eğitsel tanılmanın son dönemdeki işleyişi ve yapılması gerekenler ya da mezun olan bir rehber öğretmenin RAM'a atandığında ne yapacağını en azından teorik olarak bilmesi ile alakalı bir dersin konması gerekiyor. RAM'ların mevcut personeli yoğunluktan kaynaklanan nedenlerle kendilerinden beklenen hizmeti yeterli ölçüde karşılayamıyor. Hem uzman sayısı yetersiz hem de tanılmaların daha kısa sürede yapılması için bir beklenti var.”*

G4: *“Lisans programında psikolojik testler ile ilgili ders aldık ama bu testlerden yeterlilik kazanarak herhangi bir sertifika ile mezun olmadık. Rehber öğretmenler RAM'lara atandıktan sonra testlerle ilgili yeterlilik kazanıyorlar. Test uygulayıcılığı ayrı bir süreç ve belirli eğitim ve sınavları geçmesi gerekiyor. Mesleki alan bilgimizi aşan ve teşhis koyma yetkimizin olmadığı DEHB, özgül öğrenme güçlüğü gibi konularda psikiyatriste yönlendiriyoruz.”*

G5: *“Lisans programlarında bir standart olması lazım. Rehberlik, psikolojik danışma ve özel eğitim alanlarında PDR lisans programlarında eşit ağırlıkta saha çalışmasına izin verilmesi lazım. Rehber öğretmen olarak özel eğitim aldık ama bu eğitim yeterli değil, çoğu şeyi uygulamaya geçtikten sonra öğrencileri göre göre öğrendik. Down sendromunun ne olduğunu teoride biliyorduk ama pratik de bunu özümsemek süreç istiyor.”*

G6: “Rehber öğretmen olarak fakültede aldığımız eğitim RAM’lardaki özel eğitim boyutunda yaptığımız işlerle uyuşmuyor. Eksikliklerimizi daha eski arkadaşların tecrübeleri ile ve bilgi alışverişi ile gidermeye çalışıyoruz. Lisans programlarında LEITER, Denver, Standford Binet, WISCR gibi teknikler öğretilirse özel eğitimde görevli rehber öğretmenlerin işi biraz daha rahatlar.”

G7: “Eğitim fakültelerinde ortak derslerde RAM’ların çalışma yöntemleri, nedir ne iş yapar, özürlü öğrenci ile karşılaştığında yapılacaklar gibi konularda da bilgi verilmeli.”

G8: “RAM’lara atandıktan sonra rehber öğretmenler özel eğitim konusundaki eksikliklerini özel eğitim branş öğretmenlerinden yardım alarak ya da hizmetiçi kurslarla gideriyorlar.”

G9: “Özel eğitimle ilgili üniversitede bir ders aldık. Bence rehberliğin içine özel eğitim çok fazla girmemeli üniversitede. RAM’a atandıktan sonra özel eğitimi sistem olarak bir şekilde burada öğreniyorsunuz. Zaten testleri de burada öğrenmek gerekiyor. Bakanlığın hizmetiçi eğitimlerine gidip öğreniyoruz zeka testlerini.”

G10: “Hizmetiçi listesinde özel eğitimle ilgili çalışmalar az. Rehber öğretmenler özel eğitimle ilgili konularda seminer ve hizmetiçi eğitimlerle desteklenebilir. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocukların özelliklerini ve normal gelişim gösteren çocukların özelliklerini bilerek kurula girilip mukayeseler yapılabildiği zaman sıkıntılar çıkmıyor.”

Katılımcılar rehber öğretmenlerin mezun oldukları lisans programlarında özel eğitim konularının sınırlı yer tuttuğuna işaret etmişlerdir. PDR lisans programında kaynaştırma, eğitsel tanılama veya RAM’a atanıldığında ne ile karşılaşılacağına hazırlayan bir ders programı yoktur. Lisans programlarında LEITER, Denver, Standford Binet, WISCR gibi testler öğretilmemektedir. Çalışma hayatında özel eğitim ile ilgili görevlerle karşılaşan rehber öğretmenlerin hazırbulunuşluk düzeyleri bu yüzden düşük olabilmektedir.

4.2.3. RAM Modülü

Eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerine ilişkin bilgi işlem hizmetleri, Bakanlıkça geliştirilen RAM Modülü üzerinden yapılır. Bu bölüm rehber öğretmenlerin modülden aldığı verim, işleyişteki sıkıntılar ve iyileştirilebilecek alanlar konusundaki görüşlerine ayrılmıştır.

G1: *“Modül sistemine geçildiğinden beri artık evraklar online olarak dolduruluyor. Özel eğitimde evrak yükü çok fazlaydı. Modül sistemi evrak yükünü de azalttı. Testler, görüşmeler, raporlar ciddi bir zaman alıyordu. Modülle birlikte sistemde kontrol edilebilirlik arttı. Artık kaç kişi eğitim görüyor, ne eğitimleri alınıyor, bireyin gelişim süreci, hangi dersten hangi modül önerildi gibi bilgiler doğrudan bakanlık tarafından izlenebiliyor. RAM’lar online olarak bireyin sürecini takip edebiliyor.”*

G2: *“RAM modülü direk tepeden inme değil alanda çalışanlardan fikir alınarak geliştirilmeli. İşleyişteki sıkıntıları programcılar bilmeyebiliyor. Örneğin modülde Türkçe dersine 360 saat süre verilmiş bu hem yeter hem yetmez. Sınır zekada veya hafif zihinsel engelli bir çocuğumuza yeter ama orta ve ağır düzeydeki çocuğa bu saat yetmez. Belirli saatler dolduğunda engelli birey yararlansa da yararlanmasa da eğitimin kesilmesi adına modül sistemi iyi oldu.”*

G3: *“Başlangıçta bir sistem yoktu neyi nasıl yapacağımız konusunda çelişkiler yaşadık ama son dönemde RAM Modülü üzerinden bilgileri, yaptığınız incelemeleri kategorize edilmiş bir yapıda görüyorsunuz. Manuel olan bir sistemi kolaylaştırdı ve sistematize etti. Yanlış anlamaları azalttı.”*

G9: *“Geçiş sürecinde sıkıntıları oldu iki yıl önce ama şimdi daha iyi işliyor. Performans kayıt tablolarını özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi girdiği zaman bizim onu modülde görebilmemiz lazım. Bir sürü matbu kağıt biz gönderiyoruz onlar gönderiyor ve dosyalar çok kabarık bir hal aldı. Sisteme onlar giriş yapsa ve biz görsek, bizim önerimizi de yanına açabiliriz onlar görse çok güzel olacak.”*

G10: *“Modül detaylandırılmalı, engel çeşitleri ve gerekçeler artırılmalı. Örneğin dil konuşma güçlüğü, konuşma bozukluğu açılabilir. Kekemelik, yaşı geçmiş konuşma*

gibi detaylar yer almalı. Otizm çeşitleri konabilir. Evet hayırlı seçeneklerde hayır seçilirse sistem ilerlemeyebiliyor. Bu tür aksaklıkları giderilmeli.”

Katılımcılar RAM modülünün sistemi kolaylaştırdığını, sistematize edip evrak yükünü azalttığını, kontrol edilebilirliği artırdığını belirtmiştir. Engel çeşitleri ve gerekçelerin azlığı, evet hayırlı seçeneklerde hayır seçilirse sistemin ilerlememesi modülün başlıca aksayan yönlerini oluşturmaktadır.

Mevcut durumda maalesef RAM modülü üzerinden engelli bireyin tıbbi tanılama raporu, engelli bireylerin okullarındaki durumu, dönem sonu raporları, önerilen destek eğitimin hangi safhada olduğu, bireyin bireysel ve gurup eğitimlerine devamı, bakım ücreti alıp almadığı gibi çok önemli işlemler görüntülenemediğinden kurumlar arası evrak yükü sürüp gitmektedir.

4.2.4. RAM Bütçesi

Günlük hayatta birçok düzenleme ve iyileştirme parasal konulardaki çözümlere bağlı olabilmektedir. Araştırmanın bu bölümünde rehber öğretmenlerin RAM ödenekleri ve mali konulardaki görüşlerine başvurulmuştur.

G2: *“İlk başlarda hayırsever desteği ile RAM eksikliklerini gidermiştik. Ödenek sıkıntısı yaşıyor.”*

G4: *“RAM bütçeleri hiç yeterli değil maalesef bu yüzden de özel rehabilitasyon merkezlerinin kucağına itilmiş durumdayız. Burada yapılan işlemlerin maliyeti çok ciddi bir miktar tutuyor. Telefon görüşmeleri, faks, kırtasiye ve sarf malzemesi, ısınma ve elektrik giderlerinin karşılanmasında ciddi problemler yaşıyoruz. Ödenekler yeterli derecede gönderilmiyor. Mevzuat gereği il özel idaresinin binde belli bir rakamın RAM'lara milli eğitim kanalıyla ayrılması gerekir. Bu uygulanmıyor.”*

G6: *“RAM'ın ödeneği yetersiz. Eğitsel tanılama için her bir öğrenciye 20-30 sayfa doküman hazırlanıyor. Bilgisayarlar, sandalye ve koltuklar eski. Ödenğin artırılması gerekiyor. Kurum Aile Birliği'nden öğrenci başı 5 TL gibi bir para*

alınıyor. Rapor yenilemek isteyen rehabilitasyon merkezleri de öğrencileri başına 5 TL ödüyor. Bu şekilde mali sıkıntılar aşmaya çalışılıyor. Bu paralar kırtasiye ve malzeme masrafı olarak alınıyor.”

G8: *“RAM’ın bütçesi kırtasiye giderlerini karşılamaya yetiyor. Yetmeyen masraflar için kurum aile birliğimiz karşılıyor. Veli bağışları ile de karşılamaya çalışıyoruz.”*

G9: *“RAM bütçesi yetersiz bizimde kurum aile birliğimiz var, ailelerden dosya ücreti almıyoruz, bütçenin desteklenmesi gerekir. Elimizden geldiğince gönüllü aile birliğimiz ile mali sıkıntıları aşmaya çalışıyoruz.”*

Katılımcılara göre RAM’ların bütçe yönüyle desteklenmeye ihtiyaçları vardır. Mevzuat gereği il özel idaresi bütçesinin belli bir rakamının İl Milli Eğitim Müdürlüğü kanalıyla RAM’lara aktarılması gerekirken bu uygulanmamaktadır. Eğitsel tanılama için RAM’a gelen her bir öğrenciye 20-30 sayfa doküman hazırlanmaktadır. Telefon görüşmeleri, faks, kırtasiye ve sarf malzemesi, ısınma ve elektrik gibi giderlerin karşılanmasında ciddi problemler görülmektedir. Mevcut durumda RAM’lar anılan giderler için kurum aile birliği ve veli bağışları ile görevini yapmaya çalışıyorlar. Mali sıkıntılar RAM’ları istemeden özel rehabilitasyon merkezlerinin kucağına itmektedir.

4.2.5. Eğitsel Tanılamada Görevli Rehber Öğretmenlerin Özlük Hakları

RAM bütçesinden yola çıkılarak yapılan görüşmelerde rehber öğretmenlerin kendi mali durumlarından da söz açılmıştır. Maddi beklentilerin karşılanmasının iş doyumunu ve performansını etkileyebileceği düşüncesinden yola çıkılarak araştırmaya bu alt başlık açılmıştır.

G1: *“Okullarda çalışan rehber öğretmenler günde 6 saat çalışıp yarıyıl ve yıl sonu tatillerini kullanırken RAM’lardaki rehber öğretmenler ise tam mesai yapıyor ve okullar tatil iken onlar çalışıyor. Ekdere fark ücreti bu çalışmayı karşılamadığından*

rehber öğretmenler bekleme süresi dolunca okullara tayin oluyorlar. RAM'lardaki rehber öğretmenlerin özlük hakları iyileştirilmeli."

G4: *"RAM'larda tükenmişlik daha hızlı olabiliyor. Buraların daha cazip olabilmesi için ekdersleri artırılması lazım. Yüzde 25'lik ekders farkının artırılması lazım. Şu an insanlar buralarda çalışmak için bir talepte bulunmuyor. Hizmetiçi eğitimlerle ve burada çalışarak yetişmiş bir birey başka yere geçtiği zaman eksiklik çok hissediliyor. Gurup testlerini öğrenen arkadaşımız tayin isteyip gittiğinde o gurup testinin ilimizde temsilcisi kalmadı. Şura kararlarının hayata geçmesini bekliyoruz. Ram'lar arası tayin kolaylaştırılabilir."*

Katılımcılara göre okullarda çalışan rehber öğretmenler günde 6 saat çalışıp yarıyıl ve yaz tatillerini diğer öğretmenlerle birlikte kullanabilirken RAM'lardaki rehber öğretmenlerin ise tam mesai yapıp yaz tatili kullanamamaktadır. Yüzde yirmi beşlik ekders fark ücretinin bu fazladan çalışmayı karşılamadığı düşünülmektedir.

Rehber öğretmenler bekleme süresi dolunca okullara tayin olmaktadır. Hizmetiçi eğitimlerle ve tanılama çalışarak yetişmiş bir rehber öğretmen başka bir yere geçtiği zaman eksikliği çok hissedilmektedir.

4.3. TEMA 3: EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Araştırmacı bu temada eğitsel tanılama sürecinin işleyişinde karşılaşılan sorunlara odaklanmıştır. Görüşme formunun sondaları sorunların belirlenip çözüm önerilerini ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmıştır.

4.3.1. Tıbbi Tanılama İle İlgili Sorunlar

2006 yılından önce özürlü sağlık kurulu raporu tek başına maddi yardım ve destek eğitim hizmeti alabilmek için yeterli bir şarttı. Fakat 2006 yılından sonraki yönetmelik değişiklikleri ile tıbbi tanılamanın yanında RAM'ların eğitsel tanılama yapması da şart koşuldu. Bu yeni durum hastaneler ile RAM'lar arasında bilgi ve belge akışını başlattı. Bu bölümde tıbbi tanılama raporları ile ilgili görüşler yer almaktadır.

G1: “Raporlarda genel tıbbi terimler kullanılıyor, F71 yazılıyor örneğin. Ortak anlaşılır bir dil oluşturulmalı. Orta düzey zihinsel engel yazıyor ama RAM’da aynı birey hafif düzeyde zihinsel engelli çıkabiliyor. Yani tıbbi tanılama ile eğitsel tanılama sonuçları örtüşmeyebiliyor.”

G3: “Özürlü sağlık kurulu raporları ile ilgili bir yönetmelik çıktı. Tek bir rapor üzerinde ne amaçla başvurulduğu yani özel eğitim desteği için mi, malzeme desteği için mi, vergi indirimi mi, maaş bağlanması mı bakım ücreti mi bu gibi konular çözüldü. Önceden sadece hastaneden alacağınız bir sağlık kurulu raporu ile destek eğitimine gidebiliyordunuz ama şimdi eğitsel tanılama kısmı eklendi. Şu an bütün tıbbi tanılarının adı net yazıldığı gibi fonksiyon kaybı oranları da belirtiliyor. Ağır, orta, düşük düzey gibi oranlarla birlikte tıbbi tanılama raporları düzenleniyor. Zihinsel anlamda bir tanı konurken hastanede bir psikologun olması ve zeka testi yapması lazım. Hastanelerde çalışan hekimlerin, çocuk gelişimcilerin, fizyoterapistlerin de eğitsel tanıla ile ilgili bilgilendirme eğitimlerine tabi olması lazım.”

G4: “0-3 yaş ve 0-6 yaş arasındaki çocukların tanıları ile ilgili sıkıntılar yaşayabiliyoruz. Tıbbi tanı ile eğitsel tanının örtüşmediği durumlarla karşılaşabiliyoruz. Sağlık kurulu raporunda gelişimsel gerilik yazabiliyor, bizim mevzuatımızdaki karşılığına baktığımızda bulamıyorsunuz. Gelişimsel gerilik genel bir ifade ve aslında bir bulgu. Çocuğun hangi alanlarda gelişimsel gerilik mevcut yani spastik mi, mental mi, motor bir gerilik mi bunların belirtilmesini istiyoruz. Belirtilmediği zaman biz bunun karşılığını bulamıyoruz. Çift engelli çocuklarda yüzdelikler yazılmayabiliyor, eksik ara bırakılabilir. Özürlülük ölçütü sınıflandırmasına tam uyulmalı.”

G5: “Tıbbi tanılama konusunda sorunlar var. Gelen raporda sadece tanı yer alıyor ama ne tür bir test uygulandığı bilgisi yok. Veli hastanede psikologla görüşmesi sırasında bu çocuk elbisesini giyemez, saçını tarayamaz, ayakkabısını çıkaramaz dediği anda hastanede zihinsel engelli damgası yiyip o şekilde sağlık kurulu raporu verilebiliyor. Bu öğrencilere biz zeka testi uyguladığımızda sınır zekada çıkıp yeterli ilgi gösterildiği takdirde akranlarıyla aynı ortamlarda eğitim alabiliyor. Bir hastaneden özürlü raporu alamayan veli başka bir hastaneden alabiliyor. Adrese dayalı sistem bunun önüne bir nebze geçti.”

G6: “MEB ile Sağlık Bakanlığı arasında mutabakat sağlandığı için son bir yıldır sağlık kurulu raporlarında daha az sıkıntı yaşanıyor.. Orada çocukların özür oranı baltazar ölçeğine göre vücut kaybı oranı hesaplanıp raporda belirtiliyor.”

G7: “En büyük sıkıntımız sağlık raporunda yatan tanı ile bizim eğitsel tanımızın çakışması. Gelişme geriliği, eğitsel gerilik gibi genel tanımlar bizim tanılamamızı zorlaştırıyor. Örneğin Bilişsel gelişme geriliği yazdığı zaman hangi alanda olduğunu bilemiyoruz dil konuşma mı, mental mi gibi. Oranların olmaması sıkıntısını geçmiş yıllarda çok yaşadık.”

G9: “Mesela down sendromlu olan bir çocuğun kas tonusu düşük ve fizyoterapiye ihtiyacı var. Ama hastane raporunda sadece down sendromu yazdığı için biz bu çocuğa fizyoterapi öneremiyoruz. Onun yerine zihinsel engelliler programının psiko-motor bölümünü öneriyoruz. Mesela üstte belirttiklerini altta tanı kısmında yazmıyorlar, fonksiyon kaybını belirtmeyebiliyorlar, aile ile düzeltmeye gönderiyoruz.”

G10: “RAM’lar daha ayrıntılı inceleme yapıyor niçin bizden sağlık kurulu raporu istiyorsunuz diyen doktor velim vardı. Başını tutamayan baş kontrolü olmayan bir çocuk var ve raporda bedensel engel yazmıyor. Raporda bedensel engel yazmayınca RAM’lar bu tanıyı kendi başına koyamıyor. Raporlar daha titizlikle yazılmalı heyete girmeden de düzenlenebiliyor.”

Katılımcılara göre hastane raporlarında genel tıbbi terimler kullanılmaktadır. Ortak ve anlaşılır bir tanımlama dili henüz oluşturulmamıştır. Hastanelerden gelen raporlarda çocuğun spastik, mental, motor gerilik sınıflandırmalarından hangisine girdiği tam olarak belirtilmeyebilmektedir. Tıbbi tanı ile eğitsel tanının örtüşmediği durumlarla karşılaşılabilir. Tıbbi tanılarda özürlülük ölçütü sınıflandırmasına tam uyulmayabiliyor. Gelen tıbbi raporda sadece tanı yer alıp ne tür bir test uygulandığı bilgisi yazmayabilmektedir. Katılımcılar MEB ile Sağlık Bakanlığı arasında görüşmeler sonucu son bir yıldır sağlık kurulu raporlarında daha az sıkıntı yaşanıldığı ifade etmişlerdir.

4.3.2. Aile Kaynaklı Sorunlar

Ailelerin duygu durumu, engelliliği kabulü, bireye eğitim aldırma ve aile içi sorumlulukları yerine getirmedeki bilinç düzeyi süreci doğrudan etkilemektedir. Araştırmacı bu bölümde rehber öğretmenlerin ailelerde sorun çeşitlerine odaklanmıştır.

G2: “Aile ilk çatışmaya çocuk okula başladığında sınıf öğretmeni tarafından farklılık kendilerine bildirildiğinde başlıyor. Çocuğun zorlandığı görüldükten sonra RAM’lara başvurulup süreç başlatılıyor. Şu an ailelerin aydınlatılması ve yönlendirilmesi işini rehabilitasyon merkezleri önümle ölçüde yerine getiriyor. Aile bazen özür derecesini kabul etmiyor örneğin biz orta düzey dediğimizde hayır hafif düzey zihinsel engel şeklinde itiraz edebiliyor. Büyük sıkıntımız ise ailenin özürlü bireyi duygu sömürüsü aracı olarak kullanabiliyor olması. Milli eğitim bünyesinde olsun valilik işlemlerinde olsun aile engelli çocuğunu duygu sömürüsü aracı olarak

kullanırken evde aynı bireye değer vermeyip yeterli özeni gösteremeyebiliyor. Özürliye yapılan bağış veya hediyeleri bile diğer kardeşlere kullandırıp özürli çocuğu faydalandırmayabiliyor. Abes bir durum ama bazı evde çocuğun bir hayvan kadar değeri yok. İhtiyaçları giderilmiyor. Veliler bazen eğitsel tanılama sürecinde maddi destek alabilmek için çocuklarını tembihliyorlar sakın sordukları sorulara cevap verme, bilmiyor gibi yap diye. Sonuç düşük çıkınca bir yıl daha maddi destek alabiliyor aile. Bu tür girişimler çok başarılı olmuyor çünkü tespit ediyoruz.”

G3: *“Özel eğitim uygulamalarında bazı ülkelere göre gerideyiz. Özel eğitime sağlanan destekler üst düzeye çıkarılmış olsalar bile yine de sınırlı. Her aşamada ailenin desteği gerekiyor. Engelli bireylerin aileleri alt sosyo kültürel guruplardan gelebiliyor. Fakir, eğitim düzeyi düşük, eğitime bakış açısı pozitif olmayan ailelere mensup engelli bireylerde sürece aile desteği görülüyor. Aileler engeli kabullendikten sonra çocuğu yok sayıp bundan bir şey olmayacakmış düşüncesine saplanabiliyorlar. Bu durumların tam tersi aileler de var. Çocuğun kazanılması adına ne gerekiyorsa yapan aileler de var.”*

G1: *“Engelli aileleri süreci henüz tam öğrenebilmiş değil. Bazen kendi sorumluluğunda yapması gereken işleri istediğimizde dahi tepkiyle karşılaşabiliyoruz. Bu da bizim enerjimizi olmaması gereken alanlarda harcamamıza neden olabiliyor. Aileler de bir tükenmişlik görülebiliyor. Ailelere hem psikolojik destek veriyoruz hem de çocuğun neleri yapabileceğini, neleri öğrenebileceğini ya da yeterliliklerinin sınırını açıklıyoruz. Veli yetersizliklerini ana baba okulu seminerleri ile aşmaya çalışıyoruz. Birkaç yıl eğitim aldığı halde hiçbir gelişme gösteremeyen engelli bireylerin destek eğitiminin sonlandırılması gerekiyor. Eğitimi sonlandırılan bireyin ailesi bu duruma tepki gösteriyor.”*

G4: *“Ekonomik sıkıntı çeken aileler engelli çocuklarını bir maddi kaynak kapısı olarak görüyorlar. Bilinçsiz aileler RAM’a gelirken çocuğuma nasıl yardımcı olabilirim düşüncesi ile değil işte muhtar gönderdi, şu gönderdi biz bilmiyoruz şeklinde ne aradığını bilmeyen tutumla gelebiliyor. Umut tacirliği yapılarak kandırılan ve maaşa bağlanması gibi maddi nedenlerle bize yönlendirilen aileler görüyoruz. RAM’ı maaş bağlanan yer gibi düşünebiliyorlar. Biz gerekli danışmanlık hizmetini veriyoruz.”*

G5: “Ailelerdeki genel sorun ilgisizlik ve yeterli bilincin oluşmaması. Veli öğrencinin rehabilitasyon merkezine gitmesini kendisinin rahatlaması gibi anlıyor yani başından savıyor. Veli çocuğun ne eğitim aldığı ile ilgilenmiyor, evde yapılması gereken tekrarları yapmıyor. Sadece evde iki gün kendime vakit ayırayım o da rehabilitasyona gitsin diye düşünüyor. Eğitimli velilerde bu tür davranışlar daha az. Veli yaşlandığı zaman ve engelli birey 25-30 yaşına geldiği zaman bu destek eğitimlerle kendine yeterli hale gelmesi lazım.”

G6: “Özel eğitimin ne olduğu, nasıl eğitilebildikleri, destek eğitim nedir, ne kadarını çocuk almış almamış konusunda çoğunlukla aileler bilinçsiz. Bilinç durumunu eğitim düzeyi etkiliyor. Veli sorumluluğu tamamen rehabilitasyon merkezlerine bırakıyor.”

G7: “Ailelerle ilgili genel problem pek çoğunun RAM’a neden geldiğini bile bilmemesi. Şu bu gönderdi diye geliyor. Eğitim aldurmaya geldim diyen velimiz var. RAM’ı tanılama ve yönlendirme yeri değil de eğitim alınacak bir yer gibi görenler var. Ya da sağlık kurulu raporu almalarını söylediğimiz zaman işte kız çocuğu evlenirken iyi olmaz ya da askerliğe mani olur mu gibi şeylerle karşılaşıyoruz. Çocuklarının eğitimlerinden ziyade ileride sağlık kurulu raporlarının karşılıklarına çıkmalarını düşünüyorlar. Çocukların eğitimi ile ilgili ne yapmaları gerektiğini bilmiyorlar. Mesela işitme engelli bir çocuğun velisi nasılsa duymuyor diye onunla hiç konuşmuyor oysa o çocukla normalden iki kat fazla konuşulması gerekir.”

G8: “Bazı veliler engellilik dolayısıyla maddi beklenti içine girdiklerinden çocuğunuz normal zekada çıktı demek onları üzebiliyor.”

G9: “Kabullenme ile ilgili sıkıntılı aileler geliyor. Yıllar geçince artık daha benimsemiş kabullenmiş ve bizim söylediğimiz şeyleri daha çok anlayan hale geliyorlar. Kabullenme sürecinin kolaylaştırılmasında velilere rehber öğretmenlerce mutlaka destek hizmeti sunulmalı.”

G10: “Aileler performans kayıt tablolarını getirmeyebiliyor ve dolayısıyla dosyaları eksik evrakta bekliyor. Aileler ileride bu engellilik sıkıntısı benim önüme gelir mi düşüncesiyle tanılanma istemeyebiliyor. Gelecek endişeleri işte askeri liseye gidemez gibi çocuğun mevcut eğitim ihtiyaçlarını düşünmeyip de kaygılarla eğitim almasını istemeyen veliler var. Kabullenememe ya da henüz olayın farkına varamamış, çocuğa karşı yanlış davranışlı aileler de var.”

Katılımcılar eğitsel tanılamının her aşamasında ailenin desteği gerektiğine vurgu yapmışlardır. Aileler bazen özür derecesini kabul etmeyebilmektedir. Örneğin eğitsel tanılama sonucu orta düzey zihinsel yetersizlik denildiğinde aile hafif düzey zihinsel engel şeklinde itiraz edebiliyor. Ekonomik sıkıntı çeken aileler engelli çocuklarını bir maddi kaynak kapısı olarak görebiliyor. Bazı aileler özürlü bireyi duygu sömürsü aracı olarak kullanabilmektedir. Örneğin bazı veliler hatır gönül ilişkileri ya da duygu sömürsü ile Valilik veya İl Milli Eğitim Müdürlüğü aracılığıyla hak edilmediği durumlarda da destek eğitim raporu çıkartılması yönünde RAM üzerinde baskı oluşturabiliyorlar. Bu gibi durumlar kurumsal gerginliğe yol açmaktadır. Kimi rehabilitasyon merkezleri müşteri kaybetmeme düşüncesi ile ailelere RAM'lar hakkında olumsuz yönlendirmelerde bulunup gereksiz antipatilere neden olmaktadır. RAM'ı maaş bağlanan yer gibi algılayan aileler var. Oysa RAM'lar bir tanılama yeri ve çocuğun ihtiyacı olan eğitimin saptandığı kurumlar. Aileler engeli kabullendikten sonra çocuğu yok sayıp bundan bir şey olmayacakmış düşüncesine saplanabiliyorlar.

Bazı katılımcılar ailelerdeki genel sorunu ilgisizlik ve yeterli bilincin oluşmaması olarak tanımlamıştır. Ailelerde çabuk tükenmişlik görülebilmektedir. Anlatımlara göre aileler çocuklarının eğitimi ile ilgili ne yapmaları gerektiğini bilmiyorlar. Mesela işitme engelli bir çocuğun velisi çocuk nasılsa duymuyor diye onunla hiç konuşmayabiliyor ki o çocukla normalden iki kat fazla konuşulması gerekir. Bazı aileler sağlık kurulu raporu almaktan çekinmektedir. Aileler kız çocuğu var ise evlenirken iyi olmaz ya da erkek çocuğunun askeri okullara girmesine mani olur şeklinde gelecek kaygısı taşıyan düşüncelere sahip olabiliyorlar. Çocuklarının destek eğitimlerinden ziyade sağlık kurulu raporlarının ileride dezavantaj olarak karşısına çıkmalarını düşünen ailelere rastlanılmaktadır.

4.3.3. Okullardan Kaynaklanan Sorunlar

Kimi zaman bireyin zeka ve öğrenme yönüyle ortalamın altında olduğu, sosyal uyum gibi becerilerdeki yetersizliği okula başladıktan itibaren farkedilebilmektedir. Bu gibi bireylerin eğitsel tanılamasının yapılması için RAM'lara yönlendirilmesinde okullara büyük sorumluluk düşmektedir. Araştırmacı bu bölümde eğitsel tanılama sürecinde okullarda görülen sorunlara odaklanmıştır.

G1: “Kaynaştırma raporu verip gönderdiğimiz okuldaki öğretmenler kimi zaman bireyin öğrenemeyeceğini düşünüp herhangi bir gayret göstermiyor. Diğer çocukların yanında kaynaştırmalık bireyle ilgilenilmiyor ve çocuk kaderine terk ediliyor.”

G2: “2008 yılında çıkarılan bir yazıyla özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları adıyla öğretmenlere bir seminer verdik. Bazı öğretmenler orada anlatılanları uyguladı süresi içinde takip etti ve çocuğun diğerlerine yetişemeyeceğini fark edince RAM’a yönlendirdi bazısı da daha okulun ilk gününden gözüne farklı gelen öğrenciyi direkt sen burada değil özel eğitim okulunda okuyacaksın diye sorumluluk almadı.”

G4: “Özellikle ilköğretimlerde engelli bireylerle alınacak eğitim önlemlerinde ciddi sıkıntılar var. Genellikle benim alanım değil ve ben bu çocukla ilgilenemem gibi algı problemleri önyargı problemleri var. Öğrencinin dışlanması ve kabul görmemesi söz konusu. Dolayısıyla bu öğrenciler rehabilitasyon merkezlerine itiliyorlar. Rehberlik ve özel eğitim alanına ve görevlerine ilgisiz ya da uzak duruyor öğretmenler.”

G7: “Sınıf ve branş öğretmenleri özel eğitim gerektiren çocuklarla bizim işimiz değil diye düşünüp ilgilenemeyebiliyor ya da neler yapması gerektiğini bilmiyor. Mesela bireysel eğitim planı hazırlamayı bilmiyorlar ama arayıp da kimse RAM’a ne yapılması gerektiğini sormuyor. Özel eğitimden muafiyet gibi bir öğretmenlik durumu yok onun için kaynaştırma olsun diğer durumlarda ilgilenilmeli. Bireysel eğitim planı hazırlamayı bilmiyorlar ama arayıp da kimse RAM’a ne yapılması gerektiğini sormuyor.”

G9: “Salı günleri okulları ziyaret edip PDR ve özel eğitim bölümüyle ilgili öğrenme yönlendirme, raporlaştırma vs. sıkıntınız var mı diye soruyoruz. Problem görülen hususlarda anında ilgili arkadaşla bağlantı kuruyoruz.”

Katılımcılar engelli bireylerin okuduğu okulların farklı sorumlulukları olduğunu belirtmişlerdir. Engelli bireyin okulundaki öğretmenlerin kimi zaman bireyin öğrenemeyeceğini düşünüp herhangi bir gayret göstermediğinden şikayet edilmiştir. Bazı öğretmenlerde ben bu çocukla ilgilenemem, benim alanım değil

benzeri algı ve önyargı problemleri gözlemleniyor. Öğretmenler ve okul idaresi rehberlik ve özel eğitim alanına ve bu konudaki görevlerine ilgisiz kalıp uzak durabiliyorlar. Mesela bireysel eğitim planı hazırlamayı bilmeyen bir öğretmen RAM'a ne yapılması gerektiğini sormayabilmekte ve görevine ilgisiz davranabilmektedir.

4.3.4. Kurumlar Arası Sorunlar

Devlet işleyişi içinde engellilere hizmet sunma işi MEB, SHÇEK, Sağlık Bakanlığı, Maliye, yerel yönetimler benzeri birçok kamu kuruluşunun görev sahasına girmektedir. Bu kurumların birbirinden habersiz ya da eşgüdüm eksikliği içinde olması hem istismarları hem de mağduriyetleri gündemde tutmaktadır. Anılan nedenlerle araştırmacı bu bölümde engellilere hizmet sunan kurumlar arası sorunlara odaklanmıştır.

G1: “Engelli bireylerle ilgili çok değişik kurumların sorumlulukları var. Sosyal hizmetler maddi destekler ile, sağlık kurumları daha çok sağlık raporu üzerinde, okul ve RAM’lar da eğitsel tanılama ve bu tanılama çerçevesinde eğitsel açıdan hangi kazanımları edindirebiliriz çerçevesinde bireye yaklaşıyor. Kurumların ortak çözüm arayacağı konu engelli bireyin en iyi nasıl yetiştirilebileceği olmalıdır.”

G2: “RAM raporunu beğenmeyen veli yanına özürlü çocuğunu alıp valilik ya da milli eğitime giderek orada ağlıyor ve yanlış bilgilendirme ile kendisi ile ilgilenilmediği havasını veriyor. Valilik veya Milli Eğitim Müdürlüğü de RAM’a dönerek siz bu insanın sorununu nasıl çözmezsiniz şeklinde gerilim oluşturuyor. Şu anki rehabilitasyon merkezleri para kazanma amaçlı çalışabiliyor. Rehabilitasyon merkezlerinin müşteri kaybetmeme düşüncesi ile olumsuz yönlendirmeler sonucu veliler RAM’a antipati duyabiliyor. 2006-2008 yılları arasında mali yardımlar çok hoyratça dağıtıldı ve beş yılda verilmesi gereken maddi destek iki yıl içinde tüketildi. Üç aylık bebeğe de 66 yaşındaki amcaya da destek eğitim raporu hazırlandı. Bunlarla ne çalışılabilir sorgulanmadı.”

G4: “Sosyal hizmetler ile bizim RAM’in ortak olarak yaptığı bir çalışma yok. Kurumsal olarak iki taraf da birbirinin ne yaptığını bilir ve ona göre yönlendirir. Ama mevcut verileri karşılaştırarak yaptığımız bir çalışma şimdiye kadar olmadı. En büyük sıkıntı belki de engellilere hizmet götüren kurumların koordinesini sağlayan bir üst oluşumun olmaması. Mesela sosyal hizmetler özürlü bireylerin sosyal hayatları ile ilgili, RAM’lar eğitsel alanla ilgileniyor, hastaneler özürllülüğe tıbbi tanı koyma boyutundalar, rehabilitasyon merkezleri destek kurumları. Bunların koordinesi lazım.”

G5: “Kurumlar arası işbirliği yetersiz. Sosyal hizmetler ile RAM’lar daha çok işbirliğinde olsa mesela evde bakım hizmetleri ne kadar görülüyor, eğitimi nasıl görülüyor, bakım ücreti alıp almadığını devlet tarafından ne gibi olanaklar sağlanıyor RAM modülü üzerinden görsek sistem adına daha faydalı olabilir.”

G6: “Mali konuların istismarı önceki yıllarda daha fazla idi. Önceden özel eğitim değerlendirme kurulu yoktu ve bir kişinin onayıyla deste alınabiliyordu. 2006’dan sonraki yıllarda istismarlar azaldı.”

G7: “Okullar da engelli çocuklar yaramazlık yaptığı zaman bize başvuruyor. Hastanelerle de ancak raporlarda bir sorun olduğunda iletişime geçiliyor. Sosyal hizmetler ile hiçbir işbirliği ve iletişimiz yok. Ne zaman bir okula gidilse sadece şikayet alıyoruz. Bu çocuğu niye buraya yönlendirdiniz, başka gidebileceği bir yer yok mu, hep şikayet yani. Hocam şunu da şöyle yapabilir miyiz diye soran yok. Kimse üstüne işi almak istemiyor.”

G8: “Daha önceleri dönem sonu raporları ve bir yıllık performans kayıtlarını özel eğitim kurumları göndermeyebiliyordu ama artık yavaş yavaş oturdu.”

G9: “Sosyal hizmetler bizden çok kopuk işbirliği sağlayamadık. Biz sosyal hizmetlerin aylık bağlanma kriterlerini öğrendik ilgili ailelere bilgi veriyoruz, yer tarif ediyoruz. Özel rehabilitasyon merkezleri çok aktif çalışıyor ve aileleri RAM ve hastanelere hızlıca yönlendiriyorlar, ne yapmalarını gerektiklerini açıklıyorlar.”

G10: “Aile yardımı, bakım ücreti gibi talebi olan velilerimiz olabiliyor. Bir işbirliğimiz olursa daha detaylı bilgi verebiliriz. Ayda sekiz saat bireysel dört saat de gurup eğitimi bazı öğrencilere öneriliyor, eğitim ücretini devlet karşılıyor fakat bu

ücretler kurumlarca ne derece hak ediliyor tartışılır. Bir yıl boyunca kurumda sadece masa silme toz alma çalışılmış engellilerle karşılaşabiliyoruz.”

Katılımcılar engellilere hizmet sunan kurumların arasındaki işbirliğinin yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Rehabilitasyon merkezleri müşteri kaybetmeme düşüncesi ile velileri olumsuz yönlendirip RAM'lara antipati duyulmasına neden olabiliyor. RAM'daki tanılama raporunu beğenmeyen veli yanına özürülü çocuğunu da alarak üst makamlarda duygu sömürsü yapıp kurumlar arası gerginliğe sebep olabiliyor. Sosyal hizmetler, okullar, belediyeler birbirinden çok kopuk bir halde gözlenmektedir.

4.3.5. Sürecin Denetimi İle İlgili Sorunlar

Bir işin denetimi iyi yapıldığı takdirde, hem tereddüde düşülen hususlar konusunda müfettişler sürece rehberlik yapabilecek hem de karşılaşılabilecek suistimallere karşı caydırıcı bir ön ortam sağlanacaktır. Araştırmacı bu bölümde hem denetim olgusuna hem de denetimi gerçekleştiren kişilerle ilgili görüşlere odaklanmıştır.

G1: *“Özellikle maddi desteğin kullanımı denetleniyor. Yolsuzlukların önlenmesi için hastane raporlarının çok sıkı denetlenmesi lazım. Milli Eğitim Müdürlükleri'nin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine yönlendirilen öğrencileri çok sıkı takip etmesi gerekiyor. Birey eğitim saatinde orada mı, fizyoterapist bireyle birlikte mi araştırılması lazım.”*

G2: *“Denetimi ilimiz ilköğretim müfettişleri yapmakta. Müfettişler özel eğitim branşından olmadığı için sıkıntılar yaşanıyor. Örneğin müfettiş Türkçe öğretmenliği bölümü menşeli ise buradaki denetimde normal bireyden istenen kazanımlara göre denetim isteyebiliyor. Elleriindeki normal bireyler için hazırlanmış matbu formlara göre denetime başlanabiliyor.”*

G3: “RAM’ları ilde bulunan ilköğretim müfettişleri denetleyecekler. Gelen müfettişlerin alana hakimiyet ve konu bilgilerinde sıkıntı var.”

G4: “Denetimi kendi içimizde gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Diğer illerin uygulamalarına bakıyoruz, genel müdürlüğe soruyoruz, hizmet içi eğitimlere katılıyoruz RAM’ların bakanlıkça alanımızda uzmanlaşmış kişiler tarafından denetlenmesi lazım. Denetimlerin önceden haber verilerek yapılmasının çok sağlıklı olduğunu düşünmüyorum.”

G6: “Sürecin denetimi il milli eğitim müdürlüğü özel eğitim şube müdürlüğü başkanlığı’nda yapılıyor. RAM’ların yönlendirilen öğrencilerle ilgili rehabilitasyon merkezlerini teftiş yetkisi yok. Gelen müfettişlerin alandışı olması sebebiyle sağlıklı bir denetim yok. İl teftiş kurulu gibi özel eğitim teftiş kurulu oluşturulmalı.”

G8: “Denetimleri genelde ilköğretim müfettişleri üstleniyor. Müfettişlerin içinde özel eğitim veya rehber öğretmen çıkışlı kişi pek bulunmadığından sorunlar yaşanabiliyor. Ama onlar genelde fazla derine inmeden mevzuata uygun davranmaya çalışıyorlar işte hangi belgeler istenecekse yüzeysel olarak inceleyip geçiyorlar.”

G9: “Sürecin bakanlık müfettişleri tarafından denetlenmesi gerekiyor çünkü oradan gelen müfettişlerin bakış açıları daha farklı ve testlerin doğru doldurulup doldurulmadığına kadar bakıyorlar ve süreci biliyorlar. Ama il milli eğitim müfettişleri sürecin içeriğini değerlendiremiyorlar fakat RAM sonrası yönlendirme sürecine daha hakimler RAM modülüne uygun eğitimler veriliyor mu ders saatleri nasıl benzeri.”

G10: “Özel eğitim kurumlarına ruhsatlar verilirken bazı şeyler tekrar değerlendirilmeli. Banyo yapacak, ütü yapacak, yemek yapacak yerleri olmayan kurumlarla karşılaşabiliyor. Olmayan eğitim ortamlarında bazı kurumlar o eğitimleri yapıyor gözüüküp ödenek alabiliyorlar. Ücretlerin hak edilirligi tartışma konusu.”

Katılımcılara göre denetime gelen müfettişlerin alana hakimiyet ve konu bilgilerinde eksiklikler gözlemleniyor. Müfettişler normal bireyden istenen kazanımlara göre denetim yapabilmektedir. RAM’ların yönlendirilen öğrencilerle

ilgili rehabilitasyon merkezlerini teftiş yetkisi yok. Yönlendirilen bireylerle ilgili denetim gezici RAM personeli tarafından yapılabilir ama hem eleman yetersizliği hem de mevzuat engelleri bulunmaktadır.

4.4. TEMA 4: EĞİTSEL TANILAMA SÜRECİNE AİT ÖNERİLER

İnsanın yapısı gereği bir alanda sorun yaşayan bireyler mutlaka çözümler üzerinde düşünmektedir. Tezin amacını oluşturan eğitsel tanılamadaki iyileştirilebilecek alanları tespit için, görüşmeler sırasında sondalar vasıtasıyla görülen sorunlar hakkında önerilerin neler olduğu öğrenilmiştir. Bu bölümde konulara göre rehber öğretmenlerin önerileri yer almaktadır.

4.4.1. RAM'lar İle İlgili Öneriler

Rehber öğretmenlerin RAM'lar ile ilgili önerileri bu kısımda yer almaktadır. Personel, işleyiş, fiziksel ve psikolojik ortam gibi çeşitli konularda özel eğitim değerlendirme kurulu üyelerinin önerileri yer almaktadır.

G1: “Özel eğitim uygulamaları çok fazla zaman alıyor. RAM personeline hizmetiçi eğitim olanakları artırılmalı ve isteyen her RAM personeli bu eğitimlere kabul edilmeli. RAM'daki personel sayısı artırılmalı. Fiziki şartları daha müsait binalara taşınmalı ya da test ve görüşme odalarının yeterli olduğu binalar yapılmalı. Bütçe artırılarak hizmetiçi eğitimleri özel sektörden de satın alabilmemizin önü açılmalı. RAM olarak yeterli mali desteği alabilmeliyiz. Psikolog ve fizyoterapist gibi kadroların istihdam edilmesi bir gereklilik. Mesela bedensel engelli öğrenciler çok sıra bekliyor.”

G2: “RAM'lara alan dışı atamalar yapılmamalı ya da sınırlandırılmalı. Özel eğitim alanında çalışabilmek için başka alandan olup da özel eğitim sertifikasına sahip olan bireylerin ataması azaltılmalı. RAM'daki personel görevlendirme ile değil kadrolu olarak çalışmalı. O ilde görülen özür guruplarına göre RAM'da da uzman personel bulunmalı. İşitme, görme, bedensel engelliler uzmanları gibi. Adam kayırma veya eğitsel tanılamada istismarın engellenmesi amacıyla görev dağılımı yapılarak bir bireyin beş altı uzman tarafından değerlendirilmesine imkan verilmelidir. Tek bir personelin tüm eğitsel tanılamayı yapması hata ve istismara açık bir durumdur. RAM modülü direk tepeden inme değil alanda çalışanlardan fikir alınarak geliştirilmeli. İşleyişteki sıkıntıları programcılar bilmeyebiliyor. Örneğin modülde Türkçe dersine 360 saat süre verilmiş bu hem yeter hem yetmez. Sınır zekada veya hafif zihinsel

engelli bir çocuğumuza yeter ama orta ve ağır düzeydeki çocuğa bu saat yetmez. Özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları adıyla 2008 yılında öğretmenlere bir seminer vermiştik, o tür eğitimler tekrarlanmalı.”

G3: *“Normlar artırılabilir. İllerin nüfusuna göre RAM’lardaki norm kadrolar tekrar düzenlenebilir. Özel eğitim değerlendirme kurulu biraz özerkleştirilip eğitsel tanılama ile ilgili görevlere yoğunlaşmaları sağlanmalı ve diğer komisyon ve görevler ile ilgili işleri sınırlandırılmalıdır. RAM’ın hizmet alanının tekrar güncellenmesi gerekiyor. RAM’ın mesai saatine göre ödenen ekders fark ücreti tatmin edici rakama çıkarılmalıdır. RAM’dan tayin olup ayrılmaların sebepleri incelenmeli ve bu konuda tedbirler alınmalıdır. Birbirinden bağımsız test ve görüşme odaları olmalı. Yenilenen engelli programları ihtiyacı karşılar nitelikte. Hizmetiçi eğitimler yeterli değil artırılmalı. Randevu gününde tanılama amacıyla gelen engelli bireyin o gün içinde bulunduğu psikolojik durumunun ilgili teste uyum sağlayamayacağı düşünülürse bir başka gün test tekrarlanmalıdır.”*

G4: *“RAM’larda özel eğitim ile ilgili çalışmalar çok ciddi bir yoğunluk kazanmış durumda. Günlük 15-16 adet özel eğitime gereksinim duyan öğrenci ile görüşüyoruz. Bu çocukların bütün evrak işlerini psikolojik danışmanlar yapmamalı. Uzmanlar bir memur gibi çalışmak zorunda kalmamalı. Şu anki durumda rehber öğretmenler kendi alanları ile ilgili psikolojik danışma olsun, gurupla psikolojik danışma olsun, aile danışmanlığı olsun maalesef fazla zaman ayıramıyorlar. Özel eğitimle ilgilenen rehber öğretmenlerin tükenme düzeyleri çok daha hızlı gerçekleşiyor. Nüfus oranlarına göre rehber öğretmen ve özel eğitimci sayıları artırılmalı, RAM’lar ücret yönüyle daha cazip kurumlar haline getirilmeli, yüzde 25’lik ekders farkının artırılması lazım. Rehber öğretmenlerin Ram’lar arası tayinleri kolaylaştırılabilir. RAM’ların kendilerine ait bağımsız binalara sahip olması gerekir. Mali konulardaki sıkıntıları aşmak için RAM’lar kurum aile birliği kurmalı. Tanılaması yapılan çocuk başına RAM’lara kırtasiye ödeneği verilmeli. Mevzuat gereği il özel idaresinin binde belli bir rakamın RAM’lara milli eğitim kanalıyla ayrılması gerekir. Bu uygulanmıyor. Çeşitli özür guruplarındaki bireylere dönük değerlendirme yapabileceğiniz ortamlar olmalı. İşitme engelli bir çocukla yalıtılmış bir odaya ihtiyacınız var, okul öncesi çağı bir çocukla inceleme yapacaksanız bir gözlem odasına ihtiyacınız var, aynalı odaya ihtiyacınız var, binanın ve katların engelli giriş*

çıkışlarına uygun olması gerekiyor, kuruma rahatlıkla girip çıkma, park etme sorunları ile karşılaşılmalıdır.”

G5: *“RAM'lara atama yapılırken kadrolar genişletilmeli ve zihinsel engelliler, işitme engelliler öğretmenleri de RAM'larda bulunmalı. Özellikle sağlık kuruluşları ve tıp fakülteleri ile RAM'ların iletişimin artması faydalı olur. Örneğin Konya'da öğrenciler lisans sürecinde klinikteki uygulamalara gidip sendromları, psikolojik rahatsızlıklarla tanıyıp görme fırsatı buluyorlar. İşitme engelliler uygulamaları ile ilgili pek bilgimiz yok. Tek bildiğimiz destek eğitim önerilmesi için işitme cihazı kullanması gerektiği, bunun haricinde bir şey yok. İşitme engelli bir öğrenciyle performans alırken, eğitim önerirken neye dikkat edilecek bilmekte yarar var. Testlerle ilgili hizmetiçi eğitim alınmalı. Hizmetiçi eğitimler senede üç dört defa her test için açılmalı. Bu RAM'daki testör sayısını artırıcı ve rahatlatıcı bir süreç olur. RAM'a atanan aday rehber öğretmenlerin bu testleri alması sağlanabilir. RAM'ların bağımsız binalar olarak yapılması lazım. RAM'a gelen öğrencilerin ortama ısınabileceği bir oyun parkı kurulması iyi olur. Mevzuatta geçen yalıtılmış oda kavramı hayata geçirilmeli. En az iki tane yalıtılmış oda test uygulaması için olması gerekir. Üç dört tane bağımsız görüşme odası olması lazım. Aynı odanın kullanımında zaman aşımı hallerinde sıradaki randevular gecikebiliyor ya da kayıyor. Veli ve öğrencilerin bekleyebileceği ortamlar hazırlanmalı. Zihinsel, görme, işitme ve bedensel engelli sınıf öğretmeni, fizyoterapist çalışması lazım. Bilgisayar, yazıcı, dolap vesaire gibi donanımların eksik olmaması gerekir. RAM'lara yeni atanan bir rehber öğretmenin süpervizyondan geçmesi gerekir. Performans nasıl alınır, teste alınan bir öğrencinin değerlendirmesi nasıl yapılır, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin tespiti ve velilerin yönlendirilmesi nasıl olur gibi konularda iki üç ay süpervizyon desteği aldıktan sonra saha çalışmasına uygulamalara başlamalıdır. Maddi olarak RAM personeli okullarda çalışan rehber öğretmene göre desteklenmelidir. Özel eğitim öğretmenleri için de RAM'lar maddi yönden cazip hale getirilmelidir. Özel eğitim öğretmeni sayısı artırılsa rehber öğretmenler daha çok kendi alanları ile ilgili çalışma yapabilir. Özellikle testler konusunda hizmetiçi eğitimler artırılmalı. RAM'a ilk kez gelen eğitsel tanılama öğrencilerinin görüşmesini rehber öğretmenler yapmalı. Hemen teste geçmek yerine rehber öğretmen tarafından bireyin ailevi durumu, gelişim süreci ile ilgili bilgiler alınmalı. Bu bilgilere göre acaba psikolojik bir durum mu yoksa çocukta gerçekten bir özür*

mü var ona bakılmalı. Anne baba ayrılığı gibi psikolojik süreçlerin engellilik sürecinde etkili olabileceği düşünülüp ona göre değerlendirilmeli.”

G6: *“RAM’ların iki başlık altında bölünmesi lazım. Özel eğitim ve rehberlik olarak. Özel eğitim bölümüne kadrolu alanından uzmanlar atanmalı. Rehber öğretmenler kendi branşlarına yoğunlaşmalı. Şu an özel eğitim işleri RAM’ların iş yükünün %75’ini oluşturuyor. Özel eğitim ayrı bir kurum olarak ayrılabilir ve bu eğitsel tanılama işleri orada yapılabilir. Oda ve envanter yönünde fiziksel eksiklikler mevcut, odyometri odası, bedensel engellere göre dizayn edilmiş oda olması lazım, tekerlekli sandalyeler için rampalı yol lazım, asansör sistemi lazım. RAM’ların mesai saatleri, tatiller ve maaş yönüyle iyileştirilmesi yapılmalı. Buraya ilk atanan öğretmenler üç beş ay kadar uygulamaya dönük eğitime tabi tutulsalar adaylık eğitimleri pratik şekilde olsa iyi olur. Her ilde bir test formatörü olmalı. RAM’a yeni atanan rehber öğretmenler o üç beş aylık dönemde bu formatörlerden test uygulamayı öğrenebilirler. Çünkü hizmet içi eğitimlerin çıkacağı garanti değil. RAM’lara ayrılan ödeneğin artırılması gerekiyor. Kurum Aile Birliği’nden öğrenci başı 5 TL gibi bir para alınıyor. Rapor yenilemek isteyen rehabilitasyon merkezleri de öğrencileri başına 5 TL ödüyor. Bu şekilde mali sıkıntılar aşmaya çalışılıyor. Test uygulayıcısı da bulmak zor. Her testin ayrı eğitimi var ve herkes her testi uygulayamaz. Testör sayısını artırıcı tedbirler alınmalı.”*

G7: *“Her engel türüne göre ayrı fiziksel ve psikolojik ortam sağlanmalı. Çeşitli engel guruplarına sahip çocuklar aynı ortamı kullanıyor. Bütün malzemeleri aynı odaya koyuyoruz. Engellilerin kurum içinde dolaşabileceği, ihtiyaçlarını görebileceği özel donanım ve eklentilere sahip binalar haline gelmeli RAM’lar. RAM’lar planlanırken araç park yerleri, engelli arabalarının kurum içinde dolaşabilmesi gibi ayrıntılar planlanmalı. Merdivenle çıkılması, asansör ve rampaların olmaması, yalıtılmış odaların yokluğu, test odalarının yetersizliği büyük sorun. Her ilde daha çok RAM olması gerekir. İki üç ilçeye bir RAM düşmesi işleri daha çok hızlandıracaktır. RAM’ların artması sonucu işlemler hızlanır ve biz yönlendirdiğimiz öğrencilere ait kurumlara daha çok inceleme ziyaretlerinde bulunabiliriz. Rehber öğretmenler ve özel eğitim öğretmenlerinin ekdersleri artırılmalı. Özel eğitim öğretmenleri ile rehber öğretmenler eğitsel tanılamada ve RAM’larda aynı işleri yapmalarına rağmen rehber öğretmenlere daha fazla ücret ödenmektedir. Bu dengesizliğin çözülmesi lazım.”*

G8: “RAM’lar için planlama yapılarak tip proje üretilmeli. Her testörün veya psikolojik danışmanın kendine ait görüşme odası, yalıtılmış test odaları olması gerekir. Özel eğitim değerlendirme kuruluna orada çalışan rehber öğretmenler otomatikmen yazılmamalı. Kaç kişinin kurulda görev yapacağı yıllık belirlenmeli, işten anlayan ya da iş yapabilecek kişiler seçilerek onay alınmalı. Herkes görev yapacak diye bir şart yok. RAM ödeneği yeterli hale getirilmeli. Şu anda yetmeyen masrafları kurum aile birliğimiz karşılıyor. Veli bağışları ile de giderleri karşılamaya çalışıyoruz.”

G9: “RAM’larda gönüllük çok önemli. Okul mu RAM’ını diye sorulduğunda içtenlikle tabii ki RAM diyecek işini severek yapacak kadro çok önemli. Mesai saatlerinden rahatsız olmadan, severek ve özveri ile çalışacak kişilerden oluşmalı RAM’lar. Özel eğitim değerlendirme kurulunda öncelikle resmi tedbir ne olmalı ona karar verilmeli, sonra bireyin destek eğitime hangi alanlarda ihtiyacı olduğuna bakılmalı. Modülde performans kayıt tablolarını özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi girdiği zaman bizim onu modülde görebilmemiz lazım. Bir sürü matbu kağıt biz gönderiyoruz onlar gönderiyor ve dosyalar çok kabarık bir hal aldı. Sisteme onlar giriş yapsa ve biz görsek, bizim önerimizi de yanına açabiliriz onlar görse çok güzel olacak. Salı günleri okulları ziyaret edip PDR ve özel eğitim bölümüyle ilgili öğrenme yönlendirme, raporlaştırma vs. sıkıntınız var mı diye soruyoruz. Problem görülen hususlarda anında ilgili arkadaşla bağlantı kuruyoruz. Aynı işlemi tüm RAM’lara öneriyoruz. Testlerin yenilenmesi revize edilmesi gerektiğini düşünüyorum karşılığın ulaşmayabiliyor. Özel eğitim bölümü testlerinin yenileneceğini duydum.”

G10: “Bireyin en çok ihtiyacı olan eğitim türüne karar vermek çok ciddi bir konu. Mutlaka her birey özel eğitim değerlendirme kurulunda görüşülmeli, kurul yapılmadan yönlendirmeye karar verilmemeli. RAM’lar rahat bulunabilecek, tarif edilebilecek bir yerde olmalı. Modül detaylandırılmalı, engel çeşitleri ve gerekçeler artırılmalı. Örneğin dil konuşma güçlüğü, konuşma bozukluğu açılabilir. Kekemelik, yaşı geçmiş konuşma gibi detaylar yer almalı. Otizm çeşitleri konabilir.”

4.4.2. Özel Eğitimde Görevli Rehber Öğretmenlerle İlgili Öneriler

Bu kısımda özel eğitimde görevli rehber öğretmenlerin hazırbulunuşluğu, yeterlilikleri benzeri konularda görüşülenlerin önerileri yer almaktadır.

G1: *“Rehber öğretmenlerin lisans programında özel eğitim konuları artırılmalı. Rehber öğretmenlerin özel eğitim konusundaki eksikleri hizmetiçi eğitimler yoluyla giderilmeli. Eğitim fakültelerinin tüm branşlarında özel eğitim dersi seçmeli ya da zorunlu olarak verilse öğretmenlerin mesleki yaşamlarında engelli bireylere dönük farkındalık düzeyleri artacaktır. Kaynaştırma nedir, bireysel eğitim planı nedir, eğitsel tanılamaya nasıl gönderilir gibi konuların tüm öğretmenlerce bilinebilmesi için bu gerekli.”*

G3: *“Lisans programında kaynaştırma, eğitsel tanılamamanın işleyişi ve okulda yapılması gerekenler ya da bir rehber öğretmenin RAM’a atandığında ne yapacağını en azından teorik olarak bilmesi ile alakalı konular yer alması gerekiyor.”*

G4: *“Psikolojik testlerle ilgili rehber öğretmenlerin yeterlilikleri artırılmalı. Yaygın testlerin üniversitede öğrenilip rehber öğretmenlerin alana hazır gelmesi lazım. Lisans programların yeni görev tanımlarına göre revize edilmesi lazım. Mesela özel eğitimle ilgili BEP yani bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama öğretilmeli hatta tüm öğretmenlik mesleği eğitimi alanlara.”*

G5: *“İllerdeki testör sayısı artırılmalı. Tek bir ölçme aracı yeterli değil. Rehber öğretmenlerin lisans programlarında bir standart olması lazım.”*

G6: *“Lisans programlarında LEITER, Denver, Standford Binet, WISCR gibi teknikler öğretilirse özel eğitimde görevli rehber öğretmenlerin işi biraz daha rahatlar.”*

G7: *“Eğitim fakültelerinde ortak derslerde RAM’ların çalışma yöntemleri, nedir ne iş yapar, özürlü öğrenci ile karşılaşıldığında yapılacaklar gibi konularda da bilgi verilmeli.”*

G9: “Hizmetiçi eğitimler konusunda hizmet satın alabilmeliyiz. Düşünüyoruz oyun terapisi için kimi getirebiliriz bunu nasıl karşılayabiliriz diye. Hizmet satın alabilmeliyiz.”

4.4.3. Kurumlar İle İlgili Öneriler

Bu bölümde özel eğitimde görevli rehber öğretmenlerin engellilere hizmet sunan kurumlarla ilgili önerileri yer almaktadır.

G1: “Tıbbi tanılama raporlarında ortak ve anlaşılır bir dil oluşturulmalı. Raporlarda mental retardasyon gibi genel tıbbi terimler kullanılmamalı. RAM’lar tarafından ailelere yapıldığı gibi tüm öğretmenlere de engelli öğrenciye yaklaşım tarzları, engel türleri ve mevzuat konusunda seminerler verilmeli. Sosyal hizmetler ilk müracaat edilen yerlerden biri olduğu için bilgilendirme hizmetleri burada başlamalı. Okullar da aileleri bilinçlendirme ve yönlendirme konusunda aktif bir rol almalı. Kurumların ortak çözüm arayacağı konu engelli bireyin en iyi nasıl yetiştirilebileceği olmalıdır.”

G2: “Hiçbir kurum diğerine rakip değil birlikte çalışıldığında çocukların ihtiyacı olan destek eğitim kurumlarda verilebiliyor. Valilik veya Milli Eğitim Müdürlüğü RAM’a dönerek şu insana destek eğitim çıksın şeklinde rica veya emri vakilerle gerilim oluşturmamalı. Rehabilitasyon merkezlerinin müşteri kaybetme kaygısı ile yaptıkları olumsuz yönlendirmeler velilerde RAM’a karşı antipati oluşturabiliyor.”

G3: “Bir protokol yapılabilir. Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı ve konularla ilgili Devlet Bakanlığı geniş bir katılımı konsensüs sağlayıp illerdeki teşkilatlarına yol gösterebilir. İllerde de benzer bir yapılanma ile valilik bünyesinde Milli Eğitimden bir ekip, İl Sağlık Müdürlüğü’nden bir ekip, Sosyal Hizmetlerden bir ekip, SGK’dan bir ekip, belediyeden bir ekip, İŞKUR’dan bir ekip bir araya getirilerek bir izleme koordinasyon birimi oluşturulmalı. Bir kurumda uzman ihtiyacı olduğu zaman bu komisyon bir kurumdan başka bir kuruma görevlendirme yapma yetkisine sahip olmalı. Eğitim vermekle bitmiyor, işe yerleştirme, evlendirme gibi engelli bireyin karşılaştacağı bir sürü konuda yardımcı

olunmalı. Günlük yaşam becerileri gibi toplumsal yaşam becerilerini de öğrenmesi gerekir. Uygulama alanı olan gündelik hayata hazırlanmalı engelli birey. Tıbbi tanılama özürli sağlık kurulu raporları düzenlenirken zihinsel anlamda bir tanı konurken hastanede bir psikologun olması ve zeka testi yapması lazım. Hastanelerde çalışan hekimlerin, çocuk gelişimcilerin, fizyoterapistlerin de eğitsel tanılama ile ilgili bilgilendirme eğitimlerine tabi olması lazım.”

G4: “Kurumlar mevzuata uygun olarak bina içlerinde ve dışında rampa, özürli tuvaleti, tutunma yerleri gibi düzenlemeler yapmalıdır. Özel eğitimle ilgili kurumlar dağınıklıktan kurtarılmalıdır. İşitme engelliler şehrin bir tarafında, görme engelliler ve özel eğitim uygulama okulu ayrı bir yerde. İmza mühür rapor gerektiren kurumlar apayrı yerde. Özel eğitim kurumlarının sayısı artırılmalıdır. Tıbbi tanılama raporlarında çift engelli çocuklarda yüzdellikler yazılmayabiliyor, eksik ara bırakılabiliyor. Özürlilik ölçütü sınıflandırmasına tam uyulmalı. Çocuğun hangi alanlarda gelişimsel gerilik mevcut yani spastik mi, mental mi, motor bir gerilik mi bunların belirtilmesini istiyoruz. İl düzeyi örgütlenmede bu işlerden anlayan veya alandan bir şube müdürü olması, özel eğitim ve özel öğretime farklı şube müdürlerinin bakması gerekir. Hem özel eğitime hem de özel öğretime aynı şube müdürü baktığı zaman özel özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin işlerinde ricacı olunabiliyor. Mesela biz bireye destek eğitim önermiyoruz ama yapılabilir bir şey varsa yapıverin benzeri yukarıdan gelen önerilerle karşılaşıyoruz.”

G5: “Hastanede çalışan psikologlara Standford Binet, WISC, konuşma ve işitme yetersizliği olan öğrenciler için LEITER testi uygulama eğitimi verilmesi bizim işimizi çok rahatlatacaktır. Genel müdürlük ile hastaneler bir işbirliğine gidip bir protokol yapıp zeka testi olarak şunlar uygulanabilir gerekli eğitimler verilebilir şeklinde bir çalışma yapılmalıdır. Gelen hastane raporlarında sadece tanı yer alıyor ama ne tür bir test uygulandığı bilgisi yok. Veli hastanede psikologla görüşmesi sırasında bu çocuk elbisesini giyemez, saçını tarayamaz, ayakkabısını çıkaramaz dediği anda hastanede zihinsel engelli damgası yiyip o şekilde sağlık kurulu raporu verilebiliyor. Hastane raporlarının ilsis modelinde görülmesi lazım. Hastane raporlarını görsek çelişkileri görme ve öğrenciyi tanıma adına faydalı olur. Farklı hastanelerden farklı raporlar alınabiliyor. Kurumlar arası işbirliği yetersiz. Sosyal hizmetler ile RAM’lar daha çok işbirliğinde olsa mesela evde bakım hizmetleri ne kadar görülüyor, eğitimi nasıl görülüyor, bakım ücreti alıp almadığını devlet

tarafından ne gibi olanaklar sağlanıyor RAM modülü üzerinden görsek sistem adına daha faydalı olabilir.”

G6: “Bir koordinenin sağlanması lazım. RAM, rehabilitasyon merkezleri, sosyal hizmetler, hastane, üniversite vs. tüm idarecilerin oluşturduğu bir özel eğitim kurulu her ay istişare toplantıları yapması daha sağlıklı olacaktır. Rehabilitasyon merkezlerinin velilere orada verilen destek eğitimler ve evde velinin devam edeceği ödevler gibi konularda bilinçlendirme çalışması yapması lazım. Oradaki rehber öğretmenler bu işi yapmalı.”

G7: “En büyük sıkıntımız sağlık raporunda yatan tanı ile bizim eğitsel tanımımızın çakışması. Gelişme geriliği, eğitsel gerilik gibi genel tanımlar bizim tanılamamızı zorlaştırıyor. Örneğin bilişsel gelişme geriliği yazdığı zaman hangi alanda olduğunu bilemiyoruz, dil konuşma mı, mental mi gibi. Özürlü sağlık kurulu raporlarındaki standartların RAM ve hastanelerce beraber müzakere edilecek bir toplantıda yeniden iyileştirilmesi lazım. Ya MEB bir düzenlemeye gidecek sağlık raporunda şöyle ifadeler olsa da eğitim verilebilir diye ya da Sağlık Bakanlığı'nın bu iş için ayrıca ifadelerin detaylandırılması çalışmasını başlatması lazım. Sosyal hizmetler ile hiçbir işbirliği ve iletişimimiz yok. Hastanelerle de ancak raporlarda bir sorun olduğunda iletişime geçiliyor. Okullar da engelli çocuklar yaramazlık yaptığı zaman bize başvuruyor. Ne zaman bir okula gidilse sadece şikayet alıyoruz. Kimse üstüne işi almak istemiyor.”

G9: “Gelen tıbbi tanılama raporunda mesela down sendromlu olan bir çocuğun kas tonusu düşük ve fizyoterapiye ihtiyacı var. Ama hastane raporunda sadece down sendromu yazdığı için biz bu çocuğa fizyoterapi öneremiyoruz. Onun yerine zihinsel engelliler programının psiko-motor bölümünü öneriyoruz. Bu tür raporlamaları düzenleyici bir standart olmalı.”

4.4.4. Engelli Aileleri İle İlgili Öneriler

Araştırmacı bu bölümde ailelerin eğitimi, eğitsel tanılama sürecine velilerin aktif katılımı gibi konularda rehber öğretmenlerin önerilerini derlemiştir.

G1: “RAM’lar tarafından engelli ailelerine de psikolojik destek sağlanmalı. Ailelere çocuğun neleri yapabileceğini, neleri öğrenebileceğini ya da yeterliliklerinin sınırı açıklanmalı. Sosyal hizmetler ilk müracaat edilen yerlerden biri olduğu için bilgilendirme hizmetleri burada başlamalı. Ailelerin engelli birey için gereken malzeme harcamaları da devlet tarafından karşılanmalı. RAM’lardaki uzman personel tarafından ailelere engelliliğin kabulü, bireye doğru yaklaşımlar gibi konularda hem bilgilendirici hem de psikolojik destek verilmeli. Süreç ailelere net bir şekilde anlatılmalı. Hastane raporu, özel eğitim desteği, neyi ne kadar öğrenebilir gibi konular hastanede veya RAM’larda anlatılmalı. Veli yetersizliklerini ana baba okulu seminerleri ile aşmaya çalışıyoruz. Okullar da aileleri bilinçlendirme ve yönlendirme konusunda aktif bir rol almalı.”

G3: “Aile bilincini artırmak için aile eğitimleri var. Fakat bu eğitimlerde bir seferlik zihinsel engelli bireylerin özellikleri şunlardır şeklinde düz bilgilendirme yapılmamalıdır. Örneğin evde ders çalışma becerisi konularında katılımın sınırlı tutulduğu, küçük guruplu belirli bir program dahilinde özellikle anne babanın ev içerisinde karşılaştığı problemlerle ilgili periyodik olarak eğitimler verilmesi gerekir. Gurup danışmaları ile bir araya getirilen etkileşim gurupları daha etkili olur. Bu aileler çoğu zaman kendilerini yalnız hissederler. Çocuktan utanıp kendilerini soyutlayabilirler. Bu gurup danışmalarında bir ailenin kendi çocuğu ile bir tecrübesini aktarması daha öğretici olabilir.”

G5: “Veli yaşlandığı zaman ve engelli birey 25-30 yaşına geldiği zaman bu destek eğitimlerle kendine yeterli hale gelmesi lazım. Ailelere bu anlatılarak evdeki sorumluluklarını yerine getirmeleri sağlanmalı.”

G6: “Özel eğitimin ne olduğu, nasıl eğitilebildikleri, destek eğitim nedir, ne kadarını çocuk almış almamış konularında aileler bilinçlendirilmeli.”

G9: “Engelli çocuğa sahip ailelerin kabullenme sürecinin kolaylaştırılmasında velilere rehber öğretmenlerce mutlaka destek hizmeti sunulmalı . Çocuğun okula uyumu ile ilgili bir sorun varsa mutlaka RAM devreye girip okul rehber öğretmeni ile iletişime geçmeli. RAM’dan çocuklarına nasıl eğitim aldirmaları gerektiği konusunda velilere verilen bilgiler çok önemli. Çocuk eğitim almış ama fayda görmemişse bu veliye söylenmeli. Kapıdan çıktıktan sonra herkes her şeyi söyleyebiliyor vaatte bulunabiliyor onlara.”

G10: “Aile görüşmelerinde doğru davranışlar hakkında bilgi verilmeli ve işin içine çekmeye çalışmalı. Bilgilendirici broşürler hazırlanmalı. Aile rehberliği yani.”

4.4.5. Denetim İle İlgili Öneriler

Araştırmacı bu bölümde eğitsel tanılama sürecinin denetimine yönelik rehber öğretmenlerin görüşlerine yer vermiştir.

G1: “Milli Eğitim Müdürlükleri'nin özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine yönlendirilen öğrencileri çok sıkı takip etmesi gerekiyor. Birey eğitim saatinde orada mı, fizyoterapist bireyle birlikte mi araştırılması lazım.”

G2: “Müfettişler özel eğitim branşından olmadığı için sıkıntılar yaşıyor. Örneğin müfettiş Türkçe öğretmenliği bölümü menşeli ise buradaki denetimde normal bireyden istenen kazanımlara göre denetim isteyebiliyor. Ellerindeki normal bireyler için hazırlanmış matbu formlara göre denetime başlanabiliyor. Genel müdürlük teftiş kurulları ile çalışıp özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için yeni bir teftiş şekli geliştirmeli.”

G3: “Teftiş kurullarında eğitsel tanılama sürecini, RAM'ları, rehabilitasyon merkezlerini, özel eğitim uygulama okullarını teftiş edecek ayrı bir grup oluşturulmalı. İş sadece engellilere hizmet veren kurumları denetlemek olmalı bu gurubun. Müfettişler mutlaka PDR veya Özel Eğitim lisans programı çıkışlı olmalı.”

G4: “RAM'ların bakanlıkça alanımızda uzmanlaşmış kişiler tarafından denetlenmesi lazım. Denetimlerin önceden haber verilerek yapılmasının çok sağlıklı olduğunu düşünmüyorum.”

G6: “İl teftiş kurulu gibi özel eğitim teftiş kurulu oluşturulmalı. RAM'ların yönlendirilen öğrencilerle ilgili rehabilitasyon merkezlerini teftiş yetkisi yok. Teftiş kurulu ve RAM'ların ortak bir çalışma yapıp teftiş edilecek alanları detaylıca belirlemesi lazım.”

G7: “Okullardaki denetim gezici RAM personeli tarafından yapılması gerekir ama yeterli eleman yok. RAM personeli tarafından özel eğitim öğretmenleri ile birlikte dönem dönem okullara ziyaret olsa bazı sorunlar çözülebilir.”

G8: “Müfettişler genelde fazla derine inmeden mevzuata uygun davranmaya çalışıyorlar işte hangi belgeler istenecekse yüzeysel olarak inceleyip geçiyorlar. Özel eğitimi denetleyecek müfettişlerin belirli bir donanuma sahip olması için çalışma yapılabilir.”

G9: “Sürecin bakanlık müfettişleri tarafından denetlenmesi gerekiyor çünkü oradan gelen müfettişlerin bakış açıları daha farklı ve testlerin doğru doldurulup doldurulmadığına kadar bakıyorlar ve süreci biliyorlar.”

G10: “Tanılama sonucu belirli merkezlere yönlendirilen engelli bireyleri RAM öğretmenleri gidip yerinde görmeli, o anki performansı ne durumda ne kadar ilerleme olmuş, neye ihtiyacı var, kurumda süreç iyi işliyor mu gibi konularda bilgi sahibi olup denetim boyutunda da rol alabilmeli.”

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulguların yorumlanması ile ortaya çıkan sonuç ve öneriler yer almaktadır. Özel eğitim değerlendirme kurulunda görev yapan rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama hizmetlerine ilişkin görüşleri ve araştırmmanın tema ve alt temalarının analizlerine göre eğitsel tanılama sürecinde iyileştirilebilecek alanlar aşağıda sunulmuştur.

5.1. RAM'ların Fiziki Şartları

RAM'ların şu anki fiziki şartları 2006 yılından itibaren yükledikleri eğitsel tanılama ve değerlendirme hizmetleri için henüz yeterli gözükmemektedir. Devlet dairelerinin gri veya kir götürür tonlarında metal sandalye ve şirin olmayan masalar arasında, rehber öğretmenler psikolojik bir ortam oluşturmakta zorlanmaktadır. RAM'ların mevcut durumunda yalıtılmış odalar, bireysel test odaları, bağımsız görüşme odaları, araç park yeri gibi birçok önemli faktörün eksikliği hissedilmektedir. Bilgisayar, yazıcı, dolap vesaire gibi donanımların bile henüz eksikliği tam olarak giderilememiştir.

Ortaöğretim projesi kapsamında RAM konsepti tekrar dizayn edilmeli ve çeşitli özür guruplarının rahatlıkla değerlendirilebileceği, bireyi rahatlatan sıcak özelliklere sahip, işlevsel binalar ortaya çıkarılmalıdır. RAM'ların yeni dizaynında yalıtılmış odalar, bireysel test odaları, bağımsız görüşme odaları, aynalı gözlem odası, oyun parkı, engelli rampa ve tuvaletleri, araç park yeri, tutunma yerleri, kurul odası, depo, rahat ulaşılacak adresler gibi birçok faktör düşünülmelidir. Bir vilayette iki üç ilçeye bir RAM düşecek şekilde bir idari yapılanmaya geçilmesi yeni binalar yapımı işlerini hızlandıracaktır.

5.2. RAM'larda Yapılan Test Uygulamaları

İlk defa geldiği resmi bir ortamda tanımadığı büyüklerince teste tabi tutulan engelli birey, ortama yeterince ısınamaması sonucu performansını testöre net bir şekilde gösteremediğinden kendini tam olarak ifade edemeyip yeterliliklerini yani yapabildiklerini tam olarak ortaya koyamayabiliyor. Bireyi RAM'a ilk gelişinde uygulamaya alan testör veya görüşmeyi yapan psikolojik danışman, tanılanan bireydeki psikolojik bir sürece bağlı yetersizlikleri engellilik gibi algılayabiliyor ve bunun sonucunda da değerlendirme hatasına düşülebiliyor. Örneğin ebeveyninin boşanma sürecine şahit olan veya aşırı şiddet gören bir çocuğun okuldaki öğrenme veya uyum sorunları zihinsel bir yetersizlik gibi algılanabilir. Hazırbulunuşluk aranmadan test uygulanan birey hafif, orta veya ağır düzey gibi zihinsel engel seviyelerinin tesbitinde uygulayıcıları şaşırtabilmektedir.

Tanılaması yapılacak olan bireylerle rehber öğretmenlerin yakınlaşma ve güven duygusu oluşumu için belirli bir süreye veya uygun bir psikolojik ortama ihtiyaçları vardır. Yakınlaşma ve güven duygusu temini için tanılaması yapılacak olan bireyle rehber öğretmen bir öngörüşme şeklinde tanışıp kaynaşma zamanı geçirebilir ve ikinci bir randevu verilebilir. Bu şekilde daha az sınırlanmış bir ortam ve duygu durumu yaşayan bireyle performans alımına veya teste geçilebilir.

İkinci bir yol ise eğitsel tanılama için ilk görüşme ve performans alımının gezici rehber öğretmenlerce bireyin evinde yapılmasıdır. Çünkü birey için en az kısıtlanmış ortam onun kendi çevresi ve evidir. Rehber öğretmenler tanılanacak çocuğun evlerine gidip ona hediye götürmüş ve onu çok sevmiş bir büyük kimliğinde ilk görüşmeyi ve performans alımını yapabilirler. Bu şekildeki uygulamalarla eğitsel tanılamadaki engel türleri ve düzeylerindeki değerlendirme hataları azaltılabilir.

5.3. RAM Modülü

Araştırmaya katılanlar RAM modülünün tanılama sistemini kolaylaştırdığını, veri girişini sistematize edip evrak yükünü azalttığını, sürecin kontrol edilebilirliğinin arttığını belirtmiştir. Modülün aksayan yönlerini, engel çeşitleri ve gerekçelerin

azlığı, evet hayırlı seçeneklerde hayır seçilirse sistemin ilerlememesi gibi işlemler oluşturuyor.

Mevcut durumda RAM modülü üzerinden engelli bireyin tıbbi tanılama raporu, engelli bireylerin okullarındaki durumu, dönem sonu raporları, önerilen destek eğitimi hangi safhada, bireysel ve grup eğitimlerine devamı, bakım ücreti alıp almadığı gibi çok önemli işlemler görüntülenemediğinden kurumlar arası evrak yükü sürüp gitmektedir.

RAM modülünde, performans kayıt tablolarını özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri sisteme girdiği zaman, RAM'lar o bilgileri modülde görebilmeli ve online olarak öneriler ekleyebilmedir. Modül detaylandırılmalı, engel çeşitleri ve gerekçeler artırılmalıdır. RAM modülü üzerinden engelli bireyin tıbbi tanılama raporu, engelli bireylerin okullarındaki durumu, dönem sonu raporları, önerilen destek eğitimi hangi safhada, bireysel ve grup eğitimlerine devamı, bakım ücreti alıp almadığı gibi birçok işlem görüntülenebilir olmalıdır.

5.4. RAM Bütçesi Ve Eğitsel Tanılama

RAM'ların bütçe yönüyle desteklenmeye ihtiyaçları vardır. Mevzuat gereği il özel idaresi bütçesinin belli bir rakamının İl Milli Eğitim Müdürlüğü kanalıyla RAM'lara aktarılması gerekirken çeşitli nedenlerle buna tam uyulmamaktadır. Eğitsel tanılama için RAM'a gelen her bir öğrenciye 20-30 sayfa doküman gerekebiliyor. Telefon görüşmeleri, faks, kırtasiye ve sarf malzemesi, ısınma ve elektrik giderlerinin karşılanmasında ciddi problemler görülüyor. Mevcut durumda RAM'lar anılan giderler için kurum aile birliği ve veli bağışları ile görevlerini sürdürmeye çalışıyor. Mali sıkıntılar RAM'ları istemeden özel rehabilitasyon merkezlerinin kucağına itmektedir.

Tanılaması yapılan birey sayısına göre RAM'lara artı ödenek çıkarılmalı ve engel çeşidine göre bireyin kendi mekanında yapılan uygulamalar için de yol ve harcırah giderleri ivedilikle ve sorun çıkarmadan karşılanmalıdır. İl özel idaresi bütçesinin belli bir rakamının İl Milli Eğitim Müdürlüğü kanalıyla RAM'lara aktarılması gerçekleştirilmelidir.

5.5. RAM Personelinin İşbölümü

RAM'a gelen bir bireyin performans alımı, test uygulaması, aile görüşmesi gibi uygulama basamakları tek kişi ile yürütüldüğü zaman yönlendirme istismarlarına rastlanabilme riski oluşmaktadır. Ayrıca bir çalışan tüm süreci yürüttüğü zaman kurulda öğrenciyi tanımayan diğer üyeler o birey hakkında sağlıklı görüş verememektedir. Bu nedenle RAM'larda bireyin eğitsel tanılama ve değerlendirme süreci görev paylaşımı içerisinde ekip işi olarak ele alınmalıdır. Performans alımı, test uygulaması, aile görüşmesi gibi uygulama basamakları paylaşılmalıdır. Böylece hem her bir çalışanın tüm öğrencileri tanmasına ve kurulda o birey hakkında bilgi sahibi olmasına imkan sağlanır hem de yönlendirme istismarlarının önüne geçilebilir.

Maalesef randevu gününe engelli birey ve ailesi eksik evrakla gelebilmekte ya da okullar gönderme öncesi formları eksik bırakabilmektedir. Eğitsel tanılama için eksik evrakta bekleyen dosyaları azaltmak için RAM memurlarınca o hafta randevusu olan veliler telefonla aranıp getirmeleri gereken evrakların hazır olup olmadığı kontrol edilmelidir. Randevu yazısı okullara gönderilirken ya da veliye randevu tarihi bildirilirken o gün getirmesi gereken evraklar ve takip edecekleri süreci açıklayan bir yazı da taraflara verilebilir.

Şu an özel eğitim işleri RAM'ların iş yükünün %75'ini oluşturuyor. Mevcut durumda özel eğitim görevi alan rehber öğretmenler zihinsel yoğunluğunu bu işe vermek zorunda kaldığından rehberlikle alakalı beklenen diğer işlerde verimi azalabilmektedir. Özel eğitim ayrı bir kurum olarak ayrılabilir ve bu eğitsel tanılama işleri orada yapılabilir. RAM'lar özel eğitim ve rehberlik olarak iki başlık altında bölünebilir. Rehber öğretmenler daha çok kendi branşlarına yoğunlaşmalı ve özel eğitim bölümüne kadrolu uzmanlar atanmalıdır.

5.6. Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimdeki Yeterlilikleri

Rehber öğretmenlerin mezun oldukları lisans programlarında özel eğitim konuları sınırlı yer tutmaktadır. Üniversitelerde kaynaştırma, eğitsel tanılama, RAM'a atanıldığında ne tür durumlarla karşılaşılacağı gibi konuları kapsayan bir ders programı yoktur. Lisans programlarında LEITER, Denver, Stanford Binet, WISC-R gibi testler öğretilmemektedir. Çalışma hayatında özel eğitim ile ilgili görevlerle

karşılaşan rehber öğretmenlerin hazırbulunuşluk düzeyleri bu yüzden düşük olabiliyor.

Rehberlik ve psikolojik danışma lisans programlarına eğitsel tanılama ve değerlendirme, kaynaştırma uygulamaları gibi mezun olan bir rehber öğretmenin RAM'a atandığında ne yapacağını en azından teorik olarak bilmesini sağlayan bir ders konabilir. Lisans programlarında LEITER, Denver, Standford Binet, WISCR gibi test uygulamaları öğretilbilirse özel eğitimde görevli rehber öğretmenlerin işi biraz daha rahatlar. RAM'lara yeni atanan bir rehber öğretmenin süpervizyondan geçmesi gerekir. Bir rehber öğretmen performans nasıl alınır, teste alınan bir öğrencinin değerlendirmesi nasıl yapılır, özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin tespiti ve velilerin yönlendirilmesi nasıl olur gibi konularda iki üç ay süpervizyon desteği aldıktan sonra uygulamalara başlatılmalıdır. Eğitim fakültelerinin ortak derslerinde tüm öğretmen adaylarına RAM'ların çalışma yöntemleri, okullarda özürü öğrenci ile karşılaştığında yapılacaklar, kaynaştırma ve BEP gibi konularda bilgi verilmelidir.

5.7. Hizmet İçi Eğitimler

Rehber öğretmenler özel eğitim ve eğitsel tanılama ile ilgili görevlerdeki yeterliliklerini hizmet içi eğitimlerle artırmaktadır. Örneğin LEITER, Denver, WISCR, Standfort Binet gibi testlerin uygulama ve değerlendirmesini hizmet içi eğitimler yoluyla öğreniyorlar. Fakat Bakanlığın bu eğitimlerinden sınırlı sayıdaki kişi yararlanabilmektedir.

RAM'lar özel sektörden eğitim hizmetleri satın alabilmelidir. Örneğin devletin hizmetiçi kurs açmasını beklemeden personeline özel sektörden WISCR, LEITER benzeri testlerin uygulamalı eğitimlerini aldırabilmelidir. Hizmet satın almalar RAM bütçesinden karşılanabilmeli veya eğitim hizmeti satın alma işlemleri için ödenek çıkartılmalıdır.

Hizmetiçi eğitimlerin senede üç dört defa her test için açılması RAM'daki testör sayısını artırıcı ve rahatlatıcı bir süreç olur. Hizmetiçi eğitim uygulamaları özel eğitimde görevli rehber öğretmenlerin tamamını kapsayabilmeli ve bu eğitimlere istemeleri halinde seçimsiz olarak kabul edilebilmelidir. Hizmetiçi eğitim veren kişiler rehber öğretmenlerin eğitim bölgelerine gezici eğitim hizmeti sağlamalıdır.

Her ilde bir test formatörü yetiştirilebilir. RAM'a yeni atanan rehber öğretmenler adaylıklarının üç beş aylık döneminde bu formatörlerden test uygulamayı öğrenebilirler. Açılan hizmetiçi eğitimlerde özel eğitim konu ve uygulamalarının sayısı arttırılmalıdır.

5.8. Rehber Öğretmenlerin Özlük Hakları

RAM bütçesinden yola çıkılarak yapılan görüşmelerde rehber öğretmenlerin kendi mali durumlarından da söz açılmıştır. Maddi beklentilerin karşılanmasının iş doyumunu ve eğitsel tanılama performansını etkileyebileceği düşüncesinden yola çıkılarak araştırmaya bu alt başlık da dahil edilmiştir. Okullarda çalışan rehber öğretmenler günde 6 saat çalışıp yarıyıl ve yaz tatillerini diğer öğretmenlerle birlikte kullanabilirken RAM'lardaki rehber öğretmenler ise tam mesai yapıp okulların yaz tatili döneminde de çalışmaktadır. Yüzde yirmibeşlik ekders fark ücretinin bu fazladan çalışmayı karşılamadığı düşünülmektedir. Rehber öğretmenler bekleme süresi dolunca okullara tayin oluyorlar. Hizmetiçi eğitimlerle veya RAM'larda çalışarak yetişmiş bir rehber öğretmen başka bir yere geçtiği zaman eksikliği çok hissedilebilmektedir.

RAM'larda çalışan rehber öğretmenlerin maaşları okullarda çalışan rehber öğretmenlerin maaşına göre belirgin bir farkla daha yüksek hale getirilmelidir. Özel eğitim ve eğitsel tanılama sürecinde tecrübe kazanmış rehber öğretmenlerden uzun süre yararlanılması adına Türkiye geneli il ve ilçelerde Ram'lar arası tayinler kolaylaştırılabilir. İller arası tayinde RAM'larda çalışmış bir rehber öğretmen diğer şehrin RAM'ını tercih ederse ek puan uygulamasından faydalandırılabilir. RAM'larda çalışan rehber öğretmenlerin hizmet puanları daha fazla artırılabilir. Böylelikle RAM'lardan okullara geçiş bir nebze azaltılabilir.

5.9. Rehber Öğretmenlerin Kurul Görevleri

Günlük 15-16 adet özel eğitime gereksinim duyan öğrenci ile eğitsel tanılama görüşmeleri yapan rehber öğretmenler bir de bu görüşmelerin evrak işlerini yapmak zorunda kalabilmektedir. Bir memur gibi çalışmak zorunda kalan rehber öğretmenler

kendi alanları ile ilgili psikolojik danışma, gurupla psikolojik danışma, aile danışmanlığı gibi çalışmalara maalesef fazla zaman ayıramıyorlar. Özel eğitim değerlendirme kurulunda görevli rehber öğretmenler eğitsel tanılama ve değerlendirme ile ilgili görevlere yoğunlaşmalı ve diğer komisyon ve görevlerle ilgili işler sınırlandırılmalıdır.

Bazı illerde RAM'da görevli tüm rehber öğretmenlere doğrudan kurul görevi verilmektedir. Kaç kişinin kurulda görev yapacağı yıllık belirlenmeli, işi seven işten anlayan ya da iş yapabilecek kişiler seçilerek onaylar alınmalıdır. Herkes bu kurulda görev yapacak diye bir anlayış olmamalıdır. Eğitsel değerlendirme ve tanılamada çalışan rehber öğretmenlerin sayıları belirlenirken o ilin nüfusu kıstas alınabilir. O ilde sıklıkla görülen özür guruplarına göre özel eğitim değerlendirme kurulunda uzman personel bulunmalıdır.

Bireyin en çok ihtiyacı olan eğitim türüne karar vermek çok ciddi bir konudur. Özel eğitim değerlendirme kuruluna bireyin öğretmeni veya bakıcısı gibi onunla belirli bir zamanı geçiren kişiler de davet edilip görüşleri alınmalıdır. Yalnızca anne babanın görüşleri kimi zaman yetersiz kalabilmektedir. Kurulda görüşü alınan okul öğretmenlerinin BEP uygulamalarında ve destek eğitim takibinde daha hassas olacağı umulmaktadır. Ayrıca kurula gireceğini bilen okul öğretmenleri gönderme öncesi formları daha dikkatle ve özenle doldurur. Özel eğitim değerlendirme kurul kararı ilgili kişilerin görüşleri alınmadan doğrudan yazılmamalıdır.

5.10. Tıbbi Tanılama Önerileri

2006 yılından önce özürlü sağlık kurulu raporu tek başına destek eğitim hizmeti ve maddi yardım alabilmek için yeterli bir şarttı. Fakat 2006 yılından sonraki yönetmelik değişiklikleri ile tıbbi tanılamamanın yanısıra RAM'ların da eğitsel tanılama yapması şart koşuldu. Bu yeni durum hastaneler ile RAM'lar arasında bilgi ve belge akışını başlattı. MEB ile Sağlık Bakanlığı arasında görüşmeler sonucu son bir yıldır sağlık kurulu raporlarında daha az sıkıntı yaşanmaktadır. Yine de ortak ve anlaşılır bir tanımlama dili henüz oluşturulamamıştır. Örneğin tıbbi tanılama raporlarında çocuğun spastik, mental, motor gerilik sınıflandırmalarından hangisine girdiği tam olarak belirtilmeyebiliyor. Tıbbi tanı ile eğitsel tanının örtüşmediği durumlarla

karşılaşılabiliyor. Özürlülük ölçütü sınıflandırmasına tam uyulmayabiliyor. Gelen tıbbi raporlarda sadece tanı yer alıp ne tür bir test uygulandığı bilgisi yazmayabiliyor.

Ortak ve anlaşılır bir tanılama dili oluşturulmalıdır. Özürlü sağlık kurulu raporlarındaki standartların ve ifadelerin detaylandırılması çalışmasının RAM ve hastanelerce beraber müzakere edilerek yeniden ele alınması gerekmektedir. Tıbbi tanılama sırasında zihinsel anlamda bir tanı konulurken hastanede bir psikologun olması ve zeka testi de yapılması gerekir. Hastanede çalışan psikologlara Stanford Binet, WISC-R, konuşma ve işitme yetersizliği olan öğrenciler için LEITER testi uygulama eğitimi verilmesi RAM'ların yükünü hafifletebilir. Hastanelerde çalışan hekimlerin, çocuk gelişimcilerin, fizyoterapistlerin de özel eğitim ve eğitsel tanılama ile ilgili bilgilendirme eğitimlerine tabi olması gerekir.

5.11. Aile Rehberliğine Yönelik Öneriler

Aileler engelli çocuklarının eğitimi ile ilgili ne yapmaları gerektiğini tam olarak bilemeyebiliyorlar. Mesela işitme engelli bir çocuğun velisi çocuk nasıl olsa duymuyor diye onunla hiç konuşmayabiliyor ki o çocukla normalden iki kat fazla konuşulması gerekir. Bazı aileler sağlık kurulu raporu almaktan çekinebilmektedir. Kız çocuğu evlenirken iyi olmaz ya da erkek çocuğunun askeri okullara girmesine mani olur şeklinde gelecek kaygısı taşıyan düşüncelere sahip aileler görülebiliyor. Çocuklarının eğitimlerinden ziyade ileride sağlık kurulu raporlarının dezavantaj olarak karşılarına çıkmalarını düşünebiliyorlar.

Aileler bazen özür derecesini kabul etmeyebiliyorlar. Örneğin eğitsel tanılama sonucu orta düzey zihinsel yetersizlik denildiğinde aile hafif düzey zihinsel engel şeklinde itiraz edebilmektedir. Ekonomik sıkıntı çeken aileler engelli çocuklarını bir maddi kaynak kapısı olarak görebiliyorlar. Bazı aileler özürlü bireyi duygu sömürsü aracı olarak da kullanabiliyor. Örneğin bazı veliler hatır gönül ilişkileri ya da duygu sömürsü ile Valilik veya İl Millî Eğitim Müdürlüğü aracılığıyla hak edilmediği durumlarda da destek eğitim raporu çıkartılması yönünde RAM üzerinde baskı oluşturabiliyor. Bu gibi durumlar kurumsal gerginliğe yol açıyor. Kimi rehabilitasyon merkezleri müşteri kaybetmeme düşüncesi ile ailelere RAM'lar hakkında olumsuz yönlendirmelerde bulunup gereksiz antipatilere neden oluyor.

RAM'ı maaş bağlanan bir yer gibi algılayan aileler var. Oysa RAM'lar bir tanılama yeri ve çocuğun ihtiyacı olan eğitimin saptandığı bir kurum. Aileler engeli kabullendikten sonra çocuğu yok sayıp bundan bir şey olmayacakmış düşüncesine saplanabiliyorlar. Engelli aileleri çoğu zaman kendilerini yalnız hissediyorlar. Çocuktan utanıp kendilerini soyutlayabilmektedirler. Ailelerdeki genel sorun ilgisizlik, yeterli bilincin oluşmaması ve tükenmişliktir.

Eğitsel tanılamamanın her aşamasında ailenin desteği gerekiyor. Ailelere rehber öğretmenler tarafından hem psikolojik destek sağlanmalı hem de çocuğun neleri öğrenebileceği, neleri yapabileceği özetle yeterliliklerinin sınırı açıklanmalıdır. Veli yetersizlikleri ana baba okulu seminerleri ile aşılabılır. Rehber öğretmenler tarafından ailelere özel eğitimin ne olduğu, engelli bireylerin nasıl eğitilebildikleri, destek eğitim nedir gibi konularda bilgilendirme hizmetleri yapılmalıdır. Örneğin anne babanın ev içerisinde karşılaştığı problemlerle ilgili katılımın sınırlı tutulduğu, küçük guruplu ve belirli bir program dahilinde periyodik olarak eğitimler verilmesi gerekir. Gurup danışmaları ile bir araya getirilen etkileşim guruplarının daha etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu gurup danışmalarında bir ailenin kendi çocuğu ile bir tecrübesini aktarması aynı yaşantıdaki veliler için daha öğretici olabilir. Kurumlar tarafından ailelere yönelik doğru davranışlar hakkında bilgilendirici broşürler hazırlanmalıdır. Ailelerin engelli birey için gereken malzeme harcamaları da devlet tarafından karşılanmalıdır.

5.12. Okul ve RAM'ların İşbirliği

Engelli bireylerle ilgili okulların farklı sorumlulukları vardır. Engelli bireyin okulundaki öğretmenler kimi zaman bireyin öğrenemeyeceğini düşünüp herhangi bir gayret göstermeyebilmektedir. Genellikle benim alanım değil, ben bu çocukla ilgilenemem benzeri algı ve önyargı problemleri gözlemleniyor. Öğretmenler ve okul idaresi rehberlik ve özel eğitim alanına ve bu konudaki görevlerine ilgisiz kalıp uzak durabiliyorlar. Mesela bireysel eğitim planı hazırlamayı bilmeyen bir öğretmen RAM'a ne yapılması gerektiğini de sormayabiliyor. RAM'lar engelli çocuklar okullarda yaramazlık yaptığı zaman hatıra gelebiliyor.

Karşılıklı kurum ziyaretleri arttırılmalıdır. RAM'lar engelli bireylerin okullarını ve ailelerini yerinde ziyaret etmeli, engelli öğrencisi bulunan sınıf öğretmeni ve psikolojik danışman da RAM ve ilgili eğitim kurumlarını ziyaret etmelidir. RAM'lar tarafından okullarda özel eğitim görev ve sorumluluklarına ait bilincin artırılmasına yönelik tedbirler araştırılmalıdır. RAM'lar tarafından ailelere yapıldığı gibi tüm öğretmenlere de engelli öğrenciye yaklaşım tarzları, engel türleri ve mevzuat konusunda seminerler verilmelidir. Okullar da aileleri bilinçlendirme ve yönlendirme konusunda aktif bir rol almalıdır. Okul idareleri öğretmenlerin yönlendirme, kaynaştırma benzeri özel eğitim görevlerine yönelik bilinci artırma adına gerekli yerlerden yardım almalıdır. Kurul toplantılarına mutlaka okullardan temsilci katılmalıdır.

5.13. Engellilere Hizmet Sunan Kurumların Eşgüdümü

Devlet işleyişi içinde engellilere hizmet sunma işi MEB, SHÇEK, Sağlık Bakanlığı, Maliye, yerel yönetimler benzeri birçok kamu kuruluşunun görev sahasına girmektedir. Bu kurumların birbirinden habersiz ya da eşgüdüm eksikliği içinde olması hem istismarları hem de bireylerin mağduriyetlerini gündemde tutmaktadır. Engellilere hizmet sunan kurumların işbirliği yeterli düzeyde değildir. Ülkemizde engellilere hizmet sunan kurumların koordinesini sağlayan bir üst oluşum bulunmamaktadır.

Engellilere eğitim vermenin yanısıra işe yerleştirme, evlendirme gibi engelli bireyin karşılaşacağı bir sürü konuda yardımcı olunmalıdır. Günlük yaşam becerileri gibi toplumsal yaşam becerilerini de öğrenmesi gerekir. Engelli birey uygulama alanı olan gündelik hayata hazırlanmalıdır.

Sosyal hizmetler ilk müracaat edilen yerlerden biri olduğu için birey ve aileleri bilgilendirme hizmetleri buradan başlayabilir.

İl düzeyi örgütlenmede şube müdürünün rehberlik alanından veya özel eğitime ilgili biri olması tercih edilen bir durumdur. Hem özel eğitime hem de özel öğretime aynı şube müdürünün bakması ise sakıncalıdır. Çünkü böyle bir durumda özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri RAM'lar üzerinde baskı oluşturabilmektedir.

5.13.1. Önerilen “Yüksek Özel Eğitim Kurulu”

Ülkemizde “Yüksek Özel Eğitim Kurulu” benzeri bir yapılanmaya ihtiyaç vardır. Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma Bakanlığı, konularla ilgili Devlet Bakanlıkları, YÖK ve yerel yönetimler arasında geniş bir katılımımla uzlaşma sağlanıp bir protokol yapılabilir ve bakanlıklar illerdeki teşkilatlarına yol gösterebilir. İllerde Valilik bünyesinde İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler, SGK, Belediye, Üniversite ve İŞKUR’dan bir ekip protokol kapsamında bir araya getirilerek bir “özel eğitim eşgüdüm merkezi” oluşturulabilir.

Bu önerilen yüksek kurul devlet işleyişi içinde engellilere hizmet sunan kurumların eş güdümünden sorumlu olacaktır. Engellilere özel eğitim ve destek eğitim sunma, günlük yaşam becerileri, işe yerleştirme, evlendirme benzeri çok çeşitli konularda bu kurul vasıtasıyla yardımcı olunmalıdır. Engelli bireyler gündelik hayata kurumların eşgüdümü aracılığıyla hazırlanmalıdır.

5.14. Sürecin Denetimi

Bir işin denetimi iyi yapıldığı takdirde, hem tereddüde düşülen hususlar konusunda müfettişler sürece rehberlik yapabilecek hem de karşılaşılabilecek suistimallere karşı caydırıcı bir ön ortam sağlanabilecektir. Özel eğitim ve destek eğitim faaliyetlerini teftişe gelen müfettişlerin alana hakimiyet ve konu bilgilerinde eksiklikler gözlemleniyor. Normal bireyden istenen kazanımlara göre denetim yapılabilmektedir. RAM’ların yönlendirilen öğrencilerle ilgili rehabilitasyon merkezlerini teftiş yetkisi bulunmuyor. Yönlendirilen bireylerle ilgili denetim gezici RAM personeli tarafından yapılabilir fakat hem eleman yetersizliği hem de mevzuat engelleri bulunuyor.

Özel Öğretim Genel Müdürlüğü, Özel Eğitim Rehberlik Ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Teftiş Kurulları birlikte çalışıp özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler için yeni bir teftiş modülü geliştirmelidir. Özel eğitim hizmetlerinde teftiş edilecek alanlar detaylıca yeniden belirlenmelidir. Müfettişlerin rehberlik ve psikolojik danışma ya da özel eğitim alanından olması birçok sıkıntıyı çözecektir.

5.14.1. Önerilen “Özel Eğitim Teftiş Kurulu”

Bakanlık ve iller düzeyinde örgütlenen bir “özel eğitim teftiş kurulu” oluşturulmalıdır. Bu kurul eğitsel tanılama sürecini, RAM’ları, rehabilitasyon merkezlerini, özel eğitim uygulama okullarını, iş okullarını, mali yardımları vs. teftiş etmeli ve süreci iyileştirmeye yönelik rehberlik faaliyetleri yürütmelidir.

5.15. Sonraki araştırmalar için sunulan öneriler

Yukarıda sunulan sonuç ve önerilerin yanı sıra, ülkemizde araştırma konusunu ileriye götürecek şekilde yapılması yararlı olacağı düşünülen çalışmalar için sunulan öneriler şunlardır:

- Özel eğitime ihtiyaç hisseden bireylere sahip ailelerin eğitimi,
- Eğitsel tanılama sonrası gerçekleştirilen “yönlendirme ve yerleştirme hizmetleri”nin bazı değişkenlere göre incelenmesi,
- Yerleştirme sonrası yapılan “İzleme faaliyetleri”nin niteliğinin artırılması,
- Engellilere hizmet sunan kurum ve kuruluşların eşgüdümü.

KAYNAKÇA

- Ataman, A. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği. *AB istihdam ve sosyal politika*. <http://www.kobinet.org.tr/kosgebabm/yayinlar/sosyal.html> adresinden 24.04.2003 tarihinde alınmıştır.
- Bireyselleştirilmiş eğitim programı yol haritası*. (2004). MEB. Ankara.
- Birinci Özürlüler Şurası, (1999). *Çağdaş Toplum Çağdaş Yaşam Ve Özürlüler: Komisyon Raporları Genel Kurul Görüşmeleri*, Ankara: Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- Bogdan, Robert C. ve Biklen, Knopp Sari. (1992). *Qualitative research for education: an introction to theory methods*. Boston: Allyn And Bacon.
- Cavkaytar, A ve Diken, İ. H. (2005). *Özel eğitime giriş*. Kök Yayıncılık. Ankara.
- Cavkaytar, A. (2000). Zihin engellilerin eğitim amaçları. *Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 1*. Eskişehir.
- Çağlar. D. (1979). Geri Zekalı Çocuklar ve Eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No: 82*. Ankara.
- Eğitsel tanılama hizmetlerinde sorumluluklar. Afyonkarahisar RAM web sayfası <http://afyonkarahisarram.k12.tr/images/haber/dosya20115160224.pdf> adresinden 2010 yılında alınmıştır.
- Eripek, S. (2005) Zihin Engelliler. Eripek, S. (Ed.), *Özel eğitim*. (37-52). *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları*. Yayın No: 561. Eskişehir.
- Gay, L. R. (1996). *Educational Research*. 5th Edition. Columbus: Merrill Publishing Company.
- Güneş, Hasan. (2001). *AB'nde özürlülerin istihdamına yönelik yeni stratejiler ve Türkiye özürlüler ile ilgili sosyal politika*. Ankara: Avrupa Topluluğu Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Gürsel, O. (2005). Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları*. Yayın No: 794. Eskişehir.
- Karasar, Niyazi. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*, Ankara: Nobel Basın Yayın Dağıtım.
- Kırcaali-İftar, G. (2001). *Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri*, Ankara: Nobel Basın Yayın Dağıtım.

- Kırcaali-İftar, Gönül. (1998). *Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim*. İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Koretz, D.M. & Barton, K. (2003). *Assessing Students Whith Disabilities Issues Learning*. Blackwell Publishing. 22(2), 66-71. 14 January, 2009, From Er_C
- MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2006 yılı hizmetiçi eğitim notları
- Özürü Çocuklara Yönelik Rehabilitasyon Ve Özel Eğitim Hizmetleri Çalışması Raporu, T.C. Başbakanlık Özürü İdaresi (2005)
- Özürü Kanunu Ve İlgili Mevzuat. (2008) Özürü İdaresi Başkanlığı Yayın No: 43, Ankara.
- Sencer, M. (1989). *Toplumbilimlerinde yöntem*. İstanbul: Beta Basım.
- T.C. Başbakanlık Özürü İdaresi Başkanlığı (1999). I. Özürü Şurası: Çağdaş Toplum Yaşam Ve Özürü, Komisyon Raporları Genel Kurul Görüşmeleri (29 Kasım-02 Aralık 1999), Takav Matbaacılık Ve Yayıncılık A.Ş. Ankara.
- Werts, G., Culatta R. A. ve Tompkins J. R. (2007). *Fundamentals of special education*. Pearson Merrill Prentice Hall. Ohio.
- Wood J. W. (2006). *Teaching stundents in inckusive settings*. Pearson Merrill Prentice Hall. Ohio.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım A., Şimşek H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları, Ankara.

EKLER:

EK-1: Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu

ÖZEL EĞİTİM DEĞERLENDİRME KURULUNDA GÖREVLİ REHBER ÖĞRETMENLERİN EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Merhaba, ben Erkan KIRBIYIK. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitünde EĞİTİM YÖNETİMİ anabilim dalında yüksek lisans tezi hazırlıyorum. Tezimin konusu “**Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunda Görevli Rehber Öğretmenlerin Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama Sürecine İlişkin Görüşleri**”. Tez konumuyla ilgili görüşlerinizi almak istiyorum. Bu görüşmenin amacı özel eğitim hizmetlerinde görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ait görüş ve önerilerini saptayarak iyileştirilebilecek alanlar hakkında öneriler sunabilmektir. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ilişkin olumlu ve olumsuz deneyimlerinizi paylaşmanız özel eğitim ve rehberlik alanlarının yönetimine katkıda bulunacaktır. Görüşlerinizi benimle paylaşacağınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

- Görüşmemize başlamadan önce, araştırma sonuçlarını yazarken kimliğiniz ile ilgili bilgilerin çalışmaya kesinlikle yansıtılmayacağını belirtmek isterim.
- Lütfen fikirlerinizi rahatça ifade ediniz. Görüşmedeki soruların doğru ya da yanlış yanıtları bulunmamaktadır. Araştırma konusu ile ilgili yaşadığınız her türlü tecrübenizin çok önemli olduğunu belirtmek isterim.
- Görüşmemizde ses kayıt cihazı kullanılmasının nedeni yazıyla kaydetme işleminde yaşanabilecek veri kaybına engel olmaktır. Kayıt yapılmamasını isteyebilirsiniz. Görüşmemizin kaydedilmesi için izin verir misiniz?
- Görüşme sonunda bazı bilgilerin çalışmaya yansıtılmamasını isteyebilirsiniz. Böyle bir durumda kayıtlardan çıkarmak istediğiniz kısımları söylebiliriz.
- Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
- İzninizle görüşlerinizi almaya başlamak istiyorum.

Mezun olduğunuz üniversite ve bölüm:

Mesleğinizde kaçınıcı yılınız?

Şu ana kadar hangi tür kurumlarda görev yaptınız?

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde geçen görev süreniz?

1. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinin Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde yaşanan adımları nelerdir?

- RAM'lara başvuru şekli

- Eğitsel değerlendirme
- Tanılama
- Yönlendirme
- İzleme

2. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde RAM'ların işlev ve rolleri ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?

- Fiziksel ve psikolojik ortamın uygunluğu,
- Rehber öğretmenlerin özel eğitimdeki mesleki yeterlilikleri,
- Engelli bireylere uygulanan testler,
- Bireyin eğitim planının hazırlanması,
- Mali sorunlar
- Sürecin denetimi

3. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde karşılaşılan sorunlar nelerdir?

- **Aile kaynaklı sorunlar** ; Çocuğun engelli olduğunun kabulü, engelli birey ile aile içi iletişimin şekli, okul ile aile iletişimi, uzmanlar ile bilgi paylaşımı ve takip vs,
- **Okullardan kaynaklanan sorunlar**; Yönlendirme prosedürüne uyulması vs,
- **Kurumlar kaynaklı sorunlar** ; Sorumluluk paylaşımı (eğitim kurumları, sağlık kuruluşları, üniversiteler, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu vs.)
- **Mali konularla ilgili sorunlar** ; Engelli bireye devletçe yapılan parasal yardımlarla ilgili genel tutumlar vs.

4. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde karşılaşılan sorunlara ait cözüm önerileriniz nelerdir?

- **Aileler**; eğitim ve bilinçlendirilme vs.,
- **Kurumlar**; RAM'larla işbirliği vs,
- **RAM'lar**; fiziksel, psikolojik ve sosyal ortam olarak,
- **Uzman personel**; niteliğinin artırılması vs,
- **Mali sorunlar**;
- **Denetim**; sürecinin etkililiği vs,
- Başkaca görüş ve önerileriniz?

EĞİTSEL DEĞERLENDİRME İSTEĞİ FORMU (İlköğretim Okulları)

T.C
Milli Eğitim Bakanlığı
.....İlköğretim Okulu Müdürlüğü

Sayı: .....

.../.../20...

Konu: Eğitsel Değerlendirme İsteği

..... REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜNE

Adı, soyadı ve T.C.kimlik numarası belirtilen öğrencimiz, İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 47/b maddesinde belirtilen tedbirler alınmasına rağmen; gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle, öğrencimizin eğitsel değerlendirme ve tanılmasının yapılarak gerekli eğitim tedbirinin alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğrencimizle ilgili iş ve işlemlerle ilgili sonucun tarafımıza bildirilmesini arz ederim.

.....
Okul Müdürü

Öğrencinin:

Adı SOYADI	
T.C.Kimlik No	
Doğum Tarihi/Yeri	
Sınıfı, Şubesi	
Okulöncesi eğitim aldı mı?	☐ Hayır ☐ Evet (okulöncesi eğitim aldıysa süresini yazınız) .....
Adresi	
Telefonu	
Eğitsel Değerlendirme İsteği Nedeni	☐ Akademik Başarısızlık ☐ İletişim Becerilerinde Güçlük ☐ İştirme Yetersizliği ☐ Bedensel Yetersizlik ☐ Görme Yetersizliği ☐ Dikkat Eksikliği ve Hareketlilik ☐ Dil ve Konuşma Güçlüğü ☐ Özel Öğrenme Güçlüğü ☐ Uyum ve Davranış Problemleri ☐ .....
Probleme Yönelik Okulda Alınan Tedbirler	☐ Veli görüşmesi. ☐ Sınıfın fiziki ortamında düzenlemeler. ☐ Sağlık Kuruluşuna yönlendirme. ☐ Öğretim yöntem ve tekniklerinde düzenlemeler. ☐ Rehberlik ve Psikolojik Danışma servisi ile işbirliği. ☐ Öğretim materyallerinde düzenlemeler.

Alınan Tedbirlere Yönelik Açıklamalar

--

Açıklamalar: Bu formda belirtilen maddelerin 1-5 arası sınıfa devam eden öğrencilerde sınıf öğretmeni ve (varsa) okul rehber öğretmeni ile birlikte, 6-7 ve 8. sınıf öğrencileri içinse Sınıf rehber öğretmeni, (derse giren öğretmenlerden gerekli bilgileri alarak) veli ve okul rehber öğretmeni ile okul idarecilerin de görüşleri alınarak doldurulması gerekmektedir.

Aşağıda verilen her bir madde ile ilgili olarak; öğrencide o davranış veya beceri hiç yoksa (0), nadiren varsa (yapıyorsa) (1), çoğunlukla varsa (yapıyorsa) (2), tam olarak varsa (yapıyorsa) (3) sütununa (X) işareti konularak değerlendirilecektir.

FİZİKSEL BECERİLER				0	1	2	3
Kaba Motor Beceriler							
Bağımsız olarak oturur.							
Ayakta durur.							
Bağımsız olarak yürür.							
Düz çizgi üzerinden yürür.							
İnce Motor Becerileri							
Kalemi uygun şekilde tutar.							
Rastgele karalama yapar.							
Temel çizgileri çizer.							
Çizilen basit geometrik şekilleri kopya eder.							
Sınırlı alanları boyar.							
Kesik çizgilerle verilen şekilleri tamamlar.							
Makasla basit şekilleri keser.							
ÖZBAKIM BECERİLERİ							
Özbakım Becerileri							
Tuvalet ihtiyacını giderir.							
Bağımsız olarak yemek yer.							
Elini ve yüzünü yıkar .							
Giysilerini bağımsız olarak soyunur.							
Giysilerini bağımsız olarak giyer.							
Giysi aksesuarları (düğme, fermuar, kemer vb.) kullanır .							
BİLİŞSEL BECERİLER							
Okuma-Yazmaya Hazırlık							
El- göz koordinasyonu sağlar.							
Yazı araç-gereçlerini kullanır.							
Temel çizgi çalışmaları yapar.							
Okuma-Yazma							
1.Grup sesleri(e,l,a,t) okur.							
1.Grup seslerini(e,l,a,t) yazar.							
1.Grup seslerinden(e,l,a,t) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri okur.							
1.Grup seslerinden(e,l,a,t) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri yazar.							
2.Grup sesleri(i,n,o,r,m) okur.							
2.Grup sesleri(i,n,o,r,m) yazar.							
2.Grup seslerinden(i,n,o,r,m) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri okur.							
2.Grup seslerinden(i,n,o,r,m) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri yazar.							
3.Grup sesleri(u, k, ı, y, s, d) okur.							
3.Grup sesleri(u, k, ı, y, s, d) yazar.							
3.Grup seslerinden(u, k, ı, y, s, d) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri okur.							
3.Grup seslerinden(u, k, ı, y, s, d) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri yazar.							
4.Grup sesleri(ö, b, ü, ş, z, ç) okur.							
4.Grup sesleri(ö, b, ü, ş, z, ç) yazar.							
4.Grup seslerinden(ö, b, ü, ş, z, ç) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri okur.							
4.Grup seslerinden(ö, b, ü, ş, z, ç) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri yazar.							
5.Grup sesleri(g, p, c, h) okur.							
5.Grup sesleri(g, p, c, h) yazar.							
5.Grup seslerinden(g, p, c, h) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri okur.							
5.Grup seslerinden(g, p, c, h) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri yazar.							
6.Grup sesleri(ğ, v, f, j) okur.							
6.Grup sesleri(ğ, v, f, j) yazar.							
6.Grup seslerinden(ğ, v, f, j) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri okur.							
6.Grup seslerinden(ğ, v, f, j) oluşturulan hece-kelimeleri-cümleleri yazar.							
Söylenen cümleyi yazar.							
Dinlediği ya da okuduğu bir metin ile ilgili sorulara doğru cevap verir.							
Yazım kurallarına uyar.							
Noktalama işaretlerini yerinde kullanır.							

Ritmik Sayma Becerileri	0	1	2	3
Birer ritmik sayar. (Kaça kadar saydığını yazınız).....				
Onar ritmik sayar. (Kaça kadar saydığını yazınız).....				
Beşer ritmik sayar. (Kaça kadar saydığını yazınız).....				
İkişer ritmik sayar. (Kaça kadar saydığını yazınız).....				
Üçer ritmik sayar. (Kaça kadar saydığını yazınız).....				
Dörder ritmik sayar. (Kaça kadar saydığını yazınız).....				

Doğal Sayılar				
1,2,3,4,5,6,7,8 ve 9 doğal sayılarını kavrar.				
“0” doğal sayısını kavrar.				
İki basamaklı doğal sayıları kavrar.				
Üç basamaklı doğal sayıları kavrar.				
Dört basamaklı doğal sayıları kavrar.				
Sayı doğrusunu kavrar.				
Doğal sayılar arasındaki büyüklük ve küçüklük ilişkisini ayırt eder.				

Toplama				
Tek basamaklı doğal sayılarla toplama işlemi yapar.				
İki basamaklı sayılarla eldesiz toplama işlemi yapar.				
İki basamaklı sayılarla eldeli toplama işlemi yapar.				
Toplama işlemi yaparak problem çözer.				

Çıkarma				
Tek basamaklı doğal sayılarla çıkarma işlemi yapar.				
İki basamaklı doğal sayılarla deste bozmadan çıkarma işlemi yapar.				
İki basamaklı doğal sayılarla deste bozarak çıkarma işlemi yapar.				
Çıkarma işlemi yaparak problem çözer.				

Çarpma				
Tek basamaklı doğal sayılarla çarpma işlemi yapar.				
İki basamaklı doğal sayılarla çarpma işlemi yapar.				
Çarpma işlemi yaparak problem çözer.				

Bölme				
Doğal sayılarla kalansız bölme işlemi yapar.				
Doğal sayılarla kalanlı bölme işlemi yapar.				
Bölme işlemi yaparak problem çözer.				

Kavramlar				
Renkleri ayırt eder.				
Geometrik şekilleri ayırt eder.				
Yer-yön bildiren kavramlar ile ilgili sorulan sorulara doğru cevap verir.				
Nesneleri bütün, yarım ve çeyrek olma durumuna göre ayırt eder.				
Ölçü birimlerini bilir.				
Parayı tanır.				
Saati okur.				

İLETİŞİM VE SOSYAL BECERİLER

Alıcı Dil Becerileri				
Göz kantağı kurar.				
Konuşana dikkatini yönelttiğini jest, mimik ve hareketlerle gösterir.				
İstenen nesneyi veya resmi gösterir.				
Yönergeleri yerine getirir.				

İfade Edici Dil Becerileri				
Kendini ve ailesini tanıtır.				
Karşılıklı konuşmaları başlatır, sürdürür, tamamlar.				
Sorulan sorulara cevap verir.				
Karşılıklı konuşmada anlamlı cümleler kurar.				
İhtiyacını, isteğini, duygu ve düşüncesini sözel olarak ifade eder.				
Belirlenen bir konu hakkında konuşur.				
Olayları oluş sırasına göre anlatır.				
Yer bildiren sözcükleri kullanır.				
Tekil ve çoğul şahıs zamirlerini ve sahiplik bildiren zamirleri kullanır.				

Sosyal Becerileri	0	1	2	3
Sıra alma ve bekleme davranışını yerine getirir.				
Grup oyunlarına aktif katılır.				
Okul ve sınıf kurallarına uyar.				
Kurallara uymadığında ortaya çıkan sonuçları kabul eder.				
Grup çalışmalarında sorumluluğunu yerine getirir.				
Başkaları ile duygu ve düşüncelerini paylaşır.				
Başkalarının duygularını, görüşlerini anladığını ifade eder.				
Yeni durumlara uyumda güçlük çeker.				
Gerektiğinde başkalarından yardım ister.				
Başkalarına yardım eder.				
ÖĞRENCİYE YETERSİZLİKLERİNE İLİŞKİN GÖZLEMLER				
Geç ve güç öğrenir.				
Öğrendiklerini çabuk unuttur.				
Soyut kavramları öğrenmede güçlük çeker.				
Genelleme ve kazanılan bilgilerin transferinde güçlük çeker.				
Dikkat süresi kısa ve dağınıktır.				
Basit ve kısa sözcüklerle konuşur.				
Genellikle etkinliklerde başkalarına bağımlıdır.				
Not tutma ve tahtada yazılanları vb. defterine geçirmede zorlanır.				
Talimatları anlamada güçlük çeker.				
Okul araç gereçlerini düzenli kullanamaz.				
Yalnız veya kendinden küçüklerle oynar.				
Yanlış okur, satır, hece, ses atlar veya ses ilave eder.				
Bazı harf ve sayıları, kelimeleri karıştırır; ters yazar. (Ters yazdıkları)				
Zaman, mekân ve yön kavramlarını öğrenmede güçlük çeker.				
Geometrik şekilleri çizer. (Kare, üçgen, daire, eşkenar dörtgen, dikdörtgen v.b)				
Aşırı hareketlidir.				
Okul araç gereçlerini sık sık kaybeder.				
Acelecidir, sırasını bekleyemez.				
Kitap vs. gözüne yakın tutar.				
Sık sık tökezler, yürürken ufak engelleri göremez.				
Sık sık gözlerini ovar.				
Gözlerde çapaklanma, kızarma ve yaşarma görülür.				
Başını konuşana çevirerek dinler.				
Sesin geldiği yönü tayin edemez.				
Çevresindeki seslere duyarsızlık gösterir.				
Konuşurken belirli sesleri düşürerek ya da değiştirerek söyler.				
Konuşulanların özellikle bazı sözcüklerin yinelenmesini ister.				
Devamlı olarak fısıltı halinde ya da bağırarak konuşur.				
Bedensel devinimlerde (oturma, koşma, yürüme)dengesini sağlamada güçlük yaşar.				
Sosyal etkileşim becerilerinde yetersizdir.				
Parmak emme, tırnak yeme vb.davranışlar sergiler.				
Sık sık okuldan kaçır.				
Başkalarına ait eşyaları izinsiz alır.				
Sinirlidir, sık sık öfke nöbetleri geçirir.				
Kendine ve başkalarına ait eşyalara zarar verir.				
Sürekli dikkat çekmek ister.				
Çekingem ve içe kapanıktır.				
Dalgındır, ara sıra uyuklar.				
Çalışmalara ilgisizdir.				
Verilen görevleri yerine getirir				
BELİRTİLMEK İSTENEN DİĞER AÇIKLAMALAR				

İNCELEME İSTEĞİ NEDENİNE İLİŞKİN

Varsa tıbbi tanısı :	
Daha önce resmi özel eğitim tedbiri alınmış mı?	☐ Hayır ☐ Evet
Alınan tedbir doğrultusunda gelişme gösteriyor mu?	☐ Hayır ☐ Evet ☐ Kısmen

ÖĞRENCİNİN, DESTEK EĞİTİMİ ALMASINA İHTİYAÇ VAR MI?

☐ Hayır, okuldaki eğitim çocuk için yeterli ☐ Evet, ihtiyacı var (Nedenlerini yazınız)	☐ Hayır, okuldaki eğitim çocuk için yeterli ☐ Evet, ihtiyacı var (Nedenlerini yazınız)	☐ Hayır, okuldaki eğitim çocuk için yeterli ☐ Evet, ihtiyacı var (Nedenlerini yazınız)

Not: Bu Form İlköğretim Programı uygulanan tüm ilköğretim okullarında kullanılacaktır.

Velinin
Adı Soyadı

İmza

Sınıf Öğretmeninin
Adı Soyadı

İmza

Rehber Öğretmenin
Adı Soyadı

İmzası

Okul Müdürü

İmzası

EK-3

**ÖZEL EĞİTİM DEĞERLENDİRME
KURUL RAPORU ÖRNEĞİ
(Değişik : 31.7.2009/27305 RG)**

Fotoğraf

T.C. Kimlik No:		Karar Sayısı		Dosya No:
Adı Soyadı		Karar Tarihi		

Baba Adı		Anne Adı		Doğum Tarihi		Doğum Yeri	
----------	--	----------	--	-----------------	--	---------------	--

Adres		İlçe	
		İl	

Eğitsel değerlendirme ve tanı:

Önerilen özel eğitim hizmeti: *(Bu bölümde öğrenci için önerilen eğitim ortamı, eğitimin süresi, destek eğitime ihtiyacı olması durumunda eğitimin şekli ve süresi, eğitim ortamında yapılacak düzenlemeler ve yardımlar, öğretim yöntem ve teknikleri, eğitim materyalleri vb. açıklamalara yer verilir.)*

Karar:

Üye

Üye

Üye

Kurul Başkanı

İmza

İmza

İmza

İmza

Üye

Öğrenci velisi

İmza

İmza

UYGUNDUR
RAM Müdürü (8)

.../.../.....

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

Sayı : B.08.0.EGD.0.07.00.00.605.99-440 / 1948
Konu : Araştırma İzni

12.../05/2011

UŞAK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

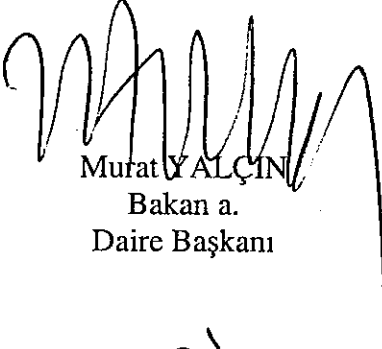
- İlgi : a) 04.05.2011 tarih ve B.30.2.UŞK.0.41.00.00-605.01/152 sayılı yazı,
b) 28.02.2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311-311/1084 sayılı Makam Onayı ile Uygulamaya Konulan "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Mustafa Erkan KIRBIYIK'ın "Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunda Görevli Rehber Öğretmenlerin Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama Sürecine İlişkin Görüşleri" konulu araştırmasında kullanılacak veri toplama araçlarını Isparta, Afyonkarahisar, Burdur, Uşak, Antalya, İzmir ve Ankara illerindeki Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde görev yapmakta olan Rehber Öğretmenlere uygulama izni talebi incelenmiştir.

Üniversiteniz tarafından kabul edilerek onaylı bir örneği Bakanlığımızda muhafaza edilen 1 sayfa 16 sorudan oluşan veri toplama araçlarının Isparta, Afyonkarahisar, Burdur, Uşak, Antalya, İzmir ve Ankara illerindeki Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde görev yapmakta olan Rehber Öğretmenlere gönüllülük esas olmak kaydıyla uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir.

İlgi (b) Yönergenin 5. Maddesinin (o) bendi uyarınca teslim tutanağının imzalanarak araştırmanın bitiminde sonuç raporunun iki örneğinin Bakanlığımıza gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Murat YALÇIN
Bakan a.
Daire Başkanı

EK :
Veri Toplama Aracı (1 Adet-1 Sayfa)

UŞAK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ GELECEĞİN AYRANIN	
TARİH :	25.05.2011
Kayıt No :	513
Dosya No :	605.01.../1

İlgiliye tebliği
24.05.2011

M. Altın

GMK. Bulvarı No:109
06570 Malttepe/ANKARA
Tel : 0 312 230 36 44
Faks : 0 312 231 62 05
earged@meb.gov.tr | earged.meb.gov.tr

www.egimedestek.meb.gov.tr

www.haydikizlarkoca.org

www.bilgiyararlimedestek.org

**ÖZEL EĞİTİM DEĞERLENDİRME KURULUNDA GÖREVLİ
REHBER ÖĞRETMENLERİN
EĞİTSEL DEĞERLENDİRME VE TANILAMA SÜRECİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Merhaba, ben Erkan KIRBIYIK. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde EĞİTİM YÖNETİMİ anabilim dalında yüksek lisans tezi hazırlıyorum. Tezimin konusu “Özel Eğitim Değerlendirme Kurulunda Görevli Rehber Öğretmenlerin Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama Sürecine İlişkin Görüşleri”. Tez konumuyla ilgili görüşlerinizi almak istiyorum. Bu görüşmenin amacı özel eğitim hizmetlerinde görevli rehber öğretmenlerin eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ait görüş ve önerilerini saptayarak iyileştirilebilecek alanlar hakkında öneriler sunabilmektir. Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecine ilişkin olumlu ve olumsuz deneyimlerimizi paylaşmanız özel eğitim ve rehberlik alanlarının yönetimine katkıda bulunacaktır. Görüşlerinizi benimle paylaşacağınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

- Görüşmemize başlamadan önce, araştırma sonuçlarını yazarken kimliğiniz ile ilgili bilgilerin çalışmaya kesinlikle yansıtılmayacağını belirtmek isterim.
- Lütfen fikirlerinizi rahatça ifade ediniz. Görüşmedeki soruların doğru ya da yanlış yanıtları bulunmamaktadır. Araştırma konusu ile ilgili yaşadığınız her türlü tecrübenizin çok önemli olduğunu belirtmek isterim.
- Görüşmemizde ses kayıt cihazı kullanılmasının nedeni yazıyla kaydetme işleminde yaşanabilecek veri kaybına engel olmaktır. Kayıt yapılmamasını isteyebilirsiniz. Görüşmemizin kaydedilmesi için izin verir misiniz?
- Görüşme sonunda bazı bilgilerin çalışmaya yansıtılmamasını isteyebilirsiniz. Böyle bir durumda kayıtlardan çıkarmak istediğiniz kısımları söylebiliriz.
- Bu görüşmenin yaklaşık 30 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
- İzinizle görüşlerinizi almaya başlamak istiyorum.

Mezun olduğunuz üniversite ve bölüm:

Mesleğinizde kaçınıcı yılınız?

Şu ana kadar hangi tür kurumlarda görev yaptınız?

Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde geçen görev süreniz?

GÖRÜŞME SORULARI

1. RAM'lara eğitsel tanılama amaçlı başvuru şekilleri hakkında bilgi verir misiniz?
2. RAM'ların mevcut fiziki şartları tanılama hizmetleri için ne derece yeterlidir?
3. RAM'larda engelli bireylere uygulanan testler hakkında görüşleriniz nelerdir?
4. RAM modülü'nde iyileştirilebilecek alanlar nelerdir?
5. RAM bütçesi eğitsel tanılama hizmetlerini ne derece karşılayabilmektedir?
6. RAM personelinin eğitsel tanılamadaki işbölümü nasıl belirlenmektedir?
7. Rehber öğretmenlerin özel eğitim alanı ile ilgili görevlerdeki yeterlilikleri adına düşünceleriniz nelerdir?
8. Hizmet içi eğitimler hakkında önerileriniz nelerdir?
9. RAM'larda çalışan rehber öğretmenlerin özlük hakları ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
10. Rehber öğretmenlerin kurul görevleri ile diğer komisyon ve işler arasında denge ne şekilde sağlanabilir?
11. Tıbbi Tanılamanın iyileştirilebilecek alanları hakkında önerileriniz nelerdir?
12. Aile eğitimine yönelik neler yapılabilir?
13. Engellilere hizmet veren kurumların eşgüdümü nasıl sağlanabilir?
14. Sürecin denetimi ile ilgili görüşleriniz nelerdir?
15. Engellilere verilen maddi desteklerin istismar edilmelerine karşın ne tür önlemler geliştirilebilir?
16. Başkaca görüş ve önerileriniz?

